

Літаратура і Мастацтва

№ 13 (2852)
1 красавіка 1977 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ СЯЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

цана 8 кап.
Выдаецца з 1932 г.

АГОНЬ ДУШЫ І СЭРЦАЎ ЖАР...

Мастацкая самадзейнасць... Якія звыклія і разам з тым ёмістыя, шматзначныя, напоўненыя вялікім сэнсам словы. Хто падлічыць, колькі іх — маладых і сталых, розных прафесій і жыццёвых прызначэнняў, — у кім жыве лірычная душа, хто назаўсёды моцна заручыўся з песняй, танцам, драматычнай сцэнай!

У нашай сацыялістычнай краіне робіцца ўсё, каб не згубіўся ніводзін талент. Хочаш навучыцца спяваць або танцаваць, іграць на музычным інструменце або служыць Мельпамене — калі ласка, да тваіх паслуг сотні і сотні клубаў, дамоў і палацаў культуры, тысячы гурткоў мастацкай самадзейнасці.

Каб можна было акінуць адным позіркам усю нашу армію аматараў самадзейнага мастацтва — якое грандыёзнае відовішча паўстала б перад вачыма! Мы б убачылі сярод іх служыцеляў усіх муз, служыцеляў адданных і верных.

Больш за два гады крочыў па нашай рэспубліцы першы Усесаюзны фестываль самадзейнай мастацкай творчасці працоўных, прысвечаны 60-годдзю Вялікага Кастрычніка. Не знойдзецца, мабыць, маленечкага паселішча, якое б не вылучыла сваіх прадстаўнікоў для ўдзелу ў фестывальных аглядах. Іх было многа — спачатку мясцовыя, потым раённыя, занальныя, абласныя, рэспубліканскія... З прыступкі на прыступку ўзнімаліся лепшыя, таленавітыя. Толькі ў трэцім — заключным — туры прыняло ўдзел больш чым 16 тысяч чалавек. 120 калектываў і 55 паасобных выканаўцаў з усіх куткоў рэспублікі былі ўдастоены высокага звання лаўрэатаў Усесаюзнага фестывалю.

А нядаўна многія з іх паказалі сваё майстэрства на заключным канцэрце ў Мінску.

НАРАДА ў ЦК КПСС

30—31 сакавіка адбылася нарада загадчыкаў аддзелаў культуры ЦК Кампартыі саюзных рэспублік, краевых, абласных і гарадскіх камітэтаў партыі, на якой былі абмеркаваны пытанні далейшага павышэння ролі літаратуры і мастацтва ў камуністычным выхаванні працоўных у святле рашэнняў XXV з'езда КПСС і задач па выкананні пастановаў ЦК КПСС «Аб 60-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі» і «Аб рабоце з творчай моладдзю». З дакладам выступіў загадчык аддзела культуры ЦК КПСС В. Ф. Шаўра.

Удзельнікі нарады абмяняліся вопытам работы па абмяркоўваемым пытанні, разгледзелі меры далейшага паліпшэння партыйнага кіраўніцтва творчымі саюзамі і ўстановамі культуры ў святле ўказанняў XXV з'езда КПСС і задач, пастаўленых у прамоўце Генеральнага сакратара ЦК КПСС тав. Л. І. Брэжнева на XVI з'ездзе прафсаюзаў СССР.

У рабоце нарады прынялі ўдзел адказныя работнікі ЦК КПСС, Савета Міністраў СССР, ВЦСПС і ЦК ВЛКСМ, раду міністэрстваў і ведамстваў, кіраўнікі творчых саюзаў і арганізацый СССР. На нарадзе выступіў сакратар ЦК КПСС М. В. Зімянін.

ПРАБЛЕМЫ НАДЗЁННЫЯ, АКТУАЛЬНЫЯ

ПЛЕНУМ ПРАЎЛЕННЯ СІЮЗА МАСТАКОЎ БССР

Пастанова ЦК КПСС «Аб рабоце з творчай моладдзю» стала праграмным дакументам, накірункам дзейнасці ўсіх творчых калектываў і арганізацый.

Праблемам выхавання маладых графікаў, жывапісцаў, скульптараў, майстроў прыкладнага мастацтва быў прысвечан другі пленум праўлення Саюза мастакоў рэспублікі, які два дні — 28 і 29 сакавіка — праходзіў у Палацы мастацтваў. З дакладам па асноўнаму пытанню выступіў старшыня праўлення Саюза мастакоў БССР В. Грамыка.

Удзельнікі пленума абмеркавалі таксама справаздачы аб рабоце творчых саветаў і зацвердзілі план работы на гэты год праўлення Саюза мастакоў і сакратарыята.

На пленуме была прынята ў Саюз мастакоў група творчай моладзі.

Справаздача аб пленуме будзе надрукавана ў наступным нумары.

САМАЕ ВЯЛІКАЕ ШЧАСЦЕ

АДКРЫТЫ ПАРТЫЙНЫ СХОД СП БССР

Галоўнай падзеяй XX стагоддзя, якая карэнным чынам змяніла ход развіцця ўсяго чалавецтва, стала перамога Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі ў векапачатку 1917-м. Ад гэтай даты мы вядзем адлік усіх нашых здзяйсненняў, здабыткаў, дасягненняў — вось ужо 60-ы год. І на ўсіх этапах развіцця нашага грамадства поруч з жыццём народа ішла наша літаратура.

Наколькі актыўна ўдзельнічаюць беларускія пісьменнікі ў працоўным жыцці народа, як выдзіліўца ў іх творчасці галоўныя пытанні развіцця нашага грамадства, з чым прыходзіць беларуская літаратура да 60-годдзя Кастрычніка, — аб гэтым ішла гаворка на партыйным сходзе Саюза пісьменнікаў БССР, які адбыўся 29 сакавіка.

З дакладам «Пастанова ЦК КПСС «Аб 60-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі» і задачы партыйнай арганізацыі» выступіў сакратар

партарганізацыі Саюза пісьменнікаў Мікалай Кругавых. Ён гаварыў аб 60-гадовым шляху развіцця беларускай літаратуры, аб тым, як беларускія пісьменнікі сваёй творчасцю дапамагалі сваёму людзям у будаўніцтве сацыялістычнага грамадства, славілі чалавека працы першых пяцігодкаў, разам з усім народам змагаліся на франтах Вялікай Айчыннай вайны, удзельнічалі ў аднаўленні разбуранай вайной гаспадаркі. І сёння беларускія літаратары, надзейныя памочнікі партыі, сваімі творами актыўна дапамагаюць ідэна-эстэтычнаму выхаванню працоўных, выхаванню новага чалавека — будаўніка камуністычнага грамадства.

Мы можам з гонарам сказаць, што 60-годдзе Саветскай улады сустракаем з немалымі здабыткамі, сказаў у заключэнне М. Кругавых. Задачы, пастаўленыя перад намі XXV з'ездам КПСС, XXVIII з'ездам КПВ, нацягнуць нас на далейшую работу па ідэна-палітычнаму і

эстэтычнаму выхаванню нашага народа, асабліва маладога пакалення. Гэта нам — пад сілу.

— У першыя гады рэвалюцыі, — гаварыў народны пазіт Беларусі, Герой Сацыялістычнай Працы Пятрусь Броўка, — я, 13-гадовым хлопчуком, пайшоў працаваць перапісчыкам у ваенны камісарыят. І адразу быў уцягнуты ў вялікі падзеі таго часу. Гэта былі гады, калі мяняўся свет. Мы марылі аб сусветнай рэвалюцыі, спявалі аб гэтым песні. Наша літаратура заўсёды была з народам, была яго душой, і ў гэтым — вялікае шчасце кожнага пісьменніка.

Думкамі і развагамі аб тым, як мацаваць пісьменніцкія кантакты з жыццём народа, прапановамі па дастойнай сустрэчы слаўнага юбілею падзяліліся на сходзе Мікалай Аляксееў, Аляксандр Асіпенка, сакратар праўлення СП БССР Барыс Сачанка, старшыня Бюро прапаганды мастацкай літаратуры Мікола Татур.

60 З КАСТРЫЧНИКАМ У СЭРЦЫ

Лёс Радзімы, яе росквіт непарыўна звязаны з Кастрычнікам, яму яна абавязана сваім нараджэннем. І вось цяпер, азіраючыся на свой творчы шлях і прыгадваючы раней напісанае, ці то оперы «Калючая рука», «Калі ападае лісце», «Зорка Венера» на лібрэта Аляксандра Бачылы, ці то песні «Слухайце, людзі, кілі камуністаў», «Славім мы свой край любімы» на словы Пятруся Броўкі і шмат іншых на словы Максіма Танна, Анатоля Астрэйкі, Адама Русака, я з упэўненасцю магу сказаць, што асноўная тэма майей творчасці — гэта тэма Радзімы, а значыцца, і тэма Кастрычніка. Кастрычніку прысвечана і нядаўна напісаная мною кантата «Зямля мая» на словы Уладзіміра Карызна — своеасабліва лірычная спеводзь аб шчасці, якое прынёс нашай зямлі Кастрычнік 1917-га.

Кожны твор, народжаны сэрцам і душой творцы, павінен быць якасным, таленавітым, высокамастацкім творам. Ён павінен уносіць свой уклад у справу эстэтычнага выхавання чалавека, асабліва моладзі, за якую стаіць наша будучыня. Усё тое, што цяпер мае наш народ, яго матэрыяльны і культурны ўзровень, звязаны з заваямі Кастрычніка. І наша задача, задача дзелчаў мастацтва, узабагачаць гэты духоўны ўзровень садзейнічаць нарошчванню інтэлектуальнага і культурнага патэнцыялу краіны, несі ў народ высокадзейны, добры творы, шчыра гаварыць аб часе, аб імклівым поступу нашай эпохі. А там, дзе шчырасць, там ёсць і сапраўднае мастацтва, якое служыць чалавеку ў ім чалавека, якое адлюстроўвае наш лёс, наша жыццё, дадзенае нам Вялікім Кастрычнікам.

Юрый СЕМЯНКА, народны арыст БССР.

У ІМЯ ЧАЛАВЕКА

З Вялікай Кастрычнікам звязаны наш мінулы, сённяшні і будучы дзень. Юбілейны год — гэта заўсёды год успамінаў, гэта падвядзення вынікаў, — гаварыў у сваёй прамоўце на XVI з'ездзе прафесіянальных саюзаў СССР таварыш Л. І. Брэжнев. — Але, мы, камуністы, аглядаемся назад не толькі для таго, каб з законнай гордасцю падкрэсліць маштабнасць, гістарычную значнасць зробленага. Мы успрымаем мінулае, як багацейшы рэзервуар вопыту, як матэрыял для раздуму, для крытычнага аналізу ўласных рашэнняў і дзейнасці. Мы чэрпаем з мінулага натхненне для цяперашніх і будучых спраў.

Кніжчыны імяніны

ХРОНІКА

На Усесаюзным тыдні дзіцячай і юнацкай кнігі, які сёлета адкрываўся ў Літоўскай ССР, гасцямі былі беларускія пісьменнікі А. Вольскі і А. Пальчэўскі. Яны шмат разоў на працягу ўсяго тыдня выступалі перад юнымі чытачамі братняй рэспублікі.

Актыўны ўдзел у сустрэчах з вучнямі школ, навучэнцамі ГПТВ, студэнтамі навучальных устаноў прынялі беларускія пісьменнікі ў гарадах і вёсках Беларусі. Усе выступленні прысвячаліся 60-годдзю Вялікага Кастрычніка. Побач з пісьменнікамі выступалі і артысты.

У Асіповічах, напрыклад, разам з Я. Скрыганом выступала заслужаная арыстка БССР Г. Сідзельнікава. У яе выкананні гучалі творы П. Броўкі, М. Танка, А. Вольскага, С. Грахоўскага і іншых паэтаў.

Цёпла прынята дзіцячая і юнацкая аўдыторыя Брэстчыны паэта К. Камейшу і заслужанага арыста БССР М. Шышка, які прачытаў вершы П. Броўкі, П. Панчанкі, Э. Валасевіча, П. Прыходзькі.

Цікавыя сустрэчы адбыліся ў Наваполацкай бібліятэцы імя С. Маршака і ў кніжным магазіне, дзе былі пісьменнікі М. Герчык, М. Татур і арыст У. Бузько. Юных аматараў кнігі знайшлася столькі, што прасторная зала бібліятэкі была перапоўнена, як і велізарны, амаль на квартал, кніжны магазін.

Гасцямі гомельскіх юных чытачоў былі С. Александровіч, Р. Тармола, І. Сяркоў. Яны прымалі ўдзел у адкрыцці Тыдня ў Палацы піянераў, выступалі ў Палацы чыгуначнікаў імя У. І. Леніна, у абласной бібліятэцы, у школах і навучальных установах Гомеля.

Адкрыццё Тыдня дзіцячай і юнацкай кнігі ў Магілёве адбылося ў Палацы піянераў. Сюды выязджалі М. Федзюковіч і В. Марозаў, якія выступілі перад вучнямі 8—10 класаў у

гарадской бібліятэцы № 2, у ГПТВ № 123 тэкстыльчыкаў і іншых аўдыторыях.

З піянерамі, школьнікамі і навучэнцамі Баранавіч сустракаліся пісьменнікі А. Грачанікаў, А. Ставер, В. Рудаў, А. Шаўня.

На адкрыцці Тыдня ў Барысаў выязджалі М. Гамолка і Г. Васюкоў.

У васьмі школах Брагінскага і трох школах Хойніцкага раёнаў выступалі А. Русак і А. Ставер.

Піянеры і студэнты Віцебска сустраціліся з А. Цішковым, М. Бабарыка. Яны выступілі на адкрыцці Тыдня ў Палацы піянераў, у Палацы чыгуначнікаў і ў школах горада.

Сустрэчы юных чытачоў з пісьменнікамі С. Кухаравым і Я. Янішчыц адбыліся ў Нясвіжы, з Р. Нехаём і А. Дзержынскім — у Гродне, з П. Прудніковым — у Століне, з М. Скрышкам — у Маладзечне.

У сталіцы нашай рэспублікі ў гэтым годзе Тыдзень дзіцячай і юнацкай кнігі адкрываўся ў кінатэатры «Піянер», дзе выступілі Э. Агіяшвет, Г. Васілеўская, П. Кавалёў, А. Махнач, М. Чарняўскі.

Актыўны ўдзел у свяце прымалі В. Хомчанка, А. Кобец-Філімонава, С. Шушкевіч, Г. Шыловіч, Я. Бяганская і іншыя пісьменнікі. Яны пабывалі ў многіх школах, навучальных установах, інтэрнатах сталіцы.

Пісьменнікі чыталі школьнікам свае новыя творы, а таксама творы, прысвечаныя вялікаму Кастрычніку, партыі, лінінскаму камсамолу.

Тыдзень — з 24 сакавіка па 1 красавіка — працягвалася святая дзіцячай і юнацкай кнігі. Яго імятлікія мерапрыемствы былі арганізаваны Бюро прапаганды літаратуры СП БССР і мясцовымі арганізацыямі кнігалюбаў.

Вясновыя каникулы былі для школьнікаў не толькі тыднем адпачынку, захапляючых падарожжаў і экскурсій. Яны былі яшчэ і тыднем музыкі. Выступленні прафесіянальных і юных аркестрантаў, харыстаў і салістаў, лекцый-канцэртаў прайшлі ў дні каникул ва ўсіх гарадах, раённых цэнтрах, многіх вёсках рэспублікі.

Гэтыя здымкі фотакарэспандэнт І. Гарбачэвіч зрабіў у дзень адкрыцця Тыдня музыкі для дзіцяч і юнацкай ў канцэртнай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі. У цэнтры — выступленне Акадэмічнай харавой капэлы і сімфанічнага аркестра БССР, саліст — заслужаны арыст рэспублікі А. Сухін. Справа — юны саліст, вучань 5-га класа 2-й музычнай школы Мінска Саша Алешнін, Злева — уважлівая слухачка, вучаніца 3-га класа СШ № 27 і 2-га класа 8-й музычнай школы Воля Іванова.

ДЫЯМЕНТ

«Напісаў у двух актах камедыю, каторую чытай пану Лявіцкаму (Ядвігіну Ш.) і ён скажаў, што напісана дарэчы», — наведамляў у адным з лістоў Янка Купала, паставіўшы кропку над «Пайлінкай» 3 чэрвеня 1912 года. Неўзабаве п'есу іграюць аматарскія гурткі ў Вільні і Пецярбурзе. Паспех пераўзыходзіць усе спадзяванні. У Пецеры «Пайлінцы» апаздзіруюць студэнты і рабочыя заводаў...

Так пачыналася гісторыя сцэнічнага жыцця драматычнага твора народнага песняра Беларусі. Назва «Пайлінка» стала своеасаблівым дэвізам нацыянальнага тэатра беларусаў. І дагэтуль ён адкрывае кожны сезон наша акадэмічная сцэна, тэатр, які носіць імя Янкі Купалы.

Беларускае радыё пазнаёміла слухачоў з цікавай кампазіцыяй «Шчасце «Пайлінкі», якая ў жывых вобразах айнаўляе некаторыя старонкі «біяграфіі» п'есы. У перадачы гучаць запісанія ў свой час галасы Янкі Купалы і Пайліны Мядзёлкі, якая была адной з першых выканаўцаў галоўнай ролі і заслужыла прызнанне айтар, дзеюцца сцэны з пастаўнікаў купалаўцаў, прыводзіцца выказванні аб спектаклях, пастаўленых некалі Ф. Ждановічам, П. Малчанавым і Л. Літвінавым, артыстак Т. Бандарчык і Р. Кашэльнікавай, аб выкананні роляў у іх Б. Платонавым, У. Дзядзькошам, Л. Ружэцкай, Г. Глебавым, В. Пола. У радыёпастаноўцы з'явіліся і пералічаныя імямі колерамі вясёлкі нягасны дыямент беларускай драматычнай літаратуры.

Аўтар кампазіцыі — У. Мехай, рэжысёр — заслужаны работнік культуры БССР М. Тройцкая. Выкананцы роляў — артысты Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы.

Мінскі Палац мастацтваў — самы вялікі ў рэспубліцы выставачны павільён Саюза мастакоў БССР. Экспазіцыйная плошча яго больш чым 3 тысячы квадратных метраў. Тры вялікія залы — жывапісу, графікі і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва — даюць магчымасць адначасова арганізоўваць самыя розныя выстаўкі як па тэматыцы, так і па жанрах.

Што цікавага убачаць наведвальнікі палаца ў год юбілею Вялікага Кастрычніка? Якія формы работы знойдуць найбольшае прымяненне? На гэтыя пытанні нашага карэспандэнта адказвае дырэктар Палаца мастацтваў Юрый Васільевіч Няжура.

— Галоўная наша задача — прапаганда твораў выяўленчага мастацтва. Выстаўкі самых розных рангаў і прызначэнняў гэтаму і служаць. Але абмежаванца імі — значыць, не поўнаасцяжыць выкарыстанне свае магчымасці, дапусціць пэўныя пралікі. Таму ў сваёй працы мы прымяняем самыя разнастайныя формы: экскурсіі, кансуль-

ДА 60-ГОДДЗЯ ВЯЛІКАГА КАСТРЫЧНІКА

ВЫХАВАННЕ МАСТАЦТВАМ

тацы, лекцыі, сустрэчы гледачоў з мастакамі і іншыя.

Асабліва ўвага надаецца эстэтычнаму выхаванню падрастаючага пакалення. З гэтай мэтай мы арганізавалі гутаркі аб жанрах і відах выяўленчага мастацтва для вучняў 1—5 класаў і агляды лекцыі для старшакласнікаў і студэнтаў. Патрэбна сказаць, што заявак паступае вельмі многа.

У час калі дзейнічаюць выстаўкі, мы штодзённа для наведвальнікаў дэманструем кінафільмы аб мастацтве. Звязваем таксама з прамысловымі прадпрыемствамі і запрашаем іх работнікаў на прагляды фільмаў і на спецыяльныя лекцыі.

Адна з формаў нашай работы — арганізацыя перасоўных выставак у гарадах, на прадпрыемствах, у сельскай мясцовасці. Нядаўна адбыліся такія

выстаўкі ў Слуцку, Барысаве, Жэзніне, у саўгасе «Краснае» Маладзечанскага раёна.

Асабліва добрая творчая садружнасць усталявалася ў нас з вытворчым аб'яднаннем імя У. І. Леніна. Тут было арганізавана некалькі выставак, сустрэч з вядомымі беларускімі мастакамі. Для пастаянна дзеючага музея аб'яднання Саюз мастакоў і дырэцыя Палаца мастацтваў перадалі ў дар 16 твораў жывапісу і графікі.

Што датычыцца непасрэдна выставак, дык у юбілейным годзе іх будзе арганізавана сумесна з перасоўнымі, больш чым пяцьдзсят. Прычым не толькі беларускіх мастакоў, але і з іншых саюзных рэспублік і замежных. Зараз, напрыклад, адкрыта выстаўка графікі дацкіх мастакоў. Планаўца таксама паказаць жывапіс і графіку ГДР, скульптуру

Польшчы. Нядаўна беларускія аматары мастацтва пазнаёміліся з графічнымі працамі мастакоў Латвійскай ССР.

Вялікую цікавасць у гледачоў выклікалі выстаўкі «Слава працы» і справядзачны агляд работ беларускіх майстроў, прысвечаны з'езд мастакоў.

Непасрэдна 60-годдзю Кастрычніка будуць адрасаваны выстаўкі маладых мастакоў рэспублікі, а таксама выстаўка «Па ленінскаму шляху», на якой будзе прадстаўлена ўсё лепшае, што створана нашымі мастакамі за 60 гадоў Саветскай улады.

У юбілейным годзе будзем рабіць усё, каб наша праца знайшла водгук у гледача, каб ён зразумеў сілу мастацтва, адчуў яго ўплыў на фарміраванне характару, поглядаў, адносін да жыцця.

БЕЛАРУСЬ ЛІТАРАТУРНАЯ У «ЛИТЕРАТУРНОЙ РОССИИ»

Адзінаццаты нумар «Літаратурной России» свае старонкі прысвяціў паказу літаратурнага жыцця Саветскай Беларусі. Пад рубрыкай «Слова пісьменніка братніх рэспублік» у тыднёвіку выступілі: сакратар ЦК КП Беларусі А. Т. Кузьмін (артыкул «На прэдынім рубяжы»), Пятрусь Броўка (верш «Пахне чабор»), Васіль Быкаў (раздзел з новай апавесці, над якой зараз працуе, — «Камандзір роты»), Максім Танк (верш «...Усё не можам з табою рашыць»), Пімен Панчанка (верш «Зямля бацькоў»), Пятрусь Макаль (верш «Купала»), Іван Навуменка (апавяданне «Какава для папраўкі здароўя») і іншыя. Старонкі падборкі ілюстраваны фотаздымкамі Ул. Крука, а таксама рэпрадукцыямі навінак кніжнай графікі.

І. ПАУЛАУ.

РАЗМОВА ПЕРАКЛАДЧЫКАЎ

Адбылося пасяджэнне секцыі мастацкага перакладу Саюза пісьменнікаў БССР. Уступным словам яго адкрыў сакратар праўлення А. Вярцінскі, які падкрэсліў, што секцыя сабралася напярэдадні пленума праўлення СП Беларусі, які будзе прысвечаны інтэрнацыянальным сувязям літаратур. З дакладам «Мастацкі пераклад—1976» (вышні леташняга года ў галіне мастацкага перакладу) выступіў В. Рагойша.

Аб выданнях беларускай літаратуры за мяжой праінфармаваў прысутных А. Гардзіцін.

Асноўную ўвагу ў сваім выступленні Я. Семлякоў аддаў аналізу новай анталогіі беларускай сучаснай паэзіі «Мая чароўная Беларусь», якую выпусціла на англійскай мове маскоўскае выдавецтва «Прогресс». Прамоўца даў у асноўным станоўчую ацэнку перакладам Уолтэра Мэй, зазначыў, што беларускі верш гучыць у анталогіі натуральна.

Станоўчую ацэнку працы У. Мэй над анталогіяй далі таксама В. Вітка, старшыня праўлення СП БССР М. Танк, В. Вітка, Н. Гіленіч, А. Русецкі, Я. Семлякоў унеслі шэраг прапановаў, накіраваных на палепшэнне работы секцыі мастацкага перакладу, на далейшае пашырэнне ўзаемасувязей літаратур.

ДЗЕ ЖЫЎ ПЯСНЯР

У гэтым годзе споўніцца 10 гадоў з дня адкрыцця філіяла літаратурнага музея Якуба Коласа ва ўрочышчы Смольня на ўскраіне сяла Міналаеўшчына. За гэты час яго наведалі тысячы экскурсантаў і ганаровых гасцей. Тут пачыналі людзі розных узростаў і прафесій, усе, каму дорага імя паэта. Сярод іх — школьнікі, студэнты, пісьменнікі, дзеячы культуры і мастацтва, рабочыя і калгаснікі, а таксама шматлікія дэлегацыі замежных краін.

У мінулым годзе смольненская сядзіба прыняла новае аблічча. Тут узведзены гумно і хлеў, інія апісаны Я. Коласам у трылогіі «На ростанях». У іх размешчана рэчы таго часу, якімі нарысталі родныя паэта ў хатній гаспадарчы і побыце. Усё гэта надало Смольні першапачатковы выгляд.

Да стагоддзя з дня нараджэння Якуба Коласа будзе праведзена таксама рэканструкцыя пабудов у Ластку, Альбукі і Анінчыцах, дзе паэт правёў дзіцячы і юнацкія гады.

М. ЖЫГОЦКІ.

ВЫЙШЛІ З ДРУКУ

НОВЫЯ БІБЛІАГРАФІЧНЫЯ ДАВЕДНІКІ

Выйшлі з друку новыя бібліяграфічныя даведнікі «Беларуская літаратурная Ленініяна» і «Пятрусь Броўка». «Беларуская літаратурная Ленініяна» з'яўляецца адным з выпукаў серыі бібліяграфічных паказальнікаў, прысвечаных ленінскай тэме ў тэатры, музыцы, выяўленчым мастацтве і літаратуры. Гэтае выданне ставіць сваёй мэтай паказаць станаўленне і развіццё літаратурнай Ленініяны на працягу амаль 60-ці год Саветскай улады.

Дапаможнік складаецца з двух асноўных вялікіх раздзелаў: «У. І. Ленін у фальклоры» і «У. І. Ленін у мастацкай літаратуры». У першым — творы вуснай народнай творчасці: казкі, песні, прыпеўкі, прыказкі і прымаўкі, у якіх разказваецца аб вялікай ролі У. І. Леніна ў жыцці працоўных нашай краіны і ўсяго свету.

У другім раздзеле сабрана амаль усё, напісанае беларускімі пісьменнікамі на ленінскую тэму. Шырока прадстаўлены зборнікі «3 Ленінымі заўсёды Беларусь», «Ленін заўсёды з намі», «Між нас жыве Ленін», «Мы славім Леніна, мы славім партыю», «Жыве між нас геній» і іншыя. Апрача мастацкіх твораў, даючых працы і артыкулы па літаратурнаму адукацыі і фалькларыстыцы. У канцы прыведзены алфавітны паказальнік аўтараў і твораў.

Даведнік «Пятрусь Броўка» прысвечаны жыццю і творчым шляхам народнага паэта Беларусі, лаўрэата Ленінскай прэміі, Героя Сацыялістычнай Працы Пятруса Броўкі, паэта, вядомага не толькі ў нашай рэспубліцы, але і далёка за яе межамі.

У раздзеле «Даты жыцця і творчасці П. Броўкі» выкарыстаны вытрымкі з яго аўтабіяграфіі, з асобных артыкулаў, пры-

свечаных дзейнасці паэта. У ім прасочваецца храналагічная канва жыццёвага і творчага шляху П. Броўкі, раскрываецца працэс станаўлення пісьменніка, фарміравання яго поглядаў.

У раздзеле «Кнігі П. Броўкі» называюцца творы адпаведна часу з'яўлення іх у друку на беларускай і рускай мовах.

У асобных раздзелах сабраны кнігі пісьменніка, якія выходзілі на мовах народаў СССР і на замежных мовах, якія атрымалі музычнае жыццё і сталі песнямі, арыямі, хорамі, кантатамі, операмі.

Шырока прадстаўлена публіцыстычная, рэдактарская і перакладчыцкая дзейнасць паэта, а таксама літаратура аб жыцці і творчасці П. Броўкі.

З. ЕЛІСАВЕЦКАЯ.

«ВЫЯЎЛЕНЧАЕ МАСТАЦТВА БЕЛАРУСІ»

Пад такой назвай выдавецтва «Беларусь» пачынае выпускаць штогоднік, на старонках якога чытач знойдзе інфармацыю аб творчым жыцці Саюза мастакоў БССР, творчыя партрэты беларускіх мастакоў, праблемныя артыкулы па пытаннях развіцця ўсіх відаў і жанраў беларускага выяўленчага мастацтва. У падрыхтоўцы штогодніка прымуць удзел найбольш кваліфікаваныя мастацтвазнаўцы рэспублікі, пісьменнікі, паэты і крытыкі.

Выйшаў з друку першы выпуск гэтага штогодніка. У раздзеле «Шляхамі творчасці» змешчаны артыкулы М. Ганчарова «Гераічныя вобразы эпохі», П. Масленікава «3 гісторыі станаўлення сацыялістычнага рэалізму ў беларускім тэматычным жывапісе», В. Крэйпа «Немімаходзь жыццё працідзі...», Э. Петарсона «Сувязь часоў і пакаленняў» і Я. Са-

хуты «Народнае дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва і мастацкія промыслы Беларусі».

У зборніку надрукаваны творчыя партрэты С. Селіханова, І. Стасевіча, А. Кашкурэвіча.

У раздзеле творчая трыбуна выступае М. Савіцкі з артыкулам «У пошуках мастацкіх вобразаў».

Л. Дробаў і В. Шматаў знаёмяць чытачоў з жыццём і творчай дзейнасцю А. Мазалева і А. Астаповіча.

Кніга багата ілюстравана.

У. КУЗЬМІЧ.

«БЕЛАРУСЬ»

Зборнік «Пытанні павышэння эфектыўнасці ідэяна-выхаваўчай работы ў вытворчым калектыве» (на рускай мове) складаецца з артыкулаў вучоных-сацыялагаў, партыйных, камсамольскіх, прафсаюзных актывістаў, кіраўнікоў прамысловых прадпрыемстваў. Аўтары дзеляцца вопытам арганізацыі ідэалагічнай работы, разважаюць аб шляхах павышэння яе эфектыўнасці.

У кнізе «Таварыскія суды» (на рускай мове) сабраны і абагульненыя багатыя даверачныя матэрыялы. У агульнадаступнай форме раскрываюцца асноўныя таварыскія аб арганізацыі і дзейнасці таварыскіх судаў, а таксама змест важнейшых заканадаўчых актаў.

Вопыт работы пастаянных камісій па сацыялістычнай законнасці і ахове грамадскага парадку мясцовых Саветаў дэпутатаў працоўных абагульняе Я. Тагуноў у брашуры «Пастаянныя камісіі па сацыялістычнай законнасці і ахове грамадскага парадку».

«НАВУКА І ТЭХНІКА»

У кнізе «Пытанні аптымізацыі навучання замежным мовам» (на рускай мове) разглядаюцца метады і прыёмы навучання аспірантаў і студэнтаў чытан-

ню навуковай літаратуры і некаторыя пытанні навукова абгрунтаванага адбору навуцальнага матэрыялу з прымяненнем электронна-вылічальных машын. Даследаванне выйшла пад рэдакцыяй кандыдата філалагічных навук К. Лукіненкава.

Эканамістаў прадпрыемстваў, аб'яднанняў, міністэрстваў, слухачоў народных універсітэтаў эканамічных ведаў цікавіць кніга «Паказчыкі ацэнкі дзейнасці прамысловых прадпрыемстваў», што выпушчана на рускай мове пад рэдакцыяй доктара эканамічных навук Ф. Дронава.

ВЫДАДЗЕНА У ЭСТОНІІ

У талінскім выдавецтве «Эсці раз-мат» выйшла апавесць вядомага беларускага празаіка Івана Пташнікава «Тартан». Перакладчык, ён жа аўтар пасляслоўя — Андрас Янсоа. У афармленні кнігі выкарыстаны ілюстрацыі беларускага мастака В. Сакалова.

І. ФЕДАРАЎ.

БЕЛАРУСКІЯ ТВОРЫ НА ЛІТОВСКАЙ МОВЕ

Вільнянскае выдавецтва «Вага» мясцовым тыражом выпусціла дзве кнігі па-лескай хронікі лаўрэата Ленінскай прэміі Івана Мележа.

Гэта праца добрай традыцыі выдавецтва — змешчыць літоскага чытача з твораў беларускіх паэтаў і пісьменнікаў. Раней тут выпускаліся кнігі Янкі Купалы, Максіма Танка, Пятруса Броўкі, Івана Шамякіна, Васіля Быкава і іншых. Зараз рыхтуецца па выхадзе ў свет зборнік паэзіі Аркадзя Куляшова.

Дэлегаты пятага павятовага з'езда аб'яднання прафсаюзаў работнікаў зямлі і лесу, які праходзіў у маі ў Бабрунску.

Сцэна з вадэвіля «Цётка Чарляя» ў пастаноўцы артыстаў Першага Беларускага драматычнага тэатра.

КРОКІ КАСТРЫЧНІКА

год 1923

Каменціруе Мікалай Аляксандравіч БАНДАРЭНКА, старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КП Беларусі, кандыдат гістарычных навук.

Чым быў адметны гэты год для партыі, для народа? Бадай, тым, што наша эканоміка ўсё больш становілася на рэйкі сацыялізму, дзяржаўная ўласнасць атрымлівала перавагу над прыватнай, машыну саюз рабочага класа і сялянства, усталёўваліся міжнацыянальныя сувязі. Дзяржаўныя прадпрыемствы дабіваліся лепшай рэнтабельнасці, заваёўваліся сялянскі рынак. Згодна з указаннем У. І. Леніна, камуністы, свядомыя рабочыя, сяляне і інтэлігенцыя вучыліся ўменню гаспадарыць, развіваць сацыялістычны ўклад у эканоміцы на аснове прыбытковасці і павышэння прадукцыйнасці працы.

У той жа час не спыняўся наступ на буржуазныя і кулацкія элементы, наладжваўся кантроль над рыначнымі цэнамі. Дзяржава абараняла інтарэсы працоўных, строга карала тых, хто спрабаваў абагаціцца за кошт іншых. Быў прыняты шэраг заканадаўчых мер, якія абмяжоўвалі нэпманаў.

23 сакавіка II сесія ЦВК БССР зацвердзіла зямельны кодэкс рэспублікі, які ўсталёўваў найвялікшую заваёву сацыялістычнай рэвалюцыі — нацыяналізацыю ўсіх зямель. Зямлі сельскагаспадарчага прызначэння складалі дзяржаўны зямельны фонд, які знаходзіўся ў распараджэнні Народнага камісарыята зямляробства і яго мясцовых органаў. Права на карыстанне зямлёй атрымлівалі ўсе грамадзяне БССР, якія апрацоўвалі яе і не карысталіся чужой працай.

Савецкія зямельныя законы давалі сялянству свабоду выбару формаў землекарыстання, прадугледжвалі аказанне дапамогі бядняцка-серадняцкім гаспадаркам, былі накіраваны на абмежаванне і выцясненне кулацтва.

Утварэнне СССР дало магчымасць усім братнім рэспублі-

кам больш эфектыўна выкарыстоўваць рэсурсы народнай гаспадаркі ў інтарэсах будаўніцтва сацыялізму. Беларусь з кожным годам усё больш адчувала бескарысліваю дапамогу іншых рэспублік. У сваю чаргу з нашай рэспублікі вывозіліся сельскагаспадарчыя прадукты, лес, смала, воцат, дэбгач.

Вось што гаварыў М. І. Калінін пра дапамогу беларусаў насельніцтву, якое галадала: «З незалежных савецкіх рэспублік я хацеў адзначыць адну, самую маленькую, — гэта беларускую рэспубліку... дзе разгарнулі шырокую работу сярод насельніцтва і не толькі дапамагалі, але на глебе голаду звязалі цяснейшымі вузамі беларускае насельніцтва з рускім галадаючым насельніцтвам і тым самым на жывой

практыцы заклалі фундамент сапраўднага братэрства».

Аднак развіццё эканомікі БССР стрымлівалася вузкацю гаспадарчай базы, невялікімі памерамі тэрыторыі. У той жа час вялікая колькасць беларусаў жыла ў Гомельскай, Віцебскай, Смаленскай губернях, якія ўваходзілі ў склад РСФСР. Значная частка тэрыторыі рэспублікі — Заходняя Беларусь — знаходзілася пад кантролем буржуазна-напэшчыцкай Польшчы.

Таму ЦК Кампартыі (баль-

шавікоў) Беларусі хадайнічаў перад ЦК РКП(б) аб узбуйненні тэрыторыі рэспублікі. У маі была атрымана прыныповава згода на ўзбуйненне БССР. Да нашай рэспублікі далучыліся паветы Віцебскай, Гомельскай і часткі Смаленскай губерняў, дзе большасць насельніцтва складалі беларусы.

Утварэнне Саюза ССР выклікала неабходнасць прыняцця агульнасаюзнай Канстытуцыі. Была створана канстытуцыйная камісія з удзелам прадстаўнікоў братніх рэспублік, рыхтаваўся праект Канстытуцыі.

6 ліпеня II сесія ЦВК СССР першага склікання ўвяла ў дзеянне Канстытуцыю Саюза Савецкіх Сацыялістычных рэспублік, прыняўшы рашэнне аб унясенні Канстытуцыі на канчатковае зацвярджэнне з'ездам Саветаў краіны.

Удзельнікі злёту перадавіноў шклозавода «Камінтэрн».

Фота выяўлена і прапанавана рэдакцыі Тамарай Чарнуха, супрацоўніцай Беларускага дзяржаўнага архіва кіна-фота- і фонадакументаў.

3 20 па 26 сакавіка праходзіў VII з'езд КП(б) Беларусі. Ён падвёў вынікі дзейнасці камуністаў ва ўмовах новай эканамічнай палітыкі, патрабаваў звярнуць больш увагі на развіццё цяжкай прамысловасці рэспублікі. У рэзалюцыі па нацыянальным пытанні з'езд канстатаваў, што «Саюз Сацыялістычных Рэспублік з правам свабоднага ўваходу і выхаду кожнага члена з дадзенага Саюза ў сучасных умовах ёсць адзіная форма, якая адпавядае азначаным патрабаванням».

Дэлегаты з'езда паслалі пісьмо на імя У. І. Леніна. «Ад імя 3800 камуністаў Беларусі, — гаварылася ў ім, — мы заяўляем: ніколі наша арганізацыя не была так згуртавана, як зараз, ніколі сувязь з шырокай рабочай масай не была такой моцнай! Ведай, дарагі Ільіч, твой стары заповіт — заўсёды з рабочай масай — мы выкопваем. У шарэнгах рабочага класа няма зараз зусім прыхільнікаў іншых партый».

XII з'езд РКП(б), які праходзіў з 17 па 25 красавіка, пацвердзіў вернасць партыі ленінскім прынцыпам пабудовы сацыялізму. З'езд заклікаў рабочы клас ракіраваць намаганні на пад'ём прамысловасці, у першую чаргу цяжкай, нацэліў камуністаў на удасканаленне дзяржаўнага апарату.

У рэзалюцыі па нацыянальным пытанні з'езд выказаўся за ліквідацыю фактычнай няроўнасці нацый, заклікаў партыю да рашучай барацьбы з вялікарускім шавінізмам і мясцовым нацыяналізмам.

Ленін у гэты час цяжка хварэў, аднак ні на гадзіну не спыняў сваёй палітычнай і грамадскай дзейнасці. Ён дыктаваў артыкулы і пісьмы. Яны, па сутнасці, з'явіліся палітычным заповітам нашага правадыра і настаўніка на ходу будаўніцтва сацыялізму, далейшым развіццём тэорыі рэвалюцыйнай перабудовы грамадскасці.

На вялікай тэрыторыі нашай Радзімы ішло будаўніцтва новага грамадства. Нішто не магло спыніць перамаганосных крокаў гісторыі.

Аляксей ПЫСІН

Аляксей ЗАРЫЦКАМУ

Падымаецца
камочак песні
Ад сырой зямлі
да паднябесся.
У блакіце
ўсходзіць, даспявае.
Людзі кажучь:
— Жаўранак спявае.
І даспела песня,
і праліта
На зямлю,
на маладое жыта.
І душа адчула:
лёс нас песціць
Покуль песня — ў хлебе,
хлеб — у песні.
Дзяды сустрэліся, прыселі,
Дзяды — аб тым, дзяды — аб
гэтым.
І пра здароўе, як пра сена:
— А ці касіў жа яшчэ летам?
Жанчына так апавядала:
— Усю дарогу да вакзала
Я на адной назе стаяла;

ПЕСНЯ—Ў ХЛЕБЕ, ХЛЕБ—У ПЕСНІ

Аўтобус повен, ледзь паўзе,
Стаю — а на маёй назе
Яшчэ пятнаццаць чалавек...

●
Міма — хмары, міма — хмары,
Дзень лагодны настае.
Сонца ходзіць па базары,
Дзеўкам семкі раздае.

На вазах гагочуць гусі,
А гусак сярдзіта кліць:
— Не таргуйся, не таргуйся,
Можна дзешава купіць...

●
І, паслухаўшы парады,
Трое крочаць да ларка:
Возьмуць горкае прынады
І на закусь

гусака.

●
Пасадзілі ля дома бярозку,
Пажадалі ёй добрага росту,
Каб на радасць і ўнукам была.
Пацягнулася тонкае дрэўца,
І туды, і сюды трапянецца,
Не хапае апоўдні святла.

Ценем хтось атуляе адразу,
Выпадае так мала ёй часу
Гнаць угору галінкі свае.
Усёй істотай яна адчувае:
Побач той, хто яе засланняе,
Хто паўсвету бярэ ад яе.

Трапянецца і ўправа, і ўлева:
Ах, якое вялізнае дрэва,
Не абмацаць яго, не абняць!
Дзе ж ёй ведаць душою лясною,
Што не дрэва, а дом па-над ёю,
Не шпакоўні — балконы вісяць...

●
Знявага і павага
Заўсёды побач крочаць,
Знявага і павага
Зрабіць паслугу хочучь.
Смялейшая — знявага,

Спрытнейшая — знявага:
Без клічу адгукнецца,
К сустрэчнаму рванецца,
Не ўвеціць, не спытае,
Укусіць і аблае.
Даўно жыве знявага,
Жыве сабе няблага
У лесе, ў агародзе,
На лаўцы, на калодзе,
І ў нейчым кабінцеце,
І ў нейчым кабінцеце.

●
Знаёмы дзядзькаў двор. Каля
двара

Бязлюдна,
Быццам на пустым пароме.
Даўно жыве адна
Праскоўя-Проня,
Стрыечная
Сардэчная
Сястра.

Мы пасядзелі сціпла за сталом,
Мы родныя наведаль магіль.
Мы аб усім, відаць, пагаманілі,
Паслухалі гусей па-над стаўком.

Дыхнула восень. Жоўты ліст
ляціць
Пад чорнае пад гумавае кола.
Вучыла Проня ў пачатковай
школе,

І ўжо няма каго вучыць.

На вуліцы,
Мне не чужой,
Вітаем мы сівых пенсіянераў,
Намнога болей іх, чым піянераў,
Няўжо й калыска
Сыдзе за дзяджой?

А я ні ў чым нікога не віню,
Бо ведаю, што сам у першым
класе
Маўкліва ў вечнай вернасці
пакляўся

Сваёй зямлі,
І плугу,
І каню.

Але бываю ў вёсцы ўсё радзей,
І развучыўся плугам я валодаць,
І хоць люблю я луг і ў лузе
лотаць,
Які зямлі я сёння дабрадзей?

І мне, не ўзятаму вайной,
Пазбаўленаму спадчыннага
звання,

Я ведаю — не будзе пахавання
Пад матчынай спагадлівай сасной.

●
Як трасло,
Грымела ў Бухарэсце, —
У Магілёве ў час начны пачулі.
Вокны, люстры на маім паверсе
Здрыгануліся ў маўклівым гуле.

Зазвінела тоненькае шкельца,
Зараз, зараз з вышыні сарвецца...
Гэта яшчэ раз пасля Ташкента
Мне пагрукала планета ў сэрца.

І ўжо ў сэрцы ўскалыхнула гулка
Усе шляхі мае між небасхілаў;
У куточку ўсхліпнула рачулка,
Быццам страшны сон яна
прысніла.

Дзесь руіны там, над эпіцэнтрам,
Быццам бы вайна зноў пахадзіла.
Боль і гэты па-салдацку сцерпім:
Грозна ўсё ў прыродзе,
ды праўдзіва.

Несучы і смерць, і разбурэнне,
Шар зямны няшчадна патрасае...
Толькі б, толькі не
землетрасенне,
Што рыхтуюць людзям
людзі самі.

Казімір КАМЕЙША

Вуліцы Вільнюса

Мудрасць муроў задуменная,
хмурая,
Водар пагоркаў
камінны і кмінны.
Можна у вечнасць
І можна ў мінулае
Глянучь з чырвонай гары
Гедыміна.
Бачыш, як дождж вераснёвы,
гусцеючы,
Дыні сівых купалоў апалосквае.
...Шабельны позірк вачэй
Каліноўскага,
Крокі па вулцы Івана Луцэвіча...
Бачыш, над памяццю над
чалавечаю
Глуха сасчэплены рукі
скляпенняў.
...Вокны ўглядаюцца позіркам
вечавым,
Стыне ўчарнелы сланечнік
каменняў.
Помніць усё гэта памяць
каменная.
Што яна кажа? Паслухай,
турысце! —
Тыя заломы
Многакаленныя —
У сэрца гісторыі нашынскай
выйсце.
Чуеш, грывіць (і не змоўкне
ніколі),
Сэрца грывотна праз брук
прарастае.

У світцы сялянскай
нашая Доля
Шаблі і вісельні ўбок адмятае.
Глуха над памяццю свішча
свінчатка,
Шрамы на небе гараць агнявыя.
Мы яшчэ там,
на далёкім пачатку, —
Тыя ж нязломныя і жывыя.
Мы яшчэ там,
на далёкім пачатку,
Крылы выкрываем слову і
славе,
Справе сябе аддаём да астатку.
Чуеце?.. Справе!
Мы яшчэ там,
дзе бяда і галеча,
Кажам рашуча: — Даволі!
Волю гартуем табе,
чалавеча.
Чуеце?.. Волю!

Хто там, сівенькі, брыдзе і
пакульгвае
Шляхам, дзе век рэактыўны
шпарыць?
Хто там стагоддзе намацавае
кульбаю?
Памяць!..

●
Нібы век такое вырак:
Сірацее дом і сад.
Адляцеў вясковы вырай,
Не вяртаецца назад.
Ці было цяпла замала,
Ці была нядобрай ціш?
Вішня рукі заламала, —
Так ты вішні адплаціў.
А, бывала, ўсё хваліўся:
«Дома я закараніўся».
Дарагі, ты памыліўся,
Узяў не карань, а крыло.
Па бяссонню,
на адлізе
Мчаў у горад напралом.
Сэрца, кажаш ты, — не камень.
А прывык да камяніц.
Ты уласнымі рукамі
Замуроўваў карані.

Нядзельнае

У садку,
у гушчы голля
Дзень нядзельны халадкуе.
Тытунёвы дым
і гоман,
Толькі музыкі бракуе.
Барадач гады гартуе
І перагартуе не можа,

Толькі хлопцы уздыхаюць,
Толькі думы растрывожыў.
Дзень ступае па сцяжынцы,
Кроны сціхлыя вярэдзіць.
На плячо рука лажыцца:
— А забудзь ты ўсё, суседзе!
Ды вазьмі ты, брат, цымбалы,
Ды зайграй такое штосьці,
Каб слязінку вышыбала
У гарэзнай маладосці.
І нясуць яму цымбалы,
І гудуць яны стозвонна.
«Дзе ж ты ночку начавала,
Мая мілая князеўна?..»
Знекуль выплыве хусцінка,
Пад цымбальны звон заскача.
А слязінка?
Дзе ж слязінка?
...Барадач п'яе і плача.

●
Дзень распагодзеў.
Лёгка і лётна.
Млеўна узлесак
Крыламі лопнуў.
Аж затрымцела
У пыле шаўковым
Гэта
залітая сонцам
Дуброва.
Крочыць па суччы,
Нібы па сходках,
Летняе сонца
З вясновай паходкай.
Пойдзем углыб,
Дзе аркестрык птушыны
Грае каханню
Шчаслівыя гімны.
Пойдзем...
Святло аж шалее на галах.
Ты ж мне сама
Гэты цуд абяцала.

ТРЫЦЦАЦЬ сем вершаў, якія складалі гэтую невялікую кніжачку, пакідаюць такое ўражанне, што ты прачытаў засаб некалькі кніг, напісаных адным чалавекам, адным паэтам, жыццё якога ўвабрала ў сябе не толькі яго асабісты душэўны воніт, але і тое запавягае, што дарага ўсім нам, што карцела сказаць, але мы не змаглі, не сумелі, а цяпер як бы ўсё ўбачылі нанова, далучыўшыся да чагосьці важнага і значнага.

Паэт не пераказвае гісторыю, не апісвае час, ён адрывае іх ад самога сябе—жывыя, пакутныя, горкія, але дарагія, незабыўныя падзеі, бо прайшлі яны праз яго лёс, праз яго сэрца.

Не становячыся на катурны, не ўзвышаючыся над слухачамі, расказчык гаворыць шчыра і даверліва:

И собственного голоса не слышно,
и все, что ни скажу,—косноязычно.
Такой уж я рассказчик нинудышный,
а может, повесть чересчур обычна.

Але апоўсёнь, якую расказвае паэт, не звычайная, яна найвялікшая па сваёму драматызму, бо героі яе, перажыўшы жахлівыя выпрабаванні, выйшлі пераможцамі. І хоць сюжэты вялікіх трагедый узяўляе сама гісторыя, удзельнікі яе падзей сведчаць кожную надзвычайнасць сваімі жыццямі, сваёй крывёю.

І паэт бескампрамісны ў сваіх сведчаннях. Ён ведае цану кожнай драбніцы, неабходнай для поўнай праўды. У яго ашчаднасць асаблівая.

По капле, по словцу рассказ неспешный
выхаживать, как хворого ребенка.
Жил человек, как все на свете грешный,
жил—поживал, пел песни, знал ремёсла...

Паміж грэшным чалавекам і сабою, паэтам, аўтар не робіць ні выбару, ні розніцы, ёсць адметнасць толькі ў тым, на што здатна прызыванне кожнага, ёсць свой доўг і абавязак.

Большой меж нами не было отлички,
но сверх того еще я знаю что-то,
в чем он по недосугу с неприязнкой
и сам себе не отдавал отчета.

Я отделил раствор полезной соли
от примеси, препятствующей росту,
и капля жизни делалась весомой,
хоть это знание мне далось непросто.

Сапраўды, няпроста і нялёгка далося аўтару гэтай кнігі тое, чым ён авалодаў як паэт—бачыць паэзію, высокую паэзію ў звычайных будзённых праявах жыцця і справах людзей, без позы, без гучных слоў, гатовых у немінучую небяспеку на самае нечуваное выпрабаванне і подзвіг.

Крытэрыямі такога выпрабавання вывераны вобразы вершаў і паэм Навума Кісліка, напісаных ім пра Вялікую Айчынную вайну ў папярэдніх кнігах. І можа быць, яшчэ больш дакладнай прыцэльнасцю кожнага слова вызначаюцца вершы пра вайну, што ўвайшлі ў яго новую кнігу.

Безумоўна, нашы нашчадкі створаць самыя прыгожыя паданні аб вышнім чалавечай самаахвярнасці. Але тое, што засведчаць самі ўдзельнікі падзей, ёсць

Н. Кіслік. Успамініць аб ваяках. Вершы. На рускай мове. М., «Советский писатель», 1976.

наибольшая правда, имя которой — бес-
смертие.

Не могу не привести верш, які пацвердзіць маю думку больш выразна:

...А в жизни не всегда поют красиво—
взглядывы или хриплый голоса:
в них втелел дым,
в них ветер ворвался,
их спиртом жгло,
их жар слезой гасило.

Звучат они за праздничным столом
старательно, хоть и не очень дружно,
поют они

ЧЫТАЮЧЫ ВЕРШЫ ТАВАРЫША

не то чтобы натужно,
но как-то всю грудью—
напролом.

Точней сказать,
они крушат напев,
почти недослаемые ноты
стараясь брать, как некогда высоты,
и падают на склонах,
захрипев.

Но что напев и что им те слова
что в том, что нет ни лада и ни рья,—
им, может, просто убедитесь надо,
что эта песня всё еще жива.

У савецкай паэзіі ёсць выдатныя вершы пра салдацкія помнікі, пра тое, як бронзавы воін сыходзіць са свайго пастамента, далучаецца да нас, жывых, становіцца нашым сучаснікам. Па сюжэтай сітуацыі Кіслікаў «Памятник» надобны, і яго героі «будто бы уснулі» ад усталасці, ад сваёй надробнай, ад почитной, ад бессмертнай мраморнай пліты, той, што потяжелысе міномётнай, чэстна пронесеннай сквозь фронты, але мне думалася, што і ён, верш паэта-мінчаніна, зойме вартае месца сярод паэтычных помнікаў неўміручаму салдату, які і сёння на «службе трудной і бессрочной», таму што сучасныя

Жители добрее и дружей
и доверчивей намного стали.
вот и верят, что на пьедестале
бронзовый, он им, живым, нужней.

Магчыма, цытаванне радкоў і строф—не заўсёды лепшы спосаб доказнасці. Падчас заўважася, як некаторыя аўтары ўжо загадзя ведаюць, якія іх вершы рэцэнзенты возьмуць на цытацнае ўзбраенне. Бяда гэта даўня—зненія, павярхоўная інвентарызацыя рэчаіснасці, расфасоўка літаратурнай прадукцыі на тэматычных рубрыках. Можна, таму ў нас выходзіць так многа вершаваных зборнікаў, дзе гаворыцца аб усім патроху, аб розных з'явах жыцця, фактах,

падзеях, але няма галоўнага—асобы самога аўтара. Кніга, засведчаная асабістым знакам індывідуальнасці паэта—не вельмі частая з'ява.

Паэтычная творчасць Навума Кісліка, хоць і адметна эмацыянальнай стрыманасцю, вылучаецца дакладным, праніклівым позіркам у душэўны свет чалавека. Яго вобразны і слоўны інструментарый дасканалы ў даследаванні пават часам не зусім ясных і зразумелых, на вершы погляд, пачуццёў.

Здавалася б, чаму стомленая, знясіленая жанчына, хатняя гаспадыня, у якой столькі самых розных неадкладных клопатаў, рантам хапаецца мыць бялізну? А, відаць, і ў яе, як у паэта, ёсць такія хвіліны, аднаведныя настроі і душэўнай патрэбе, калі цяжэйшы клопат становіцца найбольш неабходным і пільным.

Похоже, схватилась на миг
она за свою постирушку,
как с горя — непьющий мужик
возьмет да и хватит чекушку.

И долго молчит про свое,
потом запоет неумело.
Хозяйка стирала белье
и тоже внезапно запела.

Чытаючы верш, я ўспомніў, што ў Кісліка гэты лірычны сюжэт не выпадковы, што ўзнік ён не ўпершыню. Гадоў каля дваццаці назад другая кніжка паэта «Поиск» адкрывалася вершам «Весенняя стирка». Маштабна, вобразна, метафарычна ў ім малявалася ўзрушаная, радасная карціна абнаўлення, свежасці і чысціні, якіх прагнуць і чалавек, і сама прырода:

Так день за днем,
так день за днем,
покуда все не перемыто,
дымься
ходило ходуном
земли огромное корыто.

Напэўна, і паэзія, і пільная патрэба ў ёй таксама нараджаюцца ў часіны «большой стирки». І не толькі нараджаюцца, а і на доўгі век захоўваюць здольнасць прасвятляць, абнаўляць і ўзрушаць людскія душы.

Не, гэта не толькі кніга ўспамінаў аб далых паходах, пераходах і пералётах, аб якіх нам расказвае аўтар, гэта—глыбокі роздум аб няспынасці часу, аб новых, нялёгкіх пераправах у бу-

дучыню. Час—заўсёды пераправа: «Так ему по логике положено вечной переправой быть».

З адчуваннем асабістай адказнасці ідзе паэт з сённяшняга дня ў заўтрашні.

Важкая ноша за плячыма—цяжар перажытых страт і ахвяр, памяць пра якія яшчэ больш павялічвае адказнасць.

На конверте смутная пометка:
«Выбыл адресат».
Тан вот, ни минуты не помешнав,
то ли сутки, то ли век назад...

То ли дом снесен и срублен сад,
сняты голубятни и сиворечники,
выселены ангелы и грешники...
Выбыл адресат.

Выбыл, точно рюмку выпил,
чонуться со мной не захотел.
То ли в плавание большее вышел,
то ли в небо улетел.

Как тут докопаться до истины,
где мой адресат.
Все его тревоги мне отписав,
все его долги — на мне висят.

Як свой абавязак перад людзьмі, паэт гэтак жа бачыць і поўную меру ўласнай прычынасці і прыналежнасці да грамадства і да асяроддзя, без якога немагчыма жыццё чалавека—да яго «среди обитанья».

Я знаю, что должен земле бытия,
растеньям и водам...
Но правда ль, что больше я взял у тебя,
чем сам тебе отдал?

Мой долг очевиден, а я не слепой,
сведа обитанья.
Но мы ведь взаимно друг другу с тобой
даны в испытанья.

И эти розинки, и эти миры
до смертного вздоха
даны нам с тобою для честной игры,
игры без подвоха.

З трывожнай і насыражанай чуйнасцю да кожнага гукі і шлолаху, з разуменнем «лексікі лесов, фонетыкі воды» напісаны вершы, падказаныя настроямі і пачуццямі, якімі заўсёды ўзбагачалася, узвышала і ўпрыгожвала чалавека прырода.

Навум Кіслік—паэт шырокага творчага дыяпазону. Ён моцны і ў лірычнай экспрэсіі («Время», «Воспоминания о вокзалах», «Вечер, дождь», «Глотает звуки глухомань», «Вода весенняя в лугах», «Я к вам пишу. Что ни пишу—все к вам»), і ў сюжэтах, пазначаных эпічнымі абагульненнямі і рэаліямі жыццёвага побыту («Памяти окранных», «Госпиталь в Тбилиси», «Инвалиды», «Большинный дворик», «Как учитель сочинял стихи», «В эти первые дни»).

Сапраўды, мабыць, самы шчаслівы, самы патрэбны людзям той паэт, у каго кожны верш засведчаны ўласнай перажытасцю, асабістым знакам душэўнай якасці.

Чытаючы вершы таварыша, сціплага і неспешлівага, які самаадана працуе ў савецкай паэзіі, вывярае свае радкі на леныныя ле дабытках, міжволі думаш—відаць, гэта таксама мужнасць, няхай непрыкметная і нягучная, ціхая, як гаворыць паэт, але мужнасць: завабываць давер чытача і яго ўдзячнасць.

Васіль ВІТКА.

СА ШЧЫРАЙ УЛЮБЁНАСЦЮ

Сцяпан Александровіч, адзін з вядомых беларускіх даследчыкаў гісторыі роднай літаратуры і кнігадрукавання, адрасаваў чытачам сваю новую працу—«Кнігі і людзі». У ёй аўтар прыводзіць шмат малавядомых ці ўвогуле невядомых фактаў, адшуканых у архівах нашай краіны, Польшчы і Чэхаславакіі, расказвае аб сваіх уражаннях ад паездак па колішніх пучынах

Скарыны, Купалы і Коласа, дзеліцца з чытачом роздумам аб творчасці многіх нашых вядомых пісьменнікаў. Паміж асобнымі падзеямі, пра якія расказвае С. Александровіч, пралеглі стагоддзі, аднак зборнік успрымаецца цэласнай кнігай, у якой выразна выяўлены шырыня і глыбіня аўтарскіх пошукаў.

Кніга вабіць перш за ўсё багаццем новых звестак і фактаў, якія ўпершыню ўводзяцца ў навуковы ўжытак. У бібліяграфіі Ягелонскага ўніверсітэта даследчык, напрыклад,

«трымаў у руках» спісы шкаляроў скарынінскага часу і высветліў цікавую дэталю. З Беларусі і Літвы ў далёкі шлях па ведаў выпраўляліся не адзіночкі, а цэлыя групы. Толькі ў Кракаве на пераломе XV—XVI стагоддзяў вучылася 120 юнакоў з нашага краю, сярод якіх быў і Францыск, сын Лукі з Полацка. Аўтар пераканаўна аргументуе сапраўднае імя Скарыны—Францыск. Таланавітаму палачаніну не было патрэбы хаваць сваё імя, як гэта тлумачаць некаторыя даслед-

чыкі. Тым больш, што ў спісе шкаляроў універсітэта, побач з Францыскам Скарынам, запісаны Георгій з Ваўкавыска, Георгій з Забалач і іншыя.

С. Александровіч засяроджаецца на выдавецкай дзейнасці Скарыны ў Празе, паказвае ўплыў на нашага першадрукара ўрапейскага кнігадрукавання. Даследчык ставіць слушнае пытанне: а ці была ў Скарыны сваё друкарня? Хутэй за ўсё ён карыстаўся майстэрняй чэшскага друкара Паўла Севярына. Пацвярджэннем гэтага можна

лічыць той факт, што ў час першага пражскага перыяду Скарыны, П. Севярын не выдаў ніводнай чэшскай кнігі.

Са скарынінскай эпохі мы вяртаемся ў пачатак XX стагоддзя. На яркіх прыкладах аўтар паказвае цяжкі шлях развіцця дакастрычніцкай беларускай літаратуры, калі яна ўпарта прабівалася праз рагаткі царскай цензуры. Новая рэвалюцыйная эпоха вылучыла таленавітых прадстаўнікоў беларускай літаратуры—Купалю, Коласа, Гартнага. С. Александровіч пашчасціла адшукаць некаторыя невядомыя раней вершы Купалы, якія дапаўняюць наша ўяўленне пра палітычна-

абвостраную плынь дакастрычніцкай купалаўскай паэзіі. Вершы гэтыя—смелы водгук на грамадска-палітычныя падзеі таго часу.

Старонкі кнігі ўсё больш набліжаюць нас да сённяшняга дня. Мы знаёмліся з літаратурным партрэтам Ц. Гартнага, з хваляваннем чытаем нататкі пра А. Коршака, бліжэй пазнаем Я. Брыля, Ф. Янкоўскага, Р. Шкрабу, Ю. Пшыркоўска.

За кожным фактам, згаданым у кнізе, бачыцца чуйная душа даследчыка, літаратара шчыра ўлюбёнага ў гісторыю роднай літаратуры, у гісторыю роднага краю.

Алег СЛУКА.

ПАЭТЫКА беларускіх загадак» Ніла Гілевіча як навуковая праца выклікае, на першы погляд, дзіўны і нечаканы эффект успрыняцця: знаёмства з ёй наўвесьма ўспаміны пра дзіцяцтва, пра яго лепшыя дні — з гульнямі, забавамі, у якія няўзменна ўваходзілі загадкі.

Успаміны гэтыя ўзнікаюць не проста таму, што ў даследаванні часта абыгрываецца слова «загадка». Нас узрушвае глыбокае перакананне аўтара, нават не дзе шакіруе нечаканая катэгарычнасць яго сцвярджання, што «ў беларускай загадцы заключана сапраўдная і — не пабаімся сказаць — дзівоўная паэзія, вартая пільнай увагі самых шырокіх колаў грамадства». Але ў кнізе Н. Гілевіча гэта не застаецца гучнай дэкларацыяй. Эмацыянальнасць, напорыстасць стылю спалучаецца ў ёй з грунтоўнай доказнасцю.

Дэсяткі прыкладаў прыводзіць і разбірае аўтар у кожным раздзеле — калі даследуе паходжанне загадак, іх сувязь з іншымі жанрамі фальклору, калі гаворыць пра іх сацыяльную прыроду і працоўную аснову, грамадскія функцыі і іншае, і асабліва, калі ставіць такія актуальныя для літаратуры і літаратуразнаўства праблемы, як мастацкі вобраз, спосабы і сродкі вобразатворчасці ў загадках, іх рытмічная і гукавая арганіза-

Н. Гілевіч. Паэтыка беларускіх загадак. Мінск, «Вышэйшая школа», 1976.

КЛЮЧ ДА ПАЭЗІІ

Цялы, мова загадкавай паэзіі. Цялы россып узораў сапраўды дзівоўнай паэзіі гэтага жанру сабраў у сваёй кнізе Н. Гілевіч. І не проста прыводзіць ён загадкі ў адпаведных мясцінах, каб праілюстраваць той ці іншы тэзіс. Ён сам любуецца імі, выказвае сваё захапленне, дзеліцца з чытачом эстэтычнай насалодай.

У моры дуба сякуць —
па ўсім свеце трэскі.

«Які маштабна-велічны вобраз! — ці не праўда?...» — зьяраецца аўтар да чытача, у такой або іншай форме падтрымліваючы з ім пастаянны кантакт, уцягваючы ў размову. Урэшце гэта аўтарская актыўнасць, як кажучы сацыёлагі, камунікабельнасць робіць сваю справу: разам з ім мы пачынаем шкадаваць, што ў свой час мала ўзялі ад загадак, «што ў дзіцяцтве надта скупа адкрывалі нам паэтычны свет загадак, вельмі рэдка прымушалі нас самастойна адшукваць чароўныя ключы, каб пранікнуць у таямніцы гэтага свету». Вынік гэтага, трэба пагадзіцца з аўтарам, даволі сумны: «Тысячы і сотні тысяч чытачоў — і гэта не сакрат — выйшлі з дзіцячага ўзросту непадрыхтаванымі да разумення паэзіі, яе спецыфічнай прыроды, сутнасці паэтычнага вобраза».

Калі так, то нам, цяперашнім бацькам, бабулям і дзядулям, выхаванцам, трэба неадкладна прывесці ў дзеянне гэты, па словах Н. Гілевіча, цудоўны сродак мастацкага выхавання чалавека, «паруціцца, каб скарыстаць яго належным чынам і з найбольшай самаадачай».

Пастаноўка такой важнай для нашага часу праблемы напрамую звязвае даследаванне Гілевіча з жыццём, выводзіць яго за межы «чыста» навуковых інтарэсаў, робіць вартым пільнай увагі самага шырокага кола чытачоў.

У «Паэтыцы беларускіх загадак», бяспрэчна, грунтоўны і ўласна навуковы апарат. Аўтар — фалькларыст са стагам (прыгадаем яго даследаванні «Наша родная песня», «З клопатам пра песні народа», укладзеныя ім зборнікі «Песні сямі вёсак» і «Песні народных свят і абрадаў» з яго прадмовамі і тэарэтычнымі распрацоўкамі да кожнага цыкла). Занята фальклорам даў Н. Гілевічу багаты назіранні і над жанрам загадак, прывёў яго да творчага захаплення імі як паэты, калі ён пісаў загадкі для дзяцей, што склалі два зборнікі — «Сіні дом» і «Загадкі».

Не выключана, што ў гэтай працы Н. Гілевіча ёсць нейкія ўпэўненні, прабелы, спрэчныя моманты. Дэтальна разабрацца ў вартасцях і недахопах яе мы пакінем калегам аўтара па навуковай працы (якія, дарэчы, чамусьці не вельмі спяшаюцца рабіць гэта на старонках друку). Нас жа кніга прывабіла страснай публіцыстычнасцю, тым, што паноўмаму адкрывае яна хараксто і чароўную сілу народнага слова, уводзіць у абыходак яго нявыкарыстаныя рэзервы і магчымасці.

Без перабольшання можна сказаць, што многія чытачы, асабліва літаратары, у гэтай кніжцы знайдуць для сябе добрую навуку — навуку абыходжання з народным словам, заключаным у маленькіх паэтычных шэдэўрах — загадках. Бо, як гаворыць аўтар, «кожны, хто перагортае зборнік беларускіх народных загадак, неаднойчы будзе здзіўлены (калі, вядома, ён здольны здзіўляцца ўвогуле) і чароўным характам метафарычнага вобраза, і незвычайнай смеласцю паэтычных асацыяцый, і зайздросным бляскам сапраўды народнага досціпу, і эквілібрыстычнай віртуознасцю гукапісу, і бяспрэчным эксперыментатарствам у галіне словатворчасці, і яшчэ многім — усім тым, што складае паэтычную сілу і моц загадкі і сведчыць аб таленце і майстэрстве яе творцы — чалавека працы».

Уладзімір АНІСКОВІЧ.

ПАНЯЦЦЕ «дзіцячы фальклор» узнікла параўнальна нядаўна, у савецкі час, але жанры гэтага віду вуснай народнай творчасці былі вядомыя народу і даўней. З таго часу, як існуе чалавецтва, бацькі імкнуцца перадаць свой вопыт, разуменне жыцця нашчадкамі. І таму дзіця, якое не ўмее яшчэ гаварыць, пачынае ўваходзіць у свет прыгожага, у свет добрага, справядлівага, слухаючы матчыну песню-калыханку. Пазней дзеці і самі баюць лялькаў тых ж калыханкі, складаюць няхітрыя песенькі, лічылікі, дражнілікі...

З творчасцю маленькіх чытач шырока пазнаёміўся ўпершыню ў 1972 годзе, ка-

Г. Барташэвіч. Вершаваныя жанры беларускага дзіцячага фальклору. Мінск, «Навука і тэхніка», 1976.

ЯКІ Ж ЁН, ДЗІЦЯЧЫ ФАЛЬКЛОР?

лі выйшла кніга «Дзіцячы фальклор», складзеная Г. Барташэвіч. Нядаўна яна ж выдала манаграфічную працу «Вершаваныя жанры беларускага дзіцячага фальклору».

Даследчыца ў першую чаргу аналізуе набыткі ў тэарэтычнай распрацоўцы пытанняў дзіцячага фальклору. Вядома, што гэтым цікавіліся Я. Чачот, А. Рыпінскі, П. Шэйні, Е. Раману, М. Федароўскі, а таксама савецкія фалькларысты. Г. Барташэвіч спрабуе (і не без поспеху) даць сваю класіфікацыю гэтага віду фальклору і вылучае тры вялікія групы: калыханкі, забаўляльнікі, якія выконваюць дарослыя; творы, звязаныя з гульнямі; і творы, якія захапляюць дзяцей сваім паэтычным зместам.

Прапанаваная класіфікацыя не выклікала б ніякага прэрэчання, але гадзі маленькага напамінаюць нам, што калыханкі чулі мы не толькі ад дарослых, але і самі спрабавалі іх спяваць. Значыцца, гэта — творчасць дарослых, якая становіцца адначасова і дзіцячай творчасцю. Дзе ж мяжа, водападзел паміж творчасцю для дзяцей і творчасцю дзяцей? Пытанне складанае, нялёгкае і не асветленае да канца, у тым ліку і ў кніжцы Г. Барташэвіч.

Прафесіянальна разгледжаны аўтарам ідэйна-тэматычны змест калыханак, забаўлялак, дзіцячых песень, заклічак, дражнілак, лічылак, вызначана і практычнае іх прызначэнне, а разам з тым

— пазнавальна-выхаваўчая, мнематічная, эстэтычная функцыя. Шкада толькі, што часам даследчыца і тут гаворыць бяздоказна: «У адрозненне ад традыцыйных калыханак з кананічным тэкстам у імпрывізацыях шмат эпітэтаў, большасць з якіх метафарычныя. Для калыханак імпрывізаванага характару змест, сюжэт не маюць асаблівага значэння. Галоўнае ў іх — непасрэднае выяўленне пачуццяў маці. Гэтаму падначалена мноства слоў з пампільна-ласкавымі суфіксамі. Імпрывізацыя дапускае і некаторыя іншыя формы і сродкі адлюстравання». Слушная думка ў гэтым выпадку, як і ў некаторых іншых, не пацверджана канкрэтнымі прыкладамі.

Г. Барташэвіч шырока ана-

лізуе рытмічны асаблівасці дзіцячага фальклору, хоць часам і абмяжоўваецца толькі канстатацыяй, а не канкрэтным даследаваннем мастацкай з'явы. Напрыклад, чытаем: «Забаўляльнікі абавязкова рыфмаваныя. Рыфма, як правіла, сумежная, жаночая, якая часам чаргуецца з мужчынскай». А вярта было б глыбей раскрыць асаблівасці рыфмоўкі, яе залежнасць ад дзіцячага канкрэтна-вобразнага, мастацкага ўспрымання рэчаіснасці. Даследчыца робіць правільны вывад, што для забаўлялак найбольш характэрны характэрны памер, але чаму гэта так, адказаў няма, хоць агульнавядома, што харэй надае вершам імклівасць, рухомасць, «скокавую» рытміку.

У цэлым жа манаграфія — бяспрэчнае дасягненне аўтара, набытак усёй беларускай савецкай фалькларыстыкі.

Марыя ШАЎЛОЎСКАЯ.

ПІСЬМЕННИКАУ, асабліва тых, што пішуць спецыяльна для дзяцей і юнацтва і педагогаў нашай савецкай школы аб'ядноўвае адна вывадзіца — агульная задача: выхоўваць, выведзіць у вялікае жыццё ўсё новае і новае пакаленне юных грамадзян, якім належыць працягнуць справу партыі, справу бацькоў у пабудове камуністычнага грамадства.

У сувязі з развіццём нашага грамадства задачы выхавання ўскладняюцца. Гэта аднолькава хвалюе і настаўнікаў, і пісьменнікаў. Восць чаму сваё чарговае пасяджэнне секцыі дзіцячай і юнацкай літаратуры Саюза пісьменнікаў БССР правяла ў антавай зале школы № 23 сталіцы рэспублікі. На гэты сход прыйшлі таксама настаўнікі іншых школ, навуковыя работнікі Інстытута літаратуры АН БССР, бібліятэкары, супрацоўнікі Галоўнай рэдакцыі вшчачай для дзяцей Беларускага радыё, выкладчыні Мінскага педагагічнага інстытута імя М. Горькага, прадстаўнікі выдавецтваў «Мастацкая літаратура» і «Народная асвета», Дзяржаўна-выдавацкага работнікі Міністэрства асветы БССР.

Сход секцыі, які вёў яе старшыня П. Кавалёў, супаў па часе з Тымем дзіцячай і стай важным мерапрыемствам па прапагандзе лепшых твораў беларускіх пісьменнікаў, сур'ёзным абмеркаваннем праблем выхавання падрастаючага пакалення.

Некаторыя з гэтых праблем закранула ў аспекце літаратурнай творчасці доктар філалагічных навук Э. Гурэвіч у сваім дакладзе «Жыццё школы і піянерскай арганізацыі ў творах беларускіх пісьменнікаў», — у прыватнасці такія, як сувязь пісьменніка з жыццём, са школай, з педагагічнай навукай, як праблема героя ў творах для дзяцей, праблема «цяжкіх дзяцей» у жыцці і літаратуры і некаторыя іншыя.

Э. Гурэвіч зрабіла агляд здабыткаў беларускай дзіцячай літаратуры, адзначышы яе немалыя дасягненні. Даводзіцца толькі пашкадаваць, што ў поле зроку літаратуразнаўцы не трапілі многія кнігі, напрыклад, анталогія паэзіі працы «Люблю будзённым днём», якая выйшла летась у выдавецтве «Мастацкая літаратура». Прамоўца гаварыла пра тое, што ў аповецці У. Машкова «Добры дзень, Валерка!» некалькі злучэнняў сест юнага героя, але нават не ўспомніла но-

ШЛЯХІ ДА СЭРЦАЎ ЮНЫХ

СХОД СЕКЦЫІ ДЗІЦЯЧАЙ І ЮНАЦКАЙ
ЛІТАРАТУРЫ

вай аповесці гэтага ж аўтара — «Засумаваў па дожджыку». А ў такім разе важна было б параўнаць творы, прасачыць накірунак пошукаў пісьменніка.

Да недахопаў аналізу здабыткаў нашай дзіцячай літаратуры трэба аднесці і тое, што дакладчыні цалкам абышла пераклады, якіх у апошнія гады выдаецца нямала.

На жаль, адзначыў у сваім выступленні ў спрэчках па дакладу старэйшы беларускі пісьменнік А. Якімовіч, добры творы, добрыя кнігі для дзяцей, яшчэ пануль што — раднасць. Пра гэта ж гаварыў і галоўны рэдактар часопіса «Бярозка» В. Зуёнак. Адну з прычын павярхоўнага адлюстравання ўнутранага свету герояў і школьнага жыцця ён бачыць у тым, што пісьменнікі слаба звязаны з гэтым жыццём, дрэнна ведаюць сваіх юных герояў. «А дзеці ж такія розныя, талія цікавыя, што каб вы ведалі іх больш, то намагайцеся і пісаць пра іх», — слухна сназала пісьменнікам на сходзе заслужаная настаўніца БССР М. Краўцова.

Сапраўды, гаварыла ў сваім выступленні загадчыца рэдакцыі літаратуры для дзяцей сярэдняга і стараўшага школьнага ўзросту выдавецтва «Мастацкая літаратура» А. Васілевіч, у творах на школьную тэму часта не відаць сённяшняй, сучаснай школы, няма яе праблем. Таму трэба ўдасканаліваць формы сувязі пісьменнікаў і настаўнікаў, пісьменнікаў і школьнай моладзі. Каб палепшыць справу, трэба прымаць і іншыя захады — напрыклад, укарніць у практыку сацыяльныя заказы пісьменнікам па адлюстраванню школьнай тэмы.

Але гаворка не павінна зводзіцца толькі да твораў на тэму школьнага жыцця. Пісьменнікам трэба

пашыраць тэматыку. Пытанні ідэйна-маральнага, эстэтычнага, працоўнага выхавання можна і трэба ўзнімаць на самым шырокім жыццёвым матэрыяле — на гэтым сшыліся ў сваіх выступленнях дырэктар выдавецтва «Народная асвета» У. Ляпшкін, дырэктар 91-й школы г. Мінска Г. Дрэвіц, інспектар-метадыст Міністэрства асветы БССР К. Краўцова, якая, у прыватнасці, выказалася ў падтрымку прапановы СП БССР аб стварэнні пісьменніцкай камісіі па пытаннях выкладання літаратуры ў школе. У. Дрэвіц засяродзіў увагу прысутных на асаблівасцях характару і светаўспрымання падлеткаў, якія «нічога не хочуць прымаць напавяр», якім, па словах прамоўцы, патрэбна абсалютная праўда і шчырасць, толькі тады можна разлічваць на поспех у выхаванні, на іх давер да мастацкага твора. Закрануў ён і важную праблему адносін у сям'і, дзе выдаткі выхавання выклікаюць іншы раз парушэннем працоўных сувязей паміж бацькамі і дзецьмі. Ліквідаваць гэты разрыў павінна панагчы літаратура.

Вопытам сваёй работы падзялілася з прысутнымі выкладчыца беларускай мовы і літаратуры СШ № 24 Мінска М. Бянецкая.

Вынікі цікавай гаворкі падзялі першы намеснік міністра асветы БССР Г. С. Канцавая і сакратар праўлення СП БССР В. Сачанка.

Таа, Канцавая гаварыла аб ускладненні ўнутранага свету сучасных школьнікаў, аб складанасці выхавання працэсу, аб тым, што добрая кніга заўсёды была і застаецца першым памочнікам педагога. Пісьменнікам, каб стварыць добрыя кнігі, трэба не адставаць ад часу. У гэтым сэнсе Міністэрства асветы БССР, заявіла Г. С. Канцавая, гатова пайсці на сустрэчу Саюзу пісьменнікаў — дапамагчы ў наладжанні трывалых кантактаў пісьменнікаў са школай і, у прыватнасці, арганізаваць для іх у бліжэйшы час творчы семінар на тэму «Сучасная школа, яе праблемы і задачы».

В. Сачанка ад імя сакратарыята СП БССР падтрымаў гэтую прапанову і расказаў аб тым, што робіцца ў саюзе, каб узняць творчую актыўнасць пісьменнікаў, наблізіць іх да жыцця народа, у тым ліку і да школьнага жыцця.

Творчыя сувязі Саюза пісьменнікаў БССР і Міністэрства асветы рэспублікі, бяспрэчна, дадуць добрыя плён.

НЕ КОЖНЫ ДЗЕНЬ адорыць такою хвіляю. Для вока, для слыху, для пацунця...

Мы стаім у магутнай дуброве, на беразе ўюнкай Убарці, на тым яе невялічкім участку, дзе рака пралегла мяккай паміж дзвюма рэспублікамі-сёстрамі абাপал сябе шырока разаслаўшы палескія краявіды Беларусі і Украіны. Стаім і маўчым, нечакана ўражаныя дзіўнай мелодыяй і моўчкі адзі у аднаго пытаем вачыма: адкуль выходзіць яна, хто творыць яе?

Разложыстыя дубы-волаты сваімі жалезнымі стваламі і металічным лісцем? Ці рака сваёю празрыстай вадою ў парожыстых берагах?

Аказваецца, яна, — рака. Узійшы выток з поўгарад-валынскіх крыніц, мкне-вывіваецца Убарць да крыніц лельчыцкіх і, поўнячыся імі, бруіцца далей, каб там, глыбей на Палессі, ля

падараваў кампазітар Мікалай Палікарпаў і што ў рэпертуары капэлы, на яркім фоне яе народных песень, запісаных тут жа, у Капішчы, Глушкавічах і іншых блізкіх вёсках, яе наяўнасць ён лічыць не выпадковай — абавязковай.

Клубная сцэна, аднак, пакуль што поўнілася ўсё даўнімі напевамі, шырокімі, раздолымі.

Ой ты, вішанька, ты, чарэшанька, Ой калі ж ты ўзышла, калі вырасла? — задуменна пыталася глушкавіцкая дзяўчына Хрысця Каваль.

Я вясною ўзышла, летам вырасла, На Дунай, на раку пахілілася.

Шматгалоса, як баравым палескім рэхам, адказвалі Хрысці беларускія і ўкраінскія спевакі.

Музіца, недае гэтак жа асцярожна і любоўна, з пяшчотнай і трапяткой радасцю ў грудзях, вымаюць з куфэраў перад святамі, раскладваюць і разгляд-

дзыхнуць у самаробныя дудкі-перабіванкі, стукнуць у бубен са звяночкамі, — таксама спеўкі. І выходзяць вясковыя паслухаць. І ў кожным доме вокны пасвеж. І самы звычайны дзень святочным настроем поўніцца.

І вось яна ўжо на сцэне. Ажыла, забыта, пералілася ў звонкія галасы, размахнулася крылата і лёгка. Адна, другая, трэцяя... Адточаць самадзейныя артысты адну, выведучь яе на ўсю моц і красу — да наступнай пераходзіць.

Хорана пняюць сёння ў харавой капэле капішчанскія хлопцы і дзяўчаты Іван Лозка, Мікола Боўкін, Кацярына Скрып, Алена Шапорда.

Даўно прыкменці гэтыя песенныя вёскі былі франтавік-разведчык, артыст і педагог, аматар падарожжаў, асабліва па родным Палессі, улюбёны зборальнік народных песень Сяргей Нікадзімавіч Драчэўскі, прыкменці і жыў надзеяй калі-небудзь пасяліцца ў гэтай шчаслівай глыбінцы, каб потым згуртаваць яе таленты, каб надаць яе багатым мелодыям шырокае поле аблёту. Хадзіў, можна сказаць, па-суседску — стварыў хор на ельскай фабрыцы «Чырвоны пільчык», кіраваў самадзейнымі артыстамі ў вёсцы Сіманавічы, што непадалёк ад Лельчы, а сюды дабрацца ніяк не выпадала. Нарэшце такая магчымасць з'явілася — Сяргей Нікадзімавіч пераехаў у Глушкавічы. Пераехаў, тут і асеў. А меў ён у той час німала за плячыма і як артыст: вучыўся на класу вакала ў Львоўскай кансерваторыі, быў салістам Чырванасцяжнага імя Аляксандрава ансамбля песні і танца Савецкай Арміі, сьняваў у харавой акадэмічнай капэле БССР.

Перабраўся ён сюды і адразу ж пайшоў па хатах, запрашаючы вясковыя да песні. Гаваркі і вясёлы, спадбаўся Сяргей Нікадзімавіч людзям.

Недзе ў тым ж дні само жыццё падказала цікавейшую ініцыятыву — аб'яднаць у аднім калектыве глушкавіцкіх і капішчанскіх спевакоў, бо з даўні-даўніх дзядзіліся тут людзі песняй: на вяселлях і проста на вечарынках ля партызанскіх кастроў і на сенакосных аблогах Убарці, дзядзіліся гэтак жа шыра і хораша, як спрадвеку дзядзіліся іх вёскі жаніхамі і нявестамі, як год пры годзе дзядзіліся іх гаспадаркі пасяўной ці жнівеньскай падмогай, насеннем ці тэхнікай...

Думка пра капэлу лёгка пайшла па людзях. Дык і не замарудзіў заявіцца ў Глушкавічы загадчык аддзела культуры з Алеўска Міхайла Міхайлавіч Стаўскі. Зайшоў да Сяргея Нікадзімавіча, пазнаёміўся, пачаў здалёк, як асцярожны сват:

— Чулі, капэлу вы задумалі?

— А ўжо ж і п'яём пакрысе, — адказаў Сяргей Нікадзімавіч.

— Тут, бачыце, усёго цераз раку суседзі ў вас, капішчанцы нашы, — таксама пняюць ніштавата.

— Чулі, чулі, — згадзіўся гаспадар, здагадваючыся, куды хіліць госьць.

— А каб паспрабаваць разам, га?

— Разам яно і кашу есці спраўней, — кінуўшы галавой, стрымана ўсміхнуўся Сяргей Нікадзімавіч. — А пры песні і вяселля было б, удвайне машей. Я — за».

— Во, ось гэта па-суседску! — радасна ўсклікнуў Стаўскі. — Тады мы ў падмогу вам пайперных нашых музыкаў прышлём — трыо баяністаў Уладзіміра Паўленку, Міколу Рабога і Віктара Ка-

леснічэнку, — назваў Міхайла Міхайлавіч сваіх хлопцаў, пібы Сяргей Нікадзімавіч павінен быў іх ведаць, але тут жа, снахапіўшыся, растлумачыў: — Вякладчыкі Алеўскай музычнай школы. Жаўрэаты, між іншым, рэспубліканскага агляду-конкурсу, так што хлопцы надзейныя. Э, ды яны ў нас яшчэ і паэты, і кампазітары!..

На першую ж сумесную рэпетыцыю сабралася больш за сотню самадзейных артыстаў. Прышлі калгасніца Васіліна Акуліч і работнік хіміягаса Іван Каліта, паштальён Алена Кавалевіч і трактарыст Іван Віцязь, настаўніца Валынціна Нерад і шафёр Іван Зінкавец, з украінскіх вёсак прыехалі Мярэя Скрыт і Матруна Лебедзева, Кацярына Швец і Галіна Сцягур, Пятро Нывойт з'явіўся на рэпетыцыю з сынам Іванам. Шмат сямейных было і з Глушкавіч — сёстры Марыля і Ева Міхалковы, брат і сястра Васіль і Вольга Бурым, з музыкамі прыйшлі Ганна Пановіч і Ганна Баналенка.

Неўзабаве завіталі ў Глушкавічы і музыкі з Алеўска. Прыехалі не толькі з баянамі — яшчэ і песню новую прывезлі, сваю, на вершы мясцовага паэта Васіля Дворніка, накладзеня на музыку Мікола Рабам, — «Полісяночку» — «Палісяночку», як спецыяльна напісаную для маладой харавой капэлы, і неўзабаве яна меладыйна палілася не толькі сясцэны, але заспявалася і на вечарынках, на сярбоекскіх бясёдах і вяселлях.

«Палісяночка» нарэзлася разам з харавой капэлай «Славяне», у яе галасістым селішчы распраўляла свае крылы, і цяпер лёгка лятае яна абাপал зачараванай Убарці...

Хоць і кланотнай яна аказалася — песня на дзве рэспублікі, аднак новая справа моцна захпіла таксама кіраўнікоў гаспадарак і ўстаноў, у першую чаргу калгасаў і сельсаветаў: не адкладваючы на потым і не чакаючы старонніх напамінаў, яны самі ж дамовіліся ў многім — перш-наперш аб транспарце на дні рэпетыцый і выступленняў калектыву, аб падмесе людзей на фермах і ў брыгадах, крыху пазней не паскупіліся і на самыя адмысловыя ўборы: у Львове заказалі сваім артыстам сцэнічныя каштомы, у Мінску — бошкі.

Галоўнае ж, рэгулярна ў кожную суботу то ў Глушкавічах, то ў Капішчы ці ў Майдане-Капішчанскім пачаліся сур'ёзныя заняткі. І нярэдка проста здзіўляў энтузіязм глыбока захопленых спевакоў: часам, на вяснім разводдзі ці зімовай замесці, як правіла — пасля работы, дабрацца даводзілася нават на трактарах, аднак спеўкі ніколі не зрываўся. І гэта ў той час, калі над вясковымі дахамі высіцца лес тэлевізійных антэн!

Сёння «Славяне» ўжо добра вядомы не толькі на Гомельшчыне і Жытоміршчыне. Капэла даволі часта выступае. У вёсках і райцэнтрах. У Гомелі і Жытоміры. У Мінску і Кіеве. Са сцэны на радыё і тэлебачанні. Як самую жаданую госьцю, запрашалі яе беларусы і ўкраінцы на юбілейныя святкаванні Краіны Саветаў. Тады ж і было прысвоена ёй званне народнай...

Гучыць, гучыць крынічная песня, не моўкнуць вачыстыя мелодыі, а ў парожыстых берагах празрыстай Убарці, як рэхам, уторыць ім дзіўная мелодыя рачной плыні.

Лельчыцкі раён Гомельскай вобласці — Алеўскі раён Жытомірскай вобласці.

Іван КІРЭЙЧЫК

Лесенжыя

БЕРАГІ

НАРЫС

Петрыкава, зліцца з беларускай Прыпяццю і, разам з прыпяцкімі, зноў імчаць свае воды па ўкраінскай зямлі — уліцца ў Дняпро. А тут, за Лельчыцамі, ля вёскі Глушкавічы, стагоддзямі колькі назад выступіла на паверхню гранітная града, перагарадзіўшы рацэ дарогу, і на сваім пагранічным участку мужа прабіваецца Убарць праз валуны і парогі, і гамоніць, спявае. Вось гэтую, нетранзіжыную мелодыю.

Глыбей на Украіну, за Алеўскам, кажуць, пачынаецца бязлессе. Тут жа, пад Убарцю, знешне аніякай розніцы: усё тая ж рыжыя дубровы з зялёным сасоннікам на высах, аднолькавая — тут пясок, а там тарфянікі — зямля, падобная і вёскі, па-палеску ўсюды вялікія, хіба што на ўкраінскім беразе зрэдку трапіць на вочы беленькая хата-мазанка. А так старонні чалавек і не прыкменціў бы, дзе тут украінцы, а дзе беларусы. Ні па вопратцы, ні па мясцовай гаворцы. Тым больш не здагадаўся б па песні. Зрэшты, тут нават калгасы-суседзі цёзкамі жывуць — «Перамогамі» называюцца.

— І спаборнічаем мы, — гаворыць старшыня калгаса Мікалай Макаравіч Акуліч. — Хаця ж мо не столькі і спаборнічаем, як вырачаем сусед суседа. Во і надоечы памаглі мы ім насеннем, сіласаўборачнай тэхнікай, яны ж нам — камбайнамі на жніве. Бывае, што і людзьмі часам пасабляем. Ды што казаць — нават разам спяваем...

А вось і песня, лёгкая па ўспаміне. Міма адна за адной пранесліся аўтамашыны, поўныя чубатых хлопцаў і румяных маладзіц: з украінскіх вёсак Капішча і Майдан-Капішчанскі самадзейныя артысты паехалі ў беларускія Глушкавічы на чарговую рэпетыцыю. А ў памяці моцна заселі прачулыя словы з толькі што спетай песні:

...Где упали слёзы девушки Маруси,
Там цветут иван-да-марья — жёлтые цветы.

Задуменная мелодыя песні суладна ўпляталася ў познюю асеннюю пару. — Лічы, цяпер ужо да раніцы не спаць нашым Глушкавічам, — смяецца Мікалай Макаравіч. — Суседзі ў нас — ого! — народ вясёлы. Хаця ж і нашы не лыкам шыты...

Пасля мы былі ў Глушкавічкім сельскім Доме культуры, прысутнічалі на рэпетыцыі створанай тут беларуска-ўкраінскай капэлы «Славяне», і першы кіраўнік яе — Сяргей Нікадзімавіч Драчэўскі — раскаваў, што песню тую ім

ваюць мясцовыя жанчыны і дзяўчаты свае дзівосныя ўборы, завешчаныя ім мамамі і бабулямі берагчы, шапаваць і далей перадаваць — сваім ужо — дочкам і ўнучкам, — прыгожа вышываныя кашулі, каларыровымі стужкамі аблямаваныя сукенкі, сняжынкавымі ўзорамі выгатаваныя фартушкі. Завешчаныя не толькі берагчы, але і ганарыцца імі, красаванца ў іх на самых жаданых урачыстасцях. Вось так, як з таемнага куфэра, па ледзь улоўнаму загаду рукі кіраўнікі харавой капэлы, у сучасныя цудоўных галасоў раскрываліся ўсё новыя і новыя чары далёкай даўнасці — песні: «Ой там, за лесочкам...», «У суботу позенька...», «Ой, у полі тры крынічанькі...», «Раскапайце гару», «А ў полі бяроза...», «Ішлі каровы із дубровы...», «Лебяды», — і здавалася, ім, гэтым народным скарбам, канца не будзе.

Куды едзеш-ад'яджаеш, шызакрылы орле,
А хто ж мне маладую да сэрца прыгорне? —

то роўным наплывам вылівацца жаночая журба, то з прытоеным гумарком гула мужчынская бягота:

Чарось мая міленькая Галя
Увесь вечар нядужа...

Не, думалася, гэта была не будзённая рэпетыцыя — быў цудоўны канцэрт народнай песні.

Зрэшты, слова «рэпетыцыя» тут даволі адноснае. У Глушкавічах пры зачыненых дзвярах рэпетыцыі не праводзіцца, а таму кожная і нагадвае сабой нешта нахштальт маленькай прэ'меры: на сцэне — песня, у зале — паўнотка вясковыя, па-святочнаму прычапураных. Хіба што крыху не тая настрабавасць — яна па-рабочаму строга, заклапочаная, а то і шумлівая, з не надта далікатнымі словам, і апладысмантаў няма. А так — канцэрт як канцэрт. Калі ж хто і застаецца незадаволены, дык гэта сам кіраўнік: крывіцца, прыкмячае: тут крыху не так, там трохі не гэтак...

А ўвогуле ў Глушкавічах што канцэрты, што проста радасная хвіля з песняю — усё спеўкі. Паплыве яна, дзівочая, шчымыліва-чароўная і далёкая, між свежых стагоў і копаў, над мяккімі вечаровымі туманамі ў лузе, — спеўкі. Выйдуць гуртам мужчыны на вуліцу — каваль Васіль Швед, ляснік Аўдось Маркевіч, пастух Міхась Шкудуц, калгаснікі Ілья Зенькавец і Кірыла Прыбора, вяртаўнікі Яфім Маркевіч і Ілья Швед, пранясучь сямом з дзесятак песень — самых разманістых, зычных, каб, значыць, памужчынеку на поўныя грудзі іх выгукнуць, — спеўкі. А то і не спяваюць, а толькі ўрэжучь смычкамі па струнах,

У МЯНЕ была адна сустрэча, якая ўрэзалася ў памяць на ўвесь век. Сустрэча вынаходкая, кароткая, можна сказаць, імгненная ў параўнанні з маймі даволі-такі ўжо, дзякуй богу, некароткімі жыццямі.

Трыццаць чацвёрты год. Мінск, ранняя вясна — не то сакавік, не то красавік. Снегу ўжо на вуліцах не было, заставаўся ён толькі на дварах, адкуль на брук цяклі ручаі — гэта сплывалі рэшткі сумэтаў, зляжальных і ўбітых за зіму да ледзяной цвёрдасці. Снег дажываў яшчэ таксама пад абрывістым правым берагам Свіслачы, у гарадскім парку, які тады называўся садам імя Прафінтэрна.

Паўз гэты парк, па вуліцы Садовай, кожны дзень мне даводзілася хадзіць у тэхнікум, што знаходзіўся ў ціхім і ўтульным месцы — на Падгорным завулку — і меў даволі доўгую назву: Хіміка-тэхналагічны тэхнікум прамысловага хлебапячэння. Я ў ім вучыўся на першым курсе пасля заканчэння Бялінкавіцкай сямігодкі, сабраўшыся набыць прафесію хлебапёка. Спецыяльнасць у тым гады зайздросная, сытая — якія б ні былі строгія карткі на прадукты, нястачы, ты, хлебапёк, галадаць не будзеш.

Дык вось, была вясна, цёплы сонечны ранак. Тое, што сваяцкі сонца, я добра памятаю, бо ўпершыню пасля зімы ішоў без шапкі, несучы яе ў руцэ, і з расшпіленым каўчуром — стараўся прыняць першы загар.

На Садовай вуліцы, паблізу Падгорнага завулка, стаяў двухпавярховы будынак дзіцячага дома, дзе выхоўваліся сіроты і беспритульнікі. Народ там жыў адчайна. Яны, бясспрэчна, вучыліся, працавалі і, трэба думаць, дзень іх быў запоўнены. Але калі б ні ішоў міма таго дома, заўсёды з акон другога паверха тырчалі стрыжаныя галовы. Колькі разоў нам, студэнтам, даставалася ад штукарстваў дзетдомаўцаў. І зацэпціць цябе якой-небудзь салянай абразай, або баяцкай выхадкай, і шпурнуць чым-небудзь з акна на галаву. Асабліва нам назалалі двое: рыжы хлапец і Сын — аношняга мы так прызвалі за кручкаты нос і вырачаныя вочы. Паміж намі і дзетдомаўцамі часта ўзнікаў на вуліцы «востры» дыялог. Навучаны не раз забавамі дзетдомаўскіх баякоў, я заўсёды стараўся трымацца далей ад іх акон.

А ў той ранак, разамзлелы ад пяшчоты першага паспраўднаму веснавага сонца, я забыў пра асцярожнасць, за што і быў пакараны. Толькі падышоў да першага дзетдомаўскага акна, як зверху мне ў твар шмякнулася нешта халодна-мярзотнае і папаўзло за каўчур. Я схопіўся за твар і пад рогат баякоў, якія нависоўваліся з акон, пачаў выціраць тое ліпкае, што цякло па іначэ і шыі. Пацэллі ў мяне асклізлым саляным агурком.

Так-сяк ачысціўшыся, я схопіў камень, каб запусціць у гэтыя неапаважныя мне морды. Убачыў Сыча, які, аблгншыся на падаконнік, тросся ад рогату.

— Сын крываносны! — закрычаў я, раніўшы, што ён і ўдліў у мяне агурком. — Каб ты злох. Вось табе. — І я шпурнуў у яго камень. Калі б Сын не ўхіліўся, камень трапіў бы яму ў галаву.

Я доўга не мог супакоіцца, а рогат Сыча яшчэ больш раз'юшаў мяне. Увесь свой знаёмы злосны слоў я высыпаў на Сыча, а скончыў свае пракляціі доўгай вершаванай, з адмысловымі рыфмамі, лаянкай, якой, дарэчы, і навучыўся ў гэтай жа басаты.

І ў гэты момант за маёй спіной пачуўся ціхі смяшок. Не смях, а, менавіта, смяшок, дробенькі, з хрыпатою. Павярнуўшыся, я ўбачыў высокага чалавека ў шэрым паліто і з кійком у руцэ.

— Вось дык паэзія, — сказаў ён, пазіраючы то на мяне, то ўверх на дзетдомаўцаў. — Вось дык дыспут. Прызнаюся, мне не стала сорамна ад гэтых яго слоў і смяху, я толькі суніў сваю злосць. Басата таксама папрыціхла — умяшаўся ўсё-такі чалавек паважны і дарослы.

— З кійкамі? — ужо толькі на мяне аднаго глядзячы, сказаў чалавек. — Нездзе вучыцца? Я не меў ніякай ахвоты прызнавацца, дае вучыся і хто я такі, ды і ўвогуле не хацелася ўступіць у размову з незнамым чалавекам. Таму я і не стараўся добра ўгледзецца ў яго твар.

Але вось чалавек яшчэ нешта спытаў, і я, каб адказаць, зірнуў на яго больш пільна і аслупянеў: я пазнаў чалавека, пазнаў, хоць ні разу не бачыў яго вось так, вока на вока. Я пазнаў яго па малюнках у кнігах і партрэтах, што вісеў у нашай школе.

Гэтым высокім чалавекам з кійком у руцэ быў Янка Купала.

Можна сабе ўявіць стан і ўражанні нядаўняга сямікласніка тагачаснай вясковай школы, які пачакаў, твар у твар, сустрэўся з народным паэтам, вершы якога ён вучыў на памяць у кожным класе! Вучыў не толькі таму, што прымушалі настаўнікі, а таму, што самому хацелася як болей іх ведаць. А я мог прачытаць, не заглядаючы ў кнігу, пэўна «Курган», «Бандароўна» і дзесяткі розных вершаў. І вось такі пятнаццацігадовы хлопец стаяў побач з жывым паэтам, жывым класікам і, як дзіця, якога нечакана заспелі на месцы ўчыненай шкоды, нешта ўсё мыкаў, пыкаў у сваё апраўданне.

— Кожны раз кідаюцца, плююцца, лаюцца. Басякі гэтыя. Агурком вось... — Я падкрэслена старанна зноў пачаў выціраць рукавом твар.

— Дзе вучыцца? — спытаў ён, звярнуўшыся на гэты раз на «вы».

Я алказаў.

— Гэта вунь там? — махнуў ён кійком у бок Падгорнага завулка.

Я кінуў галавою.

Ён ступіў некалькі крокаў па напрамку майго шляху, пасцярожліва азіраючыся па вокны дзіцячага дома: ад тых ажыгнутаў, што сачылі за намі, можна чакаць усёго і даросламу.

— Увогуле яны неблагія жэўжыкі, — сказаў Купала, калі дзіцячы дом застаўся ззаду. — Праўда, часам заадага вясёлыя. Нядаўна я быў да іх запрашаны. Там ёсць хлопцы, якія вершы пішуць.

А я ўсё не мог ачомаша. Дзіва што — сустрэцца пры такіх архінедарэчных абставінах з самім Купалам! Не мог асмельціца, каб штосьці сказаць яму. А сказаць хацелася пра многае: што люблю яго вершы, што і сам пішу іх і некалькі гадоў з'яўляюся актыўным дзятком газеты «Піонер Беларусі». Я ж толькі моўчкі крочыў побач з Купалам, прытрымліваючы яго маруднай хады.

Васіль ХОМЧАНКА

Я пазніўся на заняткі і мне трэба было спяшацца, але ж утрымлівала адчуванне важнасці моманту: іду з Паэтам! Нават шкадаваў, што ніхто з маіх знаёмых мяне не бачыць.

Купала яшчэ больш замарудзіў хаду, ішоў задужа павольна, нацпопваючы сваім кійком аб цэментныя пліты трагуара, і мне, заўсёды шпаркаму ў хадзе, даводзілася сілкам падладжвацца пад яго крокі.

— Ці не Карзон у вас выкладае беларускую мову і літаратуру? — спытаў ён, амаль зусім спыніўшыся.

— Ага, — пацвердзіў я. — Антон Сямёнавіч. Сёння якраз яго першы ўрок.

— Перадайце яму ад мяне прывітанне. — Перадаю... — Я запнуўся, не ведаючы, як да яго звярнуцца: ці дзядзькам Купалам назваць, ці па імя і па бацьку — сам ён сябе ніяк не назваў. І зусім недарэчна дадаў: — Перадам абавязкова, таварыш Купала.

— Доўга нешта з ім мы не бачыліся. Вось тут у мяне само сабой вырвалася: — А вы зайдзіце зараз на ўрок да Антона Сямёнавіча. І ўбачыце яго.

Ён маўчаў: Я падумаў, што адмовіўся, не прыняў маю прапанову. Мне ж вельмі хацелася, каб Купала згадзіўся: Па-першае, я стаў бы героем у вачах студэнтаў — вунь якога госця прывёў! Па-другое, мне карцела прачытаць Купалу свае вершы. Ну, і трэцяя прычына была больш праявілістая: апраўдаць сваё спазненне на заняткі. І я яшчэ раз запрасіў яго ў тэхнікум.

— Можна і зайсці, — сказаў ён, і мы павярнулі на Падгорны завулак.

Калі апынуліся ў пустэльным калідоры (заняткі пачаліся ўжо), я падвёў Купала да гардэроба і паспрабаваў памагчы распрануцца, але спроба мая была няўмелая, і Купала зняў паліто сам, без маёй дапамогі.

У аўдыторыі, куды зайшлі разам, Антон Сямёнавіч і Купала схопіліся ціснуць адзін аднаму руку, а я паспеў шапнуць суседзям, што за чалавек прыйшоў са мною. І зашалажэў шэпт па радак: «Купала, Купала, Купала...»

— Так, сябры, — паведаміў Антон Сямёнавіч, — у нас у гасцях Янка Купала.

Лекцыі, бясспрэчна, не было. Пачалася размова. Нешматслоўны Іван Дамінікавіч задаваў нам пытанні зрэдку. Большытыліся мы ў яго. Спачатку нясмела і, як школьнікі, перад тым, як спытаць ці адказаць на пытанне, падымалі руку. Мы цікавіліся яго біяграфіяй, што ён цяпер піша, якія творчыя задумкі, каго са знакамітых людзей ён ведае. Гаварыў ён з намі ціхенька, як бы нехаця.

Антон Сямёнавіч пахваліўся:

— У нас таксама ёсць свае паэты і празаікі. Яны сваю літаратурную газету вынудзілі.

Купала гэта больш за ўсё і зацікавіла.

— Ну і дзе ж яны, вашы паэты? Паслухаць бы іх. Карзон назваў некалькі прозвішчаў, у тым ліку і

маё, і запрасіў мяне першым пачытаць што-небудзь сваё. Я ўстаў, адчуваючы, як гараць шчокі і як грукае ўсхваляванае сэрца.

— Я так і падумаў, што вы паэт, — усміхнуўся Купала, канечне ж, маючы на ўвазе тую маю паэтычную лаянку на вуліцы. — Ну, дык прачытайце.

Ніколі — ні раней, ні потым, калі мне даводзілася чытаць сваё перад людзьмі, так не хваляваўся, як той раз. І не адмовіўся: цябе ж выставілі падтрымаць гонар тэхнікума, ды і сам жа ты хацеў гэтага...

Першы верш мой быў пра снежную бабу, якую зляпілі дзеці і якой замест носа ўторкнулі вялікую моркву, а тую моркву схавіла галка. Чытаў я бы чужым голасам, захлапаючыся і закачваючыся. Скопчыў, сеў, чакаў прысуду.

Цішыня здавалася жахліва доўгай. Ніхто не рыпнуў стулам, не кашлянуў, не стукнуў алоўкам. Усе, як і я, чакалі, што скажа славуцы госць.

— Смешная гісторыя, — нарэшце прамовіў Купала. — Яшчэ пачытайце.

Я асмалеў. Значыць, яму спадабалася, значыць, нешта ёсць у маіх вершах, калі захацеў яшчэ паслухаць. І я прачытаў другі верш. У ім расказвалася, як хлопчыкі змайстравалі свой самалёт і запусцілі яго ўвесь. Канец верша быў такі:

Дзеці радасна сачылі
За яго палётамі.
І абодва паранілі:
— Будзем мы пілотамі.

І зноў наступіла цішыня, але на гэты раз яна не была такая нервова-зацікаўная, напружана-пасцярожлівая, як пасля першага верша. Яе адразу ж парушылі хвалебныя воклічы маіх сяброў-студэнтаў. Задаволена заўсміхаўся і Антон Сямёнавіч.

А Купала сядзеў з тварам непраікальна-абыякавым. Паспрабуй, угадай, што ён зараз скажа. Усё ж верылася, што пачую ад яго нешта прыемнае.

Ён і сказаў:

— Гэты верш можна надрукаваць у «Піонеры Беларусі». Туды не звярталіся?

— Не.

— Аднавіце верш у рэдакцыю Дзеркачу. Зіміёнку Апатолу Рыгоравічу, — удакладніў ён. — Скажыце, што я параіў звярнуцца да яго.

Я асмалеў канчаткова і прачытаў яшчэ два вершы з упэўненасцю, што і яны варты таго, каб іх надрукаваць. Ды Купала астудзіў мой пыл:

— Але не думайце, што, калі пачнуць вас друкаваць, то вы ўжо і паэт. Да паэзіі шлях не блізкі і не лёгкі.

Толькі праз гады я зразумеў, што Купала тады мяне проста пашкадаваў, не сказаўшы ў прысутнасці аўдыторыі ўсёй праўды, якую б трэба было сказаць пра мае вершы. Як нічога благага не сказаў ён і пра вершы другога нашага паэта-студэнта.

— Малайцы, што любіце паэзію і самі спрабуеце пісаць, — пахваліў ён нас у канцы гаворкі. — Паэзія робіць людзей дабрэйшымі, душу іх узбагачвае.

З Купалам мы развіталіся, калі празвінеў званок на першыяк. Усёй групай праводзілі яго да Садовай.

Па маладосці сваёй пасля той сустрэчы я задужа ўпэўнена паверыў у сваю паэтычную планіду. Хадзіў героем. Сваіх «Пілатаў» я адісеў у рэдакцыю «Піонер Беларусі», якая знаходзілася тады на Камсамольскай вуліцы. А Дзяржач (яму я так і не сказаў, што мне параіў зайсці да яго Купала) верш пахваліў. Праз нейкі час ён быў надрукаваны.

Экземпляр газеты з «Пілотамі» я доўга насіў з сабою, маючы намер пры выпадку паказаць яго Купалу. І аднойчы на той жа Садовай я ўбачыў паэта, падышоў, паказаў яму газету. Купала яе разгарнуў, прачытаў верш, сказаў:

— Вішнюю з пачаткам.

Вяртаючы газету, спытаў:

— Радзі?

Радасць сваю я не хаваў, заўсміхаўся — рот да вуснаў.

— Вось што, хлопчык, — пастукаў ён кійком па асфальце. — Запомні адно: не ўсё тое, што друкуецца і нават расхвальваецца — літаратура. Калі гэта сам зразумееш, тады пішы. Але не спяшайся друкавацца.

І мы разышліся.

Янку Купалу пасля таго я яшчэ некалькі разоў сустракаў у горадзе. Калі ён заўважаў мяне, вітаўся. Калі ж паэт быў засяроджаны сваімі думкамі, я не асмельваўся звяртаць на сябе яго ўвагу.

Безумоўна, я стараўся шмат чытаць, вучыцца, уважліва сачыў за новымі творамі. Усё, што Купала друкаваў, я не прапускаў, чытаў. Неўзабаве паявіўся яго вядомы верш «Хлопчык і лётчык». І мне вельмі хацелася тады верыць (ды і цяпер хочацца), што штурчком для яго напісання быў мой верш пра хлопчыкаў-лётчыкаў.

Працяцелі гады. Садовая вуліца, дзе адбылася мая першая сустрэча з народным песняром, посьціх назву Купала. Падгорнага завулка не стала. Двухпавярховы дом тэхнікума захаваўся і сціпла стаіць побач з новымі вялікімі дамамі, пабудаванымі пасля вайны. У ім цяпер нейкая кантора.

Сустрэчы з народным песняром, яго пажаданні вучыцца і любіць літаратуру памяцца ўсё жыццё. І асабліва не забываюцца тыя ягоныя словы: не ўсё, што друкуецца і нават расхвальваецца, ёсць літаратура.

Шкада, што гэтага і цяпер шмат хто з нас не разумее.

Паважана рэдакцыя!

Можа, я не ўсё разумею, але здаецца мне, што многія людзі ў нас жывуць не так, як трэба. Мяркуюце самі. Купіў матэрыял — падавай яму «Жыгулі». Купіў чорна-белы «Гарызонт» — праз некаторы час стараецца набыць каларовы, апошняй маркі. Дачы, машыны, мэбля... Пра гэта толькі і гавораць. А з другога боку, абьяквасць да дзяржаўнай уласнасці, да грамадскіх абавязкаў. Іншы нагнецца, каб падняць з зямлі калейку, а прыйдзе на работу — выкіне на звалку не скарыстаны раствор. Для яго, скажам, дрэваць дзесятка сапсаваных цаглян, блек, перакрыццёў. Ён можа сваім трактарам або бульдозерам утаптаць іх у гразь, знішчыць. А возьмем адносіны да тэхнікі — сваёй і «чужой». Дома, што называецца, «вылізваем» свой «Масквіч», а на бульдозер, за рычагі якога сядзе на рабоце, нават не звачае, ён у яго брудны.

У чым справа? Ці не паслабілі мы барацьбу з мяшчанствам? А можа, патрэбны якія-небудзь заканадаўчыя меры?

Фёдар ПАТЫКА.

Брыгадзір калектыву камуністычнай працы БУ-125 ордэна Леніна трэста № 16 «Нафтабуд».

Наваполацк.

Шаноўны Фёдар Нічыпаравіч!

Вы ў сваім пісьме ў штотыднёвік «Літаратура і мастацтва» ўзялі актуальныя і важныя пытанні нашых маральных каштоўнасцей. Па праўдзе кажучы, мяне пісьмо ўсхвалявала і, не буду ўтойваць, прымусіла задумацца. Чаму?

Пагаворым пра ваш Наваполацк. Тым больш, што і я нарадзіўся, рос і вучыўся на полацкай зямлі, абараняў яе ў страшныя гады фашыскай акупацыі.

Добра ведаю, якім быў старажытны Полацк пасля выгнання гітлераўцаў і які ён зараз. На маіх вачах вырас прыгажун Наваполацк, дзе вы цяпер працуеце і жываце. Ён вырас, нібы на ўзмаху чарадзейнай палачкі.

Наваполацк сёння — гэта горад не толькі нафтапрацоўшчыкаў і хімікаў, мантажнікаў і будаўнікоў, але і шматлікай палымага братэрства, на прыкладзе якога наглядна працягваюцца ленынскія ідэі аб збліжэнні нацый, аб супрацоўніцтве народаў. Расце горад і растуць людзі. Палаткі ставіла бязвусая, юная моладзь. Цяпер дзсяткі, сотні з іх сталі высокакваліфікаванымі спецыялістамі, знатнымі брыгадзірамі, майстрамі, прарабамі.

Натуральна, што няўхільна расце і дабрабыт жыхароў. Аўтамашыны і добраўпарадкаваныя кватэры, матацыклы і тэлевізары, мэбля і пральныя машыны і многае іншае стала неад'емнай часткай быту жыхароў.

Не так даўно я пабываў у Наваполацку, сустракаўся там з рабочымі хімікамі і імя 50-годдзя БССР, студэнтамі політэхнічнага інстытута, будаўніцамі, настаўнікамі, з людзьмі іншых прафесій. Усе яны настроены аптымістычна, задаволены сваёй работай, лёсам, стараюцца зрабіць усё магчымае, каб даць больш карысці краіне, свайму народу. Радасна было бачыць прыгожа апраўтых людзей на вуліцах, у Палацы і дамах культуры, кінатэатрах.

У Наваполацку працавалі і цяпер працуюць замежныя спецыялісты. З адным з іх, грамадзянінам ГДР Гансам Ліберманам, я неаднаразова еўстракаўся і гутарыў.

— Здыўлены ўсім убачаным тут, — шчыра сказаў ён. — На ўсё жыццё палюбіў савецкіх людзей за іх душэўнасць, працавітасць, інтэлектуальнасць, узаемавыручку.

— Як вы ацэньваеце матэрыяльнае становішча працоўных горада? — панікавіўся я.

НАША І МАЁ

— О! — усклікнуў Ганс Ліберман. — Яно цудоўнае! Больш трэці маіх знаёмых маюць асабістыя аўтамашыны або матацыклы. — Ён усміхнуўся і дадаў: — А галоўнае — усе яны ўсебакова развітыя людзі. Тэхнічна і культурна. Задаволены сваім лёсам, яны з надзеяй глядзяць у будучыню...

Не, я не магу ідэалізаваць рэчаіснасць. Есць у Наваполацку і свае цяжкасці, і свае праблемы.

Скажам, не хапае яшчэ дзіцячых устаноў, жылля, не заўсёды належным чынам працуе гарадскі транспарт. Можна знайсці і іншыя недахопы — аб'ектыўныя і суб'ектыўныя. Асобныя адмоўныя з'явы адбываюцца з-за непаваротлівасці кіраўнікоў мясцовых органаў, гаспадарнікаў і грамадскіх арганізацый.

Але ўсё гэта не псуе галоўнага: горад Наваполацк расце, як гаворыцца, не па днях, а па гадынах. Павышаецца жыццёвы і культурны ўзровень яго жыхароў. Факты гэтыя, безумоўна, радуюць.

Ну, а пачок так звананага мяшчанства, мяне здаецца, вы згучаеце фарбы.

Давайце зробім невялікі экскурс у гісторыю. Праграма сацыяльна-эканамічных пераўтварэнняў, вызначаная пасля ажыццяўлення ў Расіі сацыялістычнай рэвалюцыі 1917 года, уключала ў сябе і розныя аспекты карэннага паліпшэння жыцця людзей. У. І. Ленін бачыў сэнс камуністычнага будаўніцтва ў забеспячэнні поўнага дабрабыту і свабоднага ўсебаковага развіцця ўсіх членаў грамадства. Адзін з бліжэйшых саратнікаў Леніна, народны камісар асветы А. В. Луначарскі неаднаразова гаварыў, што камуністычная перабудова служыць базай для перавароту бытавога, для змянення штодзённага існавання кожнага чалавека. Ён падкрэсліваў, што Савецкі Саюз будзе абганяць не столькі ў колькасці, колькі ў якасці адносіннах тое, што стварыла буржуазія.

Рэалізаваць перавагі новай сацыялістычнай сістэмы ў вырашэнні гэтай праблемы ўдалося не адразу: шмат сіл забрала барацьба са знешнімі ворагамі, унутранай контррэвалюцыяй, аднаўленне разбуранай гаспадаркі. Аднак ужо ў трыццатых гадах у СССР не было беспрацоўя, эканоміка развівалася без крызісаў, а людзі цалкам падтрымлівалі новы лад.

На цяперашнім этапе развіцця сацыялізму ў СССР яго дасягненні і магчымасці неймаверна ўзрастаюць. Вызначаючы задачы далейшага развіцця нашага грамадства, партыя сканцэнтруе ўвагу на буйных праблемах, якія дазваляюць узяць дабрабыт працоўных на якасна

новыя моўныя звароты, набыў сотню, другую кнігу, не ведаючы нават іх дакладныя назвы.

Але не звачаючы на гэта, ён застаўся верны сабе, сваім прынцыпам: пабольш урваць ад дзяржавы і грамадства, аддаючы ім толькі тое, што на ваеннай мове называецца «дымавой заслонай». Такая заслона патрэбна цяперашняму мешчаніну для прыкрыцця свайго ўбоства і нікчэмнасці. Не заўсёды і не адразу яго, як кажуць, і раскусіш.

Мне думаецца, што жывучасць мяшчанства — гэта здольнасць людзей такой катэгорыі да мімікрыі, да прыстасавальнасці.

Абьяквасць адно ў нас да дзяржаўнай уласнасці — адна з

чалавек адчувае на сабе выхавальны ўплыў калектыву. У школе, вучылішчы, інстытуце закладаюцца не толькі асновы ведаў, але фарміруецца светапогляд, грамадзянская самасвядомасць чалавека, ідзе падрыхтоўка да яго самастойнага жыцця. Сапраўдную ж сацыяльную загартоўку ён набывае ў працоўным калектыве. Тут адбываецца спляў набытага ў сямі, у школе і ВНУ з вялікім і шматгранным вопытам, накопленым цэлым калектывам.

«Тут, — гаварыў Л. І. Брэжнеў, — важнае поле барацьбы за павышэнне працоўнай і грамадскай актыўнасці савецкіх людзей. Тут фарміруецца новы сацыялістычны якасці працоўных, складаюцца адносіны дружбы і таварыскай узаемадапамогі. Адкажасць кожнага перад калектывам і адказнасць калектыву за кожнага работніка — вось неад'емная рыса нашага ладу жыцця».

«Дзякуй калектыву!» — гэтыя словы, якія ідуць ад чыстага сэрца, можна чуць часта. Іх гаворыць кожны малады работчы, які спасціг з дапамогай таварышаў сакрэты майстэрства, і вучоны, і пісьменнік, творчыя пошукі якіх, дзякуючы агульнай падтрымцы, увячаліся поспехам. Іх гаворыць чалавек, адзначаны ўрадавай узнагародай, бачачы ў гэтым таксама прызнанне заслуг роднага калектыву.

У Наваполацку багата зладжаных працоўных калектываў, дзе забяспечваецца высокая культура працы і адпачынку людзей, дзе працоўныя выходзяць на гуманістычны ідэал сацыялістычнага ладу жыцця. Узайшло ў традыцыю калектывна святкаваць дні нараджэння і ўступлення ў шлюб, праводзіць ветэранаў на пенсію, адпраўляць юнакоў у армію і г. д. Галоўнае тут, вядома, не падарункі і букеты, а ўважлівы, беражлівы адносіны да кожнага чалавека.

Вядома, у кожным калектыве сустракаюцца розныя людзі. Хтосьці кагосьці не ўзлюбіў, хтосьці камусьці пазайздросціў. Усялякае здараецца. Але ў дружным калектыве гэтыя выпадкі не перарастаюць у канфлікты.

Клімат дружбы і таварыскасці не дае распаўсюджвацца мікрабам мяшчанства. Прынамсі, у многіх цэхах і службах гігантаў Наваполацка пануе менавіта-атмасфера дружбы і патрабавальнасці, павагі і добрасардэчнасці.

І гэта галоўнае.

Ваш трэст славуць. Ён вядомы далёка за межамі Віцебшчыны. Сотні яго працаўнікоў — майстры сваёй справы, перадавікі вытворчасці, актыўныя грамадскія работнікі. Дык хіба такому калектыву цяжка справіцца з тымі, хто парушае маральныя прынцыпы, блытае, мякка кажучы, дзяржаўную кішэню са сваёй уласнай?

І пэўна ж, Фёдар Нічыпаравіч, не трэба з-за іх ствараць нейкія новыя законы. Такіх людзей проста варта прымусіць павяжаць існуючыя законы — як пісаньы, так і няпісаньы.

Ул. ЯКУТАЎ,
старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі АН БССР, кандыдаг гістарычных навук.

праяў мяшчанства. І зусім не трэба, Фёдар Нічыпаравіч, прымаць, як вы пішаце, дадатковыя заканадаўчыя меры. Такіх гора-работнікаў — адзінкі.

Так! Мы будзем новае грамадства. У працэсе гэтага будаўніцтва нараджаецца і новы чалавек — чалавек высокіх камуністычных ідэалаў і чыстай камуністычнай маралі. Чалавек з такімі ўласцівасцямі, звычкамі нараджаецца ўжо цяпер, у працэсе будаўніцтва камунізму.

Пераважная большасць членаў нашага грамадства прымае прынцыпы камуністычнай маралі як звычайныя нормы паводзін, як свае ўласныя перакананні. Аднак яшчэ нельга сказаць, што гэтыя прынцыпы сталі здыбткам усіх. Ваша пісьмо, Фёдар Нічыпаравіч, сведчанне таго. А трэба, каб не толькі ўдзельнікі руху за камуністычную працу, перадавыя людзі нашага грамадства, а кожны савецкі чалавек набыў якасці свядомага будаўніка камунізму. Выхаванне такіх якасцей у савецкіх людзей — справа ўсёй партыі, усіх дзяржаўных і грамадскіх арганізацый, кожнага з нас.

Асабліва вялікая роля ў фарміраванні новых сацыялістычных якасцей, адносін дружбы і таварыскай узаемадапамогі належыць працоўным калектывам. Менавіта ў калектыве, асноўнай ячэйцы нашага сацыялістычнага грамадства, расце і гартуецца чалавек. Сілай прыкладу, грамадскім уздзеяннем, строгай патрабавальнасцю калектыву дапамагае кожнаму ўдасканалвацца, пазбаўляцца ад недахопаў. Слабых ён узнімае, падтрымлівае ў цяжкія хвіліны, натхняе, прымусівае ажыццявіць немагчымае. Дужых загартоўвае, робіць больш цвёрдымі, больш упэўненымі ў сабе і сваіх таварышаў. Калектывізм уласцівы самой прыродзе сацыялістычнага грамадства, у якім усе яго члены звязаны агульнасцю высокай мэты, агульнасцю ідэалаў і сумеснай дзейнасцю па ўвасабленню гэтай высокай мэты, камуністычных ідэалаў у жыццё. У розныя перыяды свайго жыцця савецкі

новую ступень. Камуністычная партыя і Савецкая дзяржава працягваюць нястомны клопат аб пастаянным паліпшэнні жыцця народа.

«Партыя распрацавала, — падкрэсліваецца ў пастанове ЦК КПСС «Аб 60-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі», — і паслядоўна ажыццяўляе навукова абгрунтаваную эканамічную стратэгію, пакіраваную на дасягненне фундаментальных, доўгачасовых мэт, вышэйшага сярэд якіх з'яўляецца няўхільны ўздым матэрыяльнага і культурнага ўзроўню жыцця народа».

Рэальныя прыбыткі савецкіх людзей з кожным годам павышаюцца. За мінулыя пятнаццаць гадоў яны павялічыліся на душу насельніцтва амаль удвая. Значыцца, павышэнне жыццёвага ўзроўню савецкіх людзей, з'яўляецца заканамернасцю сацыялістычнага ладу жыцця.

І ярлык мяшчанства яўна тут не да месца. Мяшчанству ўласцівы такія маральныя якасці, як абмежаванасць жыццёвых ідэалаў вузка асабістымі інтарэсамі, імкненне прыстасавання да абстаноўкі і знайсці розныя шляхі да вылучэння па службе, перайманне «густаў часу», імкненне вылучыцца сярод масы, даказаць сваю перавагу і «арыгінальнасць».

Абывацель, як правіла, баязлівы і беспрынцыпны ў грамадска-палітычным жыцці, ён дзейнічае па прышчыпу: мая хата з краю.

Але хіба можна сумленнага працаўніка, перадавіка вытворчасці, актыўнага грамадскага работніка назваць мешчанінам толькі за тое, што ён за свае заробленыя грошы набыў каларовы тэлевізар або, скажам, аўтамашыну? Безумоўна, нельга!

Праўда, мяняецца час, мяняецца і мешчанін. Сённяшні мешчанін, як неба ад зямлі, адорніваецца ад нямана з каменскай у руках і цыгарай у зубах. Не, не! Усё куды больш складана і глыбока. Сённяшні — «касмичны» мешчанін — іншага плана. Ён змяніўся знешне, апраўнуўся на модзе, засвоіў

НА ПЫТАННІ КАРЭСПАНДЭНТА «ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА» АДНАЗ-
БАЕ ДОКТАР АРХІТЭКТУРЫ, ПРАФЕСАР У. А. ЧАНТУРЫЯ.

НЯДАўНА на паліцах кнігарань паявіўся нумар міжнароднага штогодніка «Навука і чалавечтва» за 1977 год. На супервакладцы выдання стаіць яго настаянны дэвіз: «Даходліва і дакладна пра галоўнае ў сусветнай навуцы».

У гэтым нумары надрукаваны і вялікі артыкул пра архітэктурныя помнікі Беларусі, які ілюстраваны цудоўнымі здымкамі старажытных замкаў і палацаў, каліграфічна і жылых збудаванняў. Аўтар артыкула — доктар архітэктурны, прафесар Уладзімір Аляксандравіч Чантурыя, вядомы даследчык старажытнага дойлідства Беларусі, адзін з аўтараў рэканструкцыі гістарычных цэнтраў Гродна і Віцебска.

Само з'яўленне ў такім аўтарытэтным выданні падобнай публікацыі — яркае сведчанне ўвагі сусветнай навуковай грамадскасці да архітэктурнай спадчыны нашай рэспублікі.

Менавіта з гэтага і пачалася наша гутарка з Уладзімірам Аляксандравічам.

— Яшчэ параўнаўча нядаўна, — гаворыць ён, — даводзілася сустракаць ніякага скептыкаў, якія сцвярджалі, што Беларусь бедная на каштоўныя архітэктурныя помнікі. Павінен сказаць, што там-сям гэтая думка, на жаль, «матэрыялізавалася» і таму сёння мы не далічваемся немалой колькасці іх.

Да нашай агульнай радасці ў апошнія гады ў гэтай справе наметіўся шэраг пазітыўных пераменаў. Прынятыя пастановы і Закон аб ахове і выкарыстанні помнікаў гісторыі і культуры паспрыяюць захаванню культурнай спадчыны. У нашай рэспубліцы, да прыкладу, зроблена каля трохсот абмерных чарцяжоў помнікаў, якія знаходзяцца пад аховай дзяржавы. Сярод іх — манументальныя комплексы ў Нясвіжы, Гомелі, Свяцку, Магілёве, Пінску і аб'екты грамадзянскага, замкавага і сельскага будаўніцтва ў іншых населеных пунктах рэспублікі. Наогул, цяпер гісторыю архітэктурны Беларусі можна разглядаць як цэласны працэс, у якім усё звыш прадастаўлены манументальнымі высокамастацкімі твораў дойлідства.

— Ці можна гаварыць, што ў рэспубліцы выяўлены ўжо ўсе архітэктурныя помнікі?

— Не і яшчэ раз не! Знаёмства са старажытнымі населенымі пунктамі Беларусі паказала, што, нягледзячы на разбурэнні ваенных гадоў, тут захавалася ніякага помнікаў архітэктурны і горадабудаўніцтва, якія надаюць населінчам непаўторнае аблічча. Ва ўмовах актыўнай урбанізацыі гэтым помнікам можа быць нанесена шкода. Вось чаму ставіцца задача ў найкарацейшыя тэрміны правесці скразное абследаванне гарадоў і пасёлкаў з мэтай ацэнкі іх архітэктурнай і горадабудаўнічай спадчыны. Складзены спіс, які ўключае 24 населеныя пункты, дзе будзе праводзіцца такая работа. Сярод іх — Кобрынь, Пружаны, Браслаў, Быхаў, Крычаў, Шклоў і г. д.

Каб больш не вяртацца да гэтага пытання, скажу яшчэ, што вынікі вывучэння архітэктурнай спадчыны будуць адлюстраваны ў Зводзе помнікаў гісторыі і культуры Беларусі, які рыхтуе Інстытут мастацтвазнаўства, этна-

графіі і фальклору АН БССР.

— Вельмі многія помнікі паграбуюць аднаўлення, рэстаўрацыі. Зразумела, гэта звязана з вялікімі матэрыяльнымі выдаткамі, да таго ж, рэстаўрацыя — вельмі тонкая справа, яна патрабуе спецыяльных ведаў...

— У 1968 годзе пры Міністэрстве культуры БССР былі створаны Спецыяльныя навукова-рэстаўрацыйныя бытворчыя майстэрні. Яны займаюцца

АРХІТЭКТУРНАЯ СПАДЧЫНА: ДЗЕНЬ СЁННЯШНІ

навукова-даследчымі, праектнымі і будаўніча-мантажнымі работамі па рэстаўрацыі помнікаў культуры Беларусі.

Найбольш значымі аб'ектамі рэстаўрацыі цяпер з'яўляюцца Сафійскі сабор у Полацку. Стары замак у Гродне, Успенскі касцёл у Месіслаўі, Брэсцкая крэпасць. Заканчваюцца работы па рэстаўрацыі і кансервацыі Каложскай царквы ў Гродне, палаца ў Свяцку, Праабражэнскай царквы ў Заслаўі, Слуцкай брамы ў Нясвіжы і інш.

Але, мне думасца, можна было б зрабіць значна больш, калі б майстэрні мелі лепшую матэрыяльна-тэхнічную базу і дастатковую колькасць вопытных рэстаўрацый.

Трэба сур'ёзна паздумаць аб падрыхтоўцы ў нашай рэспубліцы кадраў архітэктараў-рэстаўрацый. Наспеў час стварыць на архітэктурным факультэце Беларускага дзяржаўнага політэхнічнага Інстытута кафедру «Архітэктурныя рэстаўрацыі», даручыўшы ёй узначаліць навуковую работу па асабліва архітэктурнай спадчыны, удзельнічаць у праектна-эксперыментальнай рабоце і, галоўнае, рыхтаваць будучых спецыялістаў — архітэктараў-рэстаўрацый.

— Але ў любым выпадку, відаць, рэстаўраваць цалкам усе помнікі архітэктурны не ўдасца...

— Мая думка на гэты конт такая: на сучасным этапе аднаўлення-рэстаўрацыйных раішчэнні трэба прымаць толькі ў выключных выпадках. У сённяшняй практыцы павінен дамінаваць кірунак кансервацыі з адначасовым правядзеннем фрагментарнай рэстаўрацыі.

— Узнікае яшчэ адна праблема. Уявім, што пэўны архітэктурны помнік адноўлены і рэстаўраваны. Які яго далейшы лёс? Спецыяльных штабцоў, якія б наглядалі за яго далейшай захаванасцю, у нас не прадугледжана, і, акрамя таго, помнік архітэктурнага шэдэўра — культурная спадчына — павінна несці і вялікую выхаваўчую нагрузку...

— Гэта спраўды вялікая праблема. З архітэктурнымі помнікамі, якія знаходзяцца ў гарадах, усё больш-менш ясна. За імі як кажуць, ёсць вока. Больш таго, у некаторых з іх размешчаны музеі, бібліятэкі, клубы і г. д. А як быць з помнікамі, якія знахо-

дзяцца воддаль ад буйных населеных пунктаў? Гэтае пытанне застаецца адкрытым.

Да апошняга часу ў нас існавала загнаная практыка аддаваць некаторыя збудаванні, якія мелі гістарычную каштоўнасць, у арэнду розным гаспадарчым арганізацыям, якія прыстасоўвалі іх для падобных патрэб і па сваёму разуменню часам пераплаціроўвалі. Цяпер, калі ў сілу ўвайшоў Закон аб ахове помнікаў гісторыі і культуры, справа павінна палепшыцца. Але нявырашаных праблем застаецца шмат.

— У вашым артыкуле, змешчаным

у штогодніку «Навука і чалавечтва», прыводзяцца шматлікія звесткі аб помніках драўлянага дойлідства на Беларусі, якія маюць чыста нацыянальны характар. Дрэва — не камень, яго век карацейшы. Што робіцца ў справе захавання менавіта помнікаў драўлянай архітэктурны?

— У гэтым напрамку трэба яшчэ шмат працаваць. Тут безліч праблем рознага характару: і недавальняючы тэхнічны стан многіх драўляных пабудов, і няпоўны іх улік. І тое, што большасць з іх знаходзіцца ў прыватных гаспадароў. Тут цесна перапляліся прычыны сацыяльнага, тэхнічнага і навуковага парадку.

У такой складанай сітуацыі ўяўляецца вельмі карысным стварэнне ў рэспубліцы музея драўлянага дойлідства і народнага побыту. Вядома, гэта частковае вырашэнне праблемы, але яно рэальнае і нам сёння пад сілу. Вопыт стварэння такіх музеяў ёсць у Расійскай федэрацыі, Літве, Украіне і некаторых іншых рэспубліках. Дадамо, што марудзіць з гэтай справай больш нельга, бо з кожным годам разбураюцца помнікі народнага будаўніцтва, якія яшчэ ў нас засталіся.

— Не так даўно ў нашай газеце быў змешчан артыкул гісторыка Р. Баравога аб праблемах захавання часткі гістарычнага цэнтра Мінска, так звананага «верхняга горада». Такія праблемы, вядома, існуюць і ў іншых нашых гарадах...

— Што датычыць Мінска, дык тут, плануецца захаванне часткі гістарычнай забудовы, якая мае архітэктурна-мастацкую каштоўнасць.

Калі гаварыць пра гэта ў цэлым, дык тут трэба падкрэсліць, што спалучэнне помнікаў архітэктурны з новым будаўніцтвам з'яўляецца сёння актуальнай тэарэтычнай праблемай. Гаворка ідзе не толькі аб захаванні асобных помнікаў, іх кансервацыі або рэстаўрацыі, але і аб уключэнні іх дзі наогул цэлых архітэктурных комплексаў, якія гістарычна склаліся, у архітэктурна-планіровачныя структуры і новыя ансамблі нашых гарадоў.

З улікам усяго гэтага рэканструююцца, напрыклад, гістарычныя цэнтры ў Гродне і Віцебску.

На жаль, факты сведчаць аб тым, што ў некаторых гарадах гэтыя пры-

чыпы ігнаруюцца. Асабліва такі падыход быў характэрны для будаўніцтва ў мінулым.

У Нясвіжы, напрыклад, без уліку напрамкаў вуліц і гістарычнай забудовы, якая складалася яшчэ ў XVI—XVII стагоддзях, на вуліцы Савецкай быў узведзены тыпавы пяціпавярховы дом, абсалютна ардыннарны ў архітэктурна-мастацкіх адносінах. Праблему прасторавай арганізацыі галоўнай плошчы ён не вырашыў, а перакрыў адзін са старэйшых вулічных напрамкаў, якія звязваюць плошчу з падыходамі да замка. Усё гэта асабліва засмучае яшчэ і таму, што побач знаходзяцца такія выдатныя горады, як былая ратуша, гандаўскія рады, Слуцкая брама, фарны касцёл, красная замкавая брама і г. д. У выніку вельмі ўскладніліся работы над праектам дэталёвай планіроўкі і забудовы цэнтра Нясвіжа з улікам культурных каштоўнасцей мінулага.

У новым законе аб ахове помнікаў гісторыі і культуры, між іншым, гаворыцца, што пры распрацоўцы генеральных планаў і праектаў планіроўкі і забудовы гарадоў і іншых населеных пунктаў павінны прадугледжвацца зоны рэгулявання забудовы і ахоўныя зоны помнікаў.

Справа цяпер за практычным вырашэннем гэтых пытанняў. На маю думку, павінен быць сумесная работа ў гэтым напрамку праектных інстытутаў і навуковых работнікаў, якія займаюцца праблемай захавання архітэктурных помнікаў. Вопыт работы над праектамі дэталёвай планіроўкі Гродна і Віцебска, у якой прынялі ўдзел Белдзяржпраект, Белкамунпраект і кафедра тэорыі і гісторыі архітэктурны Беларускага політэхнічнага Інстытута, паказаў мэтазгоднасць і эфектыўнасць такой творчай садружнасці.

На жаль, вопыт гэты не атрымаў пакуль што далейшага распаўсюджвання. Толькі Беларускае рэспубліканскае таварыства па ахове помнікаў гісторыі і культуры ўзяло на сябе ініцыятыву ў папярэдняй навуковай і арганізацыйнай рабоце па выяўленню помнікаў у гісторыка-архітэктурных зонах гарадоў, якія ўвайшлі ў спецыяльны спіс Дзяржбуда і Міністэрства культуры БССР.

— Што робіцца для паляпшэння прапаганды ведаў аб помніках архітэктурнай спадчыны?

— Існуе практыка арганізацыі перасоўных тэматычных выставак, у тым ліку па архітэктурнай і горадабудаўнічай спадчыне. Але па выстаўках у асноўным дэманструюцца фотаздымкі помнікаў. Думаем, што сюды трэба ўключыць таксама і асобныя графічныя матэрыялы, абмеры, старыя малюнкі, гравюры і г. д.

І яшчэ. У школах, тэхнікумах, Інстытутах, бібліятэках і клубах у нас няма на гэтую тэму ні дыяфільмаў, ні дыяфільмаў, ні кінафільмаў. А без іх весці прапаганду цяжка.

Вельмі замінае і тое, што няма дагэтуль мастацкай літаратуры аб гісторыка-культурнай спадчыне. У нас няма і маляўнічых дзіяччых кніжак аб помніках архітэктурны. Дрэнна, што сярэдняя школа не мае падручніка або вучэбнага дапаможніка па гэтых пытаннях. А менавіта ў школе, дзе закладваюцца асновы духоўнага складу маладога пакалення, павінны выхоўвацца пачуцці гонару за культурную спадчыну, якая дасталася нам.

Інтэрв'ю праўдзі М. ЗАМСКІ.

Удзельнікі агітбрыгады клуба крычаўскіх цэментавікоў баяніст Уладзімір Сямін і салісткі жаночага ансамбля Соня Ляшэнка, Тамара Сідарэнка і Антаніна Кліменка.

Фота В. БЫСАВА.

МАГІЛЁўСКАЯ СКАРБНІЦА

Больш чым 100 тысяч экспанатаў Магілёўскага краязнаўчага музея расказваюць аб гісторыі і прыродзе Прыдняпроўскага краю. У 27 залах музея размешчаны матэрыялы аб жыцці і дзейнасці выдатных людзей Магілёўшчыны, аб прамысловасці і культуры вобласці.

— Асабліваю ўвагу мы надаём адлюстраванню гісторыі савецкага часу, — гаворыць намеснік дырэктара музея Васіль Васільевіч Сойка. — Падтрымліваем сувязі з ветэранамі, вядзем пошук цікавых гістарычных дакументаў і рэчаў сярод насельніцтва.

Сотні наведвальнікаў штодзённа знаёмляцца з экспанатамі музея.

Намеснік дырэктара В. Сойка вывучае чарговы музейны экспанат.

Фота Д. ЛУПАЧА.

ЁСЦЬ КАПІТАНСКІ МОСЦІК І... У АПЕРЭЦЕ

Музыкант за пультам аркестра... Адсюль, як з капітанскага мосціка на караблі, і кіруюць вялікім калектывам.

Ён, Анатоль Лапуноў, можа быць бязлітасна-патрабавальным да сябе, калі адбываецца працэс спасцігнення музыкі. Можа быць бязлітасна-патрабавальным і да тых, з кім працуе над сцэнічным увасабленнем музыкі. Разам з тым яго душу лёгка параніць — калі ён сутыкаецца з аб'якаваццю, неахайнасцю ў мастацтве, раўнаддушам ці непрафесіянальнасцю на сцэне або канцэртнай эстрадзе. Музыка жыве ў ім, і ён жыве ў музыцы.

Адночы ў час канцэрта, які трансліраваўся па тэлебачанню, аперагар падаў твар дырыжора А. Лапунова буйным планам, і гледачы змагі зазірнуць у яго вочы. Гучала даўно і ўсім знаёмая музыка, для яго ж гэта была нібы новая сустрэча, і новае напружанне духоўных сіл, і новае адкрыццё характа.

Так бывае і ў тэатры, калі там выконваецца, напрыклад, апэрта-вадзівіль «Тыздзень вечнага каханія» Ю. Семянкі. Паспех спектакля відавочны. І перш за ўсё гэты паспех — вынік сапраўднай творчай садружнасці дырыжора і рэжысёра С. Штэйна, які добра паразумеліся ў працы над партытурай твора, над яго музычнай драматургіяй.

Як ён шчыра любіць сваю прафесію! Далася яна А. Лапунову нялёгка, было многа цяжкасцей, перажыванняў, сумненняў. Ён жа вучыўся іграць на баяне, музычнае вучылішча і кансерваторыю скончыў як баяніст. Праўда, у дыплومه было напісана: дырыжор аркестра народных інструментаў, і гэта абнадзейла, таму што яшчэ з сямых юначых гадоў дырыжыраванне вабіла яго ўладарна і неадольна. Атрымаўшы першы кансерваторскі дыплом, малады музыкант пачаў сваю самастойную працоўную дзейнасць. І ўвесь час неадступная думка — пачаць сур'ёзныя заняткі дырыжыраваннем. Яна і прывяла Анатоля другі раз у Беларускаю дзяржаўную кансерваторыю на аддзяленне оперна-сімфанічнага дырыжыравання.

Абараніў дыпломную работу ў тэатры оперы і балета: дырыжыраваў спектаклем «Трыяна». Было гэта ў сакавіку 1973 года. Атрымаў на тры гадзіны аркестравую рэпетыцыю, у час якой не паспеў нават прайграць да канца ўсю партытуру. Але ведаў яе на памяць, і таму спектакль правёў паспяхова. Адчуў артыстычныя эмоцыі там, на сцэне, адчуў «подых аркестра». У другі раз скончылася яго студэнцкае жыццё, пачалася прафесіянальная работа, любімая работа, якая стала сэнсам яго жыцця.

У Дзяржаўным тэатры музычнай камедыі БССР Анатоль Лапуноў працуе ўсяго паўтара года, але зроблена ўжо нямаля. На яго асабістым рахунку — «Патрабуецца гера і ня» В. Баснера, «Тыздзень вечнага каханія» Ю. Семянкі, «Бабін бунт» Я. Піцкіна, «Канцэрт-рэвю». Цяпер ён дырыжыруе таксама спектаклямі «Сільва» І. Кальмана, «Паўлінка» Ю. Семянкі, «Пацалунак Чаніты» Ю. Мілюціна. Тут усё ў парадку. Калі за пультам стаіць Лапуноў, можна быць упэўненым: музычны ўзровень спектакля будзе высокі, музыка будзе асноўным кампанентам дзеяння.

Але пасада галоўнага дырыжора, як вядома, прадугледжвае

пас вырашэнне не толькі чыста творчых, але і многіх арганізацыйных пытанняў. Ён не можа быць задаволены становішчам з выканаўчымі сіламі ў тэатры: некаторыя салісты, артысты хору, аркестра выступаюць на нізкім прафесіянальным узроўні. Не хапае акцёраў розных сцэнічных амплуа; не ўкамплектаваны сталымі штатнымі работнікамі хор, аркестр тэатра. Гэта вельмі хваляе галоўнага дырыжора, ён разумее, што без вырашэння гэтых пытанняў нельга па-сапраўднаму працаваць на поўную сілу.

Ён гаворыць: — Бакалісты, якіх рыхтуе наша кансерваторыя, у асноўным арыентаваны на оперную сцэну, у харавыя калектывы, на педагогічную работу. І калі хто-небудзь з іх усё-такі трапляе да нас, ён аказваецца зусім непадрыхтаваным да спецыфікі тэатра апэраты. Сцэнічны рух, танец, акцёрскае майстэрства — ва ўсім гэтым яны выглядаюць ва ўмовах нашага тэатра бездапаможна: тут не можа выратаваць нават добры голас. Вельмі патрэбна ў нашай кансерваторыі спецыялізацыя ў падрыхтоўцы студэнтаў — вакалістаў з арыентацыяй на тэатр музыкамедыі. Паступова тэатр пашырае рэпертуар. А новы рэпертуар — гэта новыя акцёрскія работы і новыя імёны. У гэтым годзе мы выпусцім некалькі новых спектакляў. Бліжэйшы з іх — апэрта-вадзівіль «Дона Люцыя» А. Фельцымана. Потым — «Мост мары» В. Лебедзева. У планах трупы — мюзікл Ф. Лоу «Мая цудоўная лэдзі». Што датычыць папаўнення нацыянальнага рэпертуару, магу зазначыць: тэатр працуе з кампазітарам Г. Вагнерам над «Пінскай шляхтай». Першым беларускім спектаклем для дзяцей стане музычная казка «Сцяпан — вялікі пан» Ю. Семянкі...

Раптам ён зноў звяртаецца да таго, што не перастае хваляваць яго як музыканта: — Я думаю зараз аб тым, што праблема дырыжорскіх кадраў у нас у рэспубліцы, як і раней, стала надзвычай вострай. У кансерваторыі цяпер няма аддзялення оперна-сімфанічнага дырыжыравання. А ў музычных вучылішчах ёсць сімфанічныя аркестры, імі нярэдка кіруюць музыканты, якія не маюць спецыяльнай адукацыі такога профілю. Як патрэбны тут маладыя спецыялісты!..

Я гляджу на яго, слухаю, і зноў у памяці ўзнікае яго твар на экране тэлевізара. З галавы не выходзіць думка: на такіх апантаных музыкантах трымаецца мастацтва.

Алена РАКАВА.

ТЭЛЕБАЧАННЕ ўсё больш актыўна бярэ на сябе функцыі «перакладчыка» літаратуры на мову іншага мастацтва — акцёрскага, экраннага, дзейсна-выяўленчага. І справа тут, мабыць, не ў тым, што яму не стае арыгінальных, спецыяльна для тэлебачання напісаных сцэнарыяў і п'ес. Ёсць штосьці ў самой прыродзе гэтага мастацтва, што вымагае ад літаратурнай першакрыніцы псіхалагічнага паглыблення ў характары герояў, увагі да дэталева праналізаваных матываў паводзін персанажаў, я сказаў бы, да бытавой падрабязнасці. Не абавязкова ўсё гэта пераносіцца на экран, але ведаць рэжысуры і выканаўцам роляў пра герояў, відаць, трэба больш, чым дзеячам тэатра,

нешта вельмі патрэбнае, як праца на зямлі. Ва ўсёй каржакаватай постаці Багдана, у яго спакойным твары, у нетаропкіх рухах і гутарцы адчуваецца трывалае ўсталяванасць у жыцці.

Спакой і раўнавага пакідаюць Багдана толькі тады, калі паяўляецца небяспека ў падрыве саміх асноў яго існавання, калі Багдан даведваецца, што яго малы сын крадзе, і калі яго ўжо дарослы сын аказваецца здраднікам. Першы раз Багдан угаворвае, упрошвае сына, — ён то пагражае, то ў некага просіць літасці. Калі ж дарослы сын у час вайны прыходзіць у родную хату ў форме паліцыянта, стары камянее.

Праўда, апошняя сцэна П. Дубашынскаму ўдалася менш. Можа, таму, што герой

праўдзівасцю, дакладнасцю рухаў і інтанацыяй. Толькі сапраўдны майстра можа адчуваць такую свабоду ў межах экспрэсіўнага выканання.

Артыст А. Плотнікаў у ролі дарослага Панці стварае неадназначны характар. Празмерная ўпэўненасць рухаў паліцыянта, яго шырокія жэсты, начальніцкія інтанацыі нават у роднай хаце перабіваюцца канвульсіўнымі грымасамі твару — даецца ў знакі хвароба, якая глыбока гнездзіцца ў целе. Комплекс хваравітай непаўнаценнасці Панця намагаецца кампенсавать нахабствам і пахвальбой.

Нельга не адзначыць у тэлеспектаклі і Вядучага (артыст У. Рагаўцоў). Удала выбраная танальнасць апавядання, яго акаварэльная празрыстасць добра перадаюць аўтарскае спачуванне да герояў і асуджэнне некаторых з іх, дыстанцыю часу — спектакль пра мінулыя гады.

Фінал пастаноўкі менш удалы. Мне здаецца, больш арганічнай канцоўкай спектакля быў бы эпизод пошукаў тапельца — Панці. Тут можна было б у другі раз выкарыстаць кіназдымкі. Эпизод вельмі важны. Панця рашыўся на самагубства, бо зерні чалавечнасці, сумлення, якія стараўся пасеяць у яго душы Багдан, хоць і позна, але прараслі. І цяпер Багдан, сам таго не ведаючы, шукаў сапраўды свайго — хоць і мёртвага — сына. Вусны ж пераказ падзеі не робіць вялікага ўражання. Сцэна са скрыпкай, у футарале якой Панця перад смерцю пакінуў запіску, атрымалася сентыментальнай, адназначнай па зместу, з празмерна лабавым сімвалізмам...

Пралікі ёсць. Ды пра іх можна спрачацца. Аўтары інсцэнізацыі прозы А. Кулакоўскага зрабілі спробу, абапіраючыся на спецыфіку тэлебачання, знайсці драматургічны эквівалент літаратурнага твора. Першаэлементы пастаноўкі сталі аўтарскае слова і акцёрскія работы, а астатнія кампаненты акампаніравалі агульнаму настроя.

Генадзь ПАТНІКАЎ.

СА СТАРОНАК ПРОЗЫ

якія ўмеюць расшыфроўваць нават самыя сціслыя рэмаркі, накіталт «пахмурна» або «раптам».

Проза настойліва і паслядоўна заўважаецца тэлебачаннем. Дастаткова спаслацца на прыклад Івана Мележа, чые «Людзі на балоце» атрымалі менавіта ў тэлевізійнай пастаноўцы якасці маштабнай гісторыка-рэвалюцыйнай драмы.

«Зразумелай» для тэлевізійнага тэатра стала і паэзія з яе метафарычнай мовай, адкрытым лірычным пачуццём, багатым падтэкстам. У гэтым плане варта прыгадаць спектакль рэжысёра В. Раеўскага «Па шчасце, па сонца» (сцэнарый паводле вершаў Янкі Купалы напісаў М. Стральцоў).

Разам з аўтарамі такіх спектакляў назіравалі творчы вопыт і супрацоўнікі літаратурна-драматычнай рэдакцыі Беларускага тэлебачання, ад якіх часта залежыць і выбар твораў для інсцэніроўкі.

І вось новая прэм'ера: тэлебачанне запрасіла нас на прагляд спектакля, які пастаўлен паводле рамана А. Кулакоўскага «Сцежкі зведаныя і нязведаныя». П'есу напісалі рэжысёр Уладзімір Забела і літаратар Ванкарэм Нікіфаровіч. Што атрымалася? На маю думку, гэта далейшае развіццё добрай традыцыі ўважлівага прачытання прозы прыёмам тэлевізійнага тэатра. Бытавая атмасфера і тое ўдумлівае стаўленне да герояў, якое наогул уласціва А. Кулакоўскаму, не набылі тут самамэты ў творчым вырашэнні спектакля, вызначыўшы агульную інтанацыю відовішча. Рэжысёр У. Забела адчувае спецыфіку тэлевізійнага тэатра. Таму, напрыклад, дэкарацыі хаты ў сцэнах вечарынікі, размовы Багдана з сынам, сялянскага сходу, дэкарацыі лясной зямлянкі ў сцэне сустрэчы ў лесе не з'яўляюцца цэнтрам увагі, можна нават падумаць, мала хваляюць аўтараў. Яны толькі працарцілі кола лёсу Багдана Хацяноўскага, які амаль не выходзіць з вёскі пражыў сваё жыццё з яго няхітрымі радасцямі і вялікімі нягодамі. Уся ўвага аўтараў была аддадзена акцёру. У спектаклі нямаюць добрых работ, але галоўнае дасягненне — выкананне ролі Багдана П. Дубашынскім, які разам з рэжысёрам знайшоў зерне характару Багдана — адданасць зямлі, адсюль і яго ўпэўненая пастава, якая нібы вынікае з сумленнага жыцця. Багдан усё робіць удумліва, нетаропка, надойга. Яго сялянская павага да ўсякай работы відна ўжо ў першым эпизодзе. Паволі дастае ён скрыпку, паважна чакае, пакуль яна адойдзе ад ходу. І калі пачынае іграць, то не дазваляе сабе апусціцца да бяздумнай веселасці — для яго музыка не проста забава, а

праз гады знешне не змяніўся, ён адзін і той жа — і ў маладзейшыя гады, і ў старым узросце. Тут пралік рэжысуры. Магутная фактура выканаўцы, яго густы голас прымушаюць чакаць больш энергічнай рэакцыі, выбуху тэмпераменту. Акцёру не ўдалося цалкам перадаць усю складанасць перажыванняў старога Багдана. Аднак і ў гэтай сцэне ён сям-там дасягае пераканальнасці. У прыватнасці, тыя хвіліны, калі размораны самагонкай і хваробай Панця бяссільна асоўваецца на ложак. На твары Багдана ў гэтых хвілінах — горкае спачуванне да свайго бяспутнага сына.

Сакавітым фарбамі малое вобраза Бычыкі Г. Макарава. Цяжкая сялянская доля выпрацавала ў яе гераіні жывельную прагу да жыцця, амаль драпежнасць, якая набыла сілу інстынкту. Захутаная ў хусткі, з вострымі рысамі твару, Бычыха ўвесь час знаходзіцца ў стане непакою, у кожны момант гатова ўсцэць сварку, узняць лямант. Рэзка выразны малюнак вобраза спалучаецца з

Драму «Трыюга» беларускага пісьменніка А. Петрашкевіча паставіў абласны драматычны тэатр імя І. С. Тургенева ў горадзе Арле. Рэжысура — В. Мажурына, сцэнаграфія — мастака Л. Піражэнкі, сярод удзельнікаў спектакля — заслужаныя артысты БССР Л. Старажава і Л. Усанова. Прэм'еру цёпла сустрэлі жыхары буйнога абласнога цэнтра РСФСР. На здымку: у ролях Міхаліны і Алены Матулевіч — Л. Старажава і Л. Палікарава.

ПАЗНАЎ АКЦЁРА — ЗРАЗУМЕЎ ГЕРОЯ

Народнаму артысту БССР Іосіфу МАТУСЕВІЧУ — 70

Калі ён выступае ў ролі Шгальмайстра ў «Клапе» У. Маякоўскага, глядачы, бавае, пытаюцца: а ці не быў артыст раней, да сцэны, цыркавым? Ды і мы, яго калегі і сябры, верым, што гэты знешне і ўнутрана «выглядаваны» чалавек з яго эфектыўнай позымі і манерай падаваць рэплікі — знаўца цыркавой прафесіі. Калі ж І. Матусевич выходзіць на падмосткі дзедам Цыбулькам («Таблетку пад язык» А. Макаёнка), ніхто не сумняваецца, што перад намі вясковы хітраваты мудрэц, дасціпны перасмешнік. Прыгадаем яго персанажы вайсковых людзей. Аказваецца, і тут І. Матусевич умее трымаць крок, як сапраўдны кадравік...

І, разам з тым, можна смела сказаць, што ніякі грыв і ніякі сцэнічны касцюм не схавалі ад глядачоў нечага істотнага ў абліччы акцёрскага «я» Іосіфа Матусевича. А ён пераапрацаваў у страватны адзены шэкспіраўскіх персанажы («Кароль Лір», «Многа шуму з нічога»), каб адчуць зусім новы лад сваіх пачуццяў у ролі; яму даводзілася самастойна і пачаць арыгінальна маляваць гоголеўскага Хлопава ў «Рэвізоры»; ён быў каларытным Фроімам у «Тэўмалочніку» Шолам-Алейхем; зусім нечаканымі здаваліся сатырычныя абвостраныя, гратэскныя фарбы І. Матусевича, выкарыстаныя ім для характарыстыкі

Гюнтара ў спектаклі «Гарачае лета ў Берліне» паводле кнігі Д. Кюсак... І кожны раз артыст пераконвае праўдай пачуццяў, знаходзіць смелую форму выяўлення ўнутранага свету героя, паглыбляецца ў адметныя рытмы яго паводзін на сцэне. Ён пераўвасабляецца. Дзейсны аналіз ролі па асобных момантах існавання героя на сцэне і дае артысту імпульсы для раскрыцця сапраўднай сутнасці таго або іншага чалавека ў промнях рампы.

Што яшчэ ўласціва гэтай артыстычнай індывідуальнасці? Пры ўсёй часам экстравагантнасці вобраза (у тым жа «Клапе» або ў «Трыбунале», у драме «Ленушка» Л. Ляонава або ў «Шахматах» С. Граховяка) ён імкнецца быць натуральным. Манера гаворыць нейкая празмерна тэмпераментная, жэсты па-мастацку завершаныя, пераходы ад роспачы да вяселлі раптоўныя, а — яму верыш. Звыш таго, часам хочацца той або іншы персанаж І. Матусевича «перасяліць» у больш блізкі табе спектакль. Напрыклад, калі я ўпершыню ўбачыў Іосіфа Антонавіча ў спектаклях коласаўцаў «Таблетку пад язык» і «Трыбунал», мне падалося, што яго Цыбулька і Цярэшка Калабок надзвычай арганічна ўвайшлі ў аднайменныя спектаклі купалаўцаў. Ён іграе не так, як гэта робіць Г. Аўсянікаў, але чамусьці застаецца такое ўражанне, быццам І. Матусевич быў бы зусім натуральным у ансамблі з Г. Макаравай, В. Белахвосцікам, А. Рышчэвічам, у рэжысуры В. Раеўскага. Вядома, калі б такі «пераход» артыста адбыўся, усё было б куды больш складана, але сам факт, што аб гэтым думаеш, сведчыць аб завершанасці мастацкіх вобразаў, створаных віцебскім артыстам.

Прыгадайце, што той жа дзед Цыбулька быў прызнаны многімі масквічамі, якія ведаюць спектаклі «Таблетку пад язык» у Тэатры сатыры і ў купалаўцаў, самым натуральным акурат у выкананні І. Матусевича. Як і шмакаўскі Уладзімір Каравай. Да рэжысуры і да сцэнаграфіі спектакля віцэбчан праўдзяляліся даволі сур'езныя прэтэнзіі, а гэтыя акцёрскія работы заваявалі прызнанне дасведчанага глядача. Зроблены яны насуперак антуражу, у некаторай дысгармоніі з пастапачынным планам. У такіх выпадках крытыка гаворыць пра творчую перамогу артыста. Справядліва!

Іосіф Антонавіч зведаў шчасце творчай перамогі неаднойчы. І не толькі тады, калі ён выступае ў галоўных ролях. Да прыкладу, камедыя «Несцерка». Зразумела, тут сам бог загадвае, каб смех і апладысменты ў першую чаргу адрасаваліся Несцерку і яго сяюзнікам. Ды вольна пачынаецца сцэна ў Суддзі, і прызначаны залы падаляюцца паміж Несцеркам (спачатку А. Ільінскім, потым Ф. Шмакавым) і І. Матусевичам. Прайдзісвет, сквапны і зайздросны, гэты чыноўнік выглядае часам карыкатурна, на той мяжы, дзе карыкатура магла б перайсці ў шаржыраванне. Несцерка яго абдурвае, ды толькі мы ўвесь

час бачым, што Суддзю здаецца ўсё наадварот: гэта ён, знаўца законаў і абыходных шляхоў, абдурывае Несцерку! У яго спывае душа, ён пацірае рукі, яму хочацца ў скокі пусціцца, бо вольна зараз гэты дурны Несцер «азалоціць» пана Суддзю... Смешна назіраць за такім станам душы яшчэ і таму, што справядлівасць заўсёды карае зло, дзеля гэтага і пішуцца, і ставяцца на сцэне камедыі. І які агідны гэты Суддзя ў хвіліну, калі здагадваецца, што яго «пакрыўдзілі» Яго! Гэтага ўцяміць немагчыма...

І застаюцца на «другім плане», І. Матусевич лепіць скульптурна выразныя партрэты. У творчай біяграфіі артыста ёсць значныя дасягненні ў так званых «маленькіх ролях»: гэта работы высокай сцэнічнай, прафесіянальнай культуры. Пералічым некаторыя з іх: Дымар у «Сэрцы на далоні» паводле рамана І. Шамякіна, Крыніца ў «Трывозе» А. Петрашкевіча, Пацалубка ў інсцэніроўцы «Праўды і крыўды» М. Стэльмаха, Гурген у камедыі «Не трывожся, мама!» Н. Думбадзе, Рапецька ў «Бацькаўшчыне» паводле К. Чорнага, армейскі старшыня ў «Салаўінай пачы» В. Яжова... Здраецца, што эпізод з удзелам І. Матусевича доўжыцца ў спектаклі ўсяго некалькі хвілін, але ён выходзіць на сцэну для таго, каб пра жыць важны момант у гісторыі душы вольна гэтага персанажы. Пражыць, а не толькі прамовіць некалькі рэплік ды пакарасавацца ў промнях рампы! Нічога выпадковага ні ў касцюме, ні ў грыве, ні ў мове, ні ў рухах. Таленавітыя мініяцюры.

Такія адносіны гарантуюць поспех І. Матусевичу нават у тых спектаклях, якія тэатр не можа аднесці да ўдалых. Так здарылася, напрыклад, з трагедыяй «Ленушка» Л. Ляонава. Спектакль быў зацягнуты, грувацкі, у яго страватасці адчувалася то псіхалагічная драма, то плакатная аднастайнасць. Але сярод несумненых акцёрскіх удач побач з А. Шэлегам, У. Куляшовым, Г. Дзягілевай, А. Лабанком, Т. Шашкінай называўся і Матусевич (Патапыч). І тут глядачы верылі Патапычу. Увесь характар прасвечала любоў да жыцця, і верылася, што стары зноўдзе выбісе амаль што з безвыходнага становішча, мабілізуючы свой прыродны гумар, сваё веданне людзей наогул, бо яму такі дарагі гэты грывны і радасны свет! Дзівосны спляў камічнага з драматычным — вольна Патапыч І. Матусевича.

Пра такіх людзей у штодзённым жыцці кажуць: у іх бурліць энергія. Так, сапраўды, Іосіф Антонавіч дзелавіта і строга абмяркоўвае справы тэатра на прафасійным сходзе і адстойвае інтарэсы калектыву. Ён можа расказаць дасціпную гісторыю ў вольную хвіліну і строга «прыструніць» кагосьці з маладых, што блытаюць вольныя паводзіны артыста з багемнымі. Ён — з тых, хто сёння захоўвае самыя лепшыя традыцыі трупы коласаўцаў. На такіх людзей, кажуць, можна спадзявацца: не падвядуць! У адносінах да Іосіфа Антонавіча Матусевича такія словы — не перабольшанне. Ён заслужыў права на іх. І хай пачуе іх у дзень свайго 70-годдзя!

Іван ЛІСНЕЎСКІ.

ПРЭМ'ЕРА Ў ЭФІРЫ

Калі мы гаворым пра тое, што радыё і тэлебачанне ўвайшлі ў кожны дом, то маем на ўвазе вельмі шырокі аспект зносінаў чалавека з інфармацыяй, з музыкой, з літаратурным словам, са своеасаблівым тэатрам у эфіры, з канцэртнай залай у шмат мільёнаў слухачоў. Таму варта адзначыць і тыя прэм'еры, што адбываюцца ў эфіры. Пра адну з іх я і хачу сказаць.

Нядаўна выконвалася Канцэрт для віяланчэлі з аркестрам за служанага дзельча мастацтваў БССР Генрыха Вагнера. Аматары музыкі з першых тактаў адчулі своеасаблівы працяг роздму аб часе і аб сабе, які характарны творам гэтага кампазітара ва ўсіх жанрах — ад балета «Святло і цені» паводле прозы П. Броўні і па адзначаную прэміяй Ленінскага камсамола Беларусі кантату ў гонар абаронцаў Брэсцкай цытадэлі (на словы Р. Барадуліна).

На гэты раз сольны голас у творы Г. Вагнера — віяланчэль. Інструмент, як вядома, вельмі прыдатны для раскрыцця запаветных пачуццяў чалавека. У Канцэрте, аб якім я пішу, у драматычным напружанні развіваецца думка аб сіле чалавечага духу, які можа пераадолець роспач і перашкоды, каб стаць

у шэрагі барацьбітоў за мір, за светлыя ідэалы.

Заўважу, што і раней Г. Вагнер пісаў невялікія п'есы для віяланчэлі; «віяланчэльнае пісьмо» авалодвалася ім і ў камернай, і ў сімфанічнай музыцы (трыо, сімфоніі). Ён як бы рабіў разведку ў гукавы свет гэтага інструмента. Майстэрства, якое сталела ў рабоце над рознымі іншымі жанрамі, у Канцэрте для віяланчэлі з сімфанічным аркестрам выявілася адчувальна. Ёсць у творы віртуозныя старонкі, якія вымагаюць ад саліста натхнення і тэхнічнай дасканаласці, і выканаўца А. Алоўнікаў прадэманстраваў гэтыя якасці свайго таленту разам з тонкім разуменнем задумы аўтара.

Музыка Канцэрта арганічна звязана з народнай мелодыяй, хоць тут і няма механічна «ус-

таўленых» у тканіну цэласнага палатна «цытата». Фальклорныя ўзоры пераплаўлены ў арыгінальныя выказванні віяланчэлі і аркестра. Калі карыстацца прафесіянальнай мовай, дык скажам, што аўтар выкарыстоўвае розныя тэхнічныя сродкі — ад кансанантных сугуччаў да востра дысанансных, політанальных комплексаў, ад традыцыйнай рэгулярнай рытмаметрыі да розных рытмічных збоў, што ўносіць, дарэчы, у рух больш дынамікі.

Галоўная тэма першай часткі Канцэрта, дзе энергічна і пружка, у хуткім тэмпе як бы «прадстаўляецца» сам герой твора і яго ўражанні ад насычанага падзеямі навакольнага жыцця, гучыць у поліфанічным супастаўленні віяланчэльнай і аркестравай партыі. Аўтар пазбягае так званых працяглых завязак,

выходзіць непасрэдна на прадмет роздму. Пабочная тэма — лірычная, блізкая да народнай песні, стварае выразны кантраст да галоўнай тэмы. Уносіцца пэўны спакон, перад намі ўзнікае малюнак ландшафту, ахутанага матавым святлом. Як сардэчна і шчыра гучыць тут сола віяланчэлі! Кампазітар умела будзе кантрасты драматычных і эпічна-патэтычных вобразаў, якія выяўляюцца рознымі сродкамі (у партыі саліста выкарыстаны акорды, падвойныя ноты, розныя штрыхі). У лірычнай сферы хвалююць плавучыя, мяккія і прыгожыя мелодычныя лініі. Вялікая разгорнутая надзённыя вызначаюцца маштабнасцю і шырэйшай, багачцем адценняў настрою.

Другая частка Канцэрта — гэта замалёўка, якая напоўнена лірычным пачуццём. Чароўная музыка вызначаецца пранікнё-

насцю мелодыі, што гучыць у саліруючай віяланчэлі і ў аркестры. Аўтар упэўнена развівае тэму, цікава карыстаецца поліфаніяй. Музыцы ўласцівы пералёвы мажора-мінора (светацень). Знаходкай кампазітара з'яўляецца кантрастнае супрацьпастаўленне тэмбраў фэгота, флейты, чэlestы і малюнічых пічыката віяланчэлі.

Фінал Канцэрта энергічны. Тут кампазітар удалося зліць у адзіную дзве тэмы: лірычную пабочную і такатную, што заснавана на рытме і інтанацыях галоўнай партыі. У распрацаваным эпізодзе фіналу партыя віяланчэлі насычана сіладанымі тэхнічнымі прыёмамі. Энергічная кода завяршае яркі твор, у якім цікава адлюстравана сучаснае жыццё з яго светлымі марамі, радасцямі і смуткам.

Выдавецтва «Музыка» (Ленінградскае аддзяленне) выпусціла ў свет клавір гэтай музыкі беларускага кампазітара, і трэба спадзявацца, што пасля прэм'еры ў эфіры, Канцэрт для віяланчэлі з сімфанічным аркестрам Г. Вагнера атрымае «прапіску» на філарманічнай эстрадзе.

С. МАДОРСКИ.

АГОНЬ ДУШЫ І СЭРЦАЎ ЖАР...

Пявэлівым сакавіцкі вечар. У вільготнай смузе ледзь акрэсліваюцца абрысы Мінскага Палаца спорту. А за яго шкляннімі дзвярамі — сапраўднае лета: суквецце фарбаў, яркае святло. Ад Нёмана і Сожа, ад Буга і Заходняй Дзвіны прыехалі сюды, на заключны канцэрт, паўтары тысячы аргыстаў-аматараў — лаўрэатаў і Усесаюзнага фестывалю самадзейнай мастацкай творчасці працоўных.

Бяскончыя варыяцыі нацыянальных касцюмаў: вяночкі і каюшнікі, квіццстыя хусткі і стужкі, вышыўкі, аплікацыі, карункі. На дзіва кампактная, лагічная і з густам пабудаваная праграма. Як у вяночку кветка да кветкі — спляліся ў адзіную святочную гірляндэ ўсе трыццаць нумароў канцэрта. Дзве гадзіны — без антрактаў і паўз — доўжыўся ён. Знік прывычны бар'ер паміж спецай і глядачом. Улічыўшы спецыфіку «матэрыялу», настаноўшчыкі (галоўны рэжысёр і сцэнарыст Э. Корсакаў, галоўны мастак Я. Ждан) смела і ўдала распарадзіліся плошчай памяшкання. Расступіліся крэслы партэра, утварыўшы прасторную пляцоўку; высокія прыступкі паявіліся побач з аркестравай ямай. Уздзельнікі прадстаўлення праходзілі на сцэну проста праз залу. Афармленне сцэны строгае: малочна-белыя палотнішчы заслонаў, чырвоныя эмблемы фестывалю па баках, кумач на задніку. На гэты светлы фон, быццам на чыстае палатно, накладвалася безліч святочных колераў.

Першымі выходзяць — у пралогу — музыканты духавога аркестра Магілёўскага вытворчага аб'яднання «Хімвалакно»: белыя ківеры, эпалеты на пунсовах мундзірах. Пад іх святочны марш, пад авачую соцень глядачоў выстройваецца вялікі — 5 калектываў — зводны хор. Магутна і ўрачыста гучыць песня Ю. Семіянікі па тэкст П. Броўкі «Славім мы свой край любімы». А тым часам святочную эстафету рыхтуецца прыняць зводны танцавальны калектыв, які аб'яднаў 12 харэаграфічных груп і ансамбляў.

Віхурай праносіцца «Прывітальная поляка», саступаючы пляцоўку адной з самых каларытных кампазіцый канцэрта. Чуецца няхітры найгрыш скры-

пачкі, гаваркога гармоніка, перазвон бубна. Паважна выходзяць музыкі ў саламяных капелюшах; на сімвалічным вясковым ганку ўладкоўваюцца жанчыны ў сініх і зялёных строях. «Добры вечар!» — вітаюцца песняй калгаснікі Брэстчыны, Гомельшчыны, Магілёўшчыны, быццам запрашаюць на традыцыйныя беларускія вачоркі. І слаўныя атрымліваюцца вачоркі! Са суртытнімі скакамі жоўзкіх хлопцаў, з дасціпнымі прыпеўкамі варагінскіх даярак, з вясёлай пінскай кадрылай.

Па чарзе выходзяць на сцэну груздаўскі народны цымбальны аркестр, копыльскія дудары, балалаечнікі з Магілёва.

Спявае вакальная група народнага ансамбля песні і танца «Нёман» з Гродна.

Нумар ідзе за нумарам — але фінал не так і блізка. Выступае цыркавы калектыв — 6 дзядушчых-акрабатак і 8 юных велафігурыстаў з Наваполацка і Гомеля.

Гучымі апладысмантамі сустракаюць глядачы тэмпераментны «Пасадобль», які пры патушаным святле, у перакрыванні промняў каларовых сафітаў, выконваюць Надзея і Міхаіл Біруны, наш лепшы дует у жанры бальнага танца.

тоўскі, малдаўскі, беларускі народныя танцы. Сюіту заключае імклівая «Лявоніха», якую выконваюць усе танцавальныя калектывы.

Апафеозам канцэрта гучыць песня А. Пахмутавай «І зноў працягваецца бой» у выканан-

Гавораць удзельнікі канцэрта

В. ЯУСТРАТАВА,
кіраўнік народнага хору калгаса
«Рассвет» імя К. Арлоўскага:

— Умовы, якія створаны ў нас для хору, — цудоўныя. Выдатны Палац культуры з сучасна абсталяванай сцэнай, вялікая глядзельная зала і г. д. і, вядома, — паўсядзённая дапамога кіраўніцтва калгаса. Нашага старшыню Героя Сацыялістычнай Працы В. Старавойтава лічаць першым культуротнікам на слэ... Тое, што «Рассвет» — гаспадар на ўзорная, не толькі дае пэўныя прывілеі, але і абавязвае заўсёды быць, як навуца, у форме: калгас наведваюць шматлікія дэлегацыі, замежныя госці. І ніводзін візіт не абходзіцца без нашага канцэрта.

Калектыв у нас вялікі — 70 чалавек, да таго ж яшчэ і ў дзіцячым хоры — 90 выканаўцаў. Сярод самадзейных артыстаў шмат нашых выдатных працаўнікоў: даярка Феня Скудная, якая выйшла на пяцітысячны рубель па надоях малака, Лядзя Кісялёва — кавалер ордэна Кастрычніцкай Рэвалюцыі. Спяваюць у нас брыгадзір палыводчай брыгады Іван Барышчык — кавалер ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга, Мікалай Лінкевіч, які па выніках 1976 года вывеў сваю брыгаду на першае месца ў Кіраўскім раёне. Летась калектыву было прысвоена званне народнага. Цяпер дадзена званне лаўрэата Усесаюзнага фестывалю.

А. ЧОПЧЫЦ,

мастацкі кіраўнік народнага ансамбля песні і танца «Нёман» (г. Гродна), заслужаны дзеяч культуры БССР:

— Не толькі для нас — для ўсіх выканаўцаў фестываль стаў адказным творчым экзаменам. Узровень самадзейнасці вельмі ўзрос, і з кожным годам усё цяжэй атрымліваецца званне лаўрэатаў.

Нашы «каронныя» нумары грунтуюцца на народнай, фальклорнай аснове. Шмат ездзім па вёсках, дзе запісваем, вывучаем перлы песеннай і танцавальнай народнай творчасці. Менавіта яны ляглі ў аснову вакальна-харэаграфічнай сюіты з песняй і танцаў Прынямонія «Вясёлыя круцёлкі», якая была паказана на заключным канцэрте.

А вось найбольш адметныя вехі нашай гісторыі — выступленні ў Крамлі перад дэлегатамі XXIII з'езда КПСС, на ВДНГ, дзе двойчы атрымлівалі сярэбраныя медалі, у Зорным гарадку. Там разам з намі спяваў касманаўт П. Паповіч, з таго часу ён — ганаровы член ансамбля.

Сярод удзельнікаў — прадстаўнікі 50 прадрпрыемстваў і устаноў Гродна. Утварыўся надзейны спляў ветэранаў і моладзі.

Да Кастрычніцкага свята рыхтуем кантату «Зоры Кастрычніка» А. Пятрова, «Мы — камуністы» С. Тулікава, шэраг рэвалюцыйных песень.

У нас даўно сціліся добрыя творчыя сувязі з І. Лучанком, Ю. Семіянікам, Ю. Семіянка, напрыклад, напісаў для нас песню «Ленінская праўда расцвітае».

Дарэчы, маладыя кампазітары — Л. Захлеўны, В. Войцін, В. Іваноў — колішнія удзельнікі аркестравай групы нашага ансамбля. І мы чакаем ад іх твораў, напісаных спецыяльна для «Нёмана».

А як уразіла глыбокай сімволікай і эфектнай пастаноўкай харэаграфічная балада «Памятайце!» пінскага ансамбля «Палессе».

...У прывідным зялёным святле — фігуры байцоў, што застылі перухама на фоне разгорнутага сцяга. Пад прыглушаным «крокі» аркестра «скульптура» ажывае. Быццам у запаволеных здымках, плаўна рухаюцца танцоры ў цэнтр сцэны. І раптам — трывожная пульсацыя чырвонага промня, рэзкая змена характару і тэмпу музыкі, у якую ўплываюцца інтанацыі «Свяшчэннай вайны», «Бухенвальдскага набату». Разгортваецца абагульняючая карціна мінулай вайны... І зноў сцэна ў слабым зялёным святле; заміраюць танцоры ў ранейшых позах, затухаюць «крокі» аркестра...

Як велічны гімн народу-пераможцу прагучала песня Д. Тухманова «Дзень Перамогі» ў выкананні народнага салдацкага ансамбля песні і танца «Тачанка», іншых харавых калектываў. Зала сцішылася, калі да салістаў далучыўся ветэран вайны, кавалер многіх баявых узнагарод, удзельнік мастацкай самадзейнасці з Гродна В. Швіцкоў.

Народжанай Кастрычнікам, загартаванай у баях, мацнеючай у мірных працоўных буднях шчырай дружбе савецкіх народаў прысвячаецца заключная частка канцэрта. Яе адкрывае харэаграфічная сюіта «Карагод сяброў». У маляўнічыя вянкі дружбы ўплываюцца рускі, украінскі, латышскі, лі-

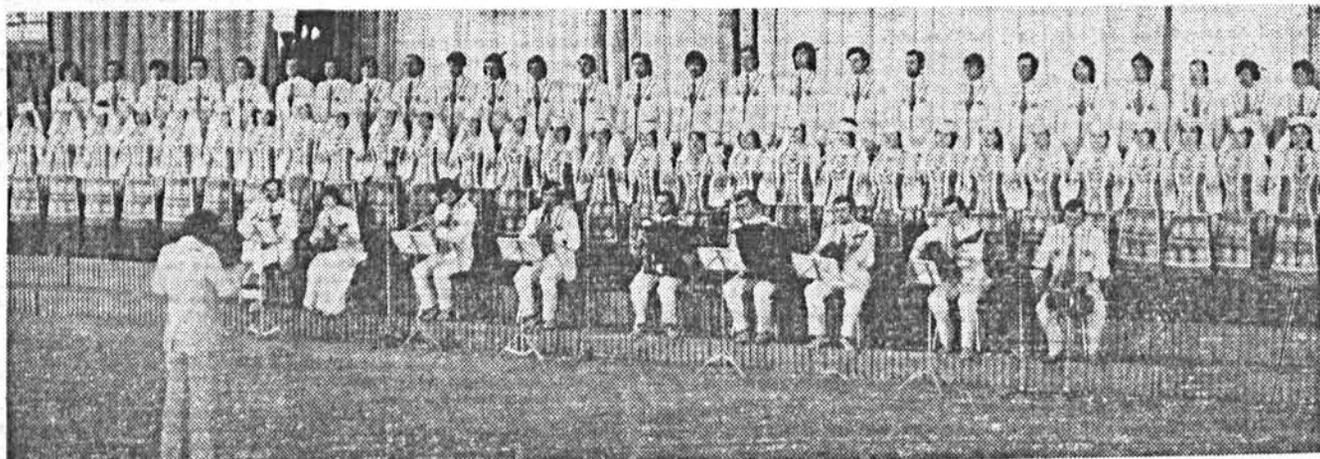
А гэта — адзін з нумароў зводнага самадзейнага цыркавога калектыву.

ні ўсіх харавых калектываў, ансамбляў і салістаў. Гучыць — як гімн нашай партыі, Кастрычніку, вялікаму Леніну.

Закончыўся фестываль. Лепшыя з лепшых названы яго лаўрэатамі. І зноў у дамах і палацах культуры загучаць іх чыстыя галасы, закруціцца ў вихурных танцах дзядушчаты і хлопцы, каб радаваць сваім мастацтвам глядачоў.

Дзякуй ім за гэта.

С. БЕРАСЦЕНЬ.

Выступае народны хор мінскіх будаўнікоў.

Фота Ул. КРУКА.

ВАКОЛ паняцця «тэма» ў станковым жывалісе ўзнікаюць розныя меркаванні. Адны перакананы, што без тэмы карціна наогул не можа існаваць (няхай гэта будзе пейзаж, партрэт, нацюрморт, а не толькі «тэматычны» жываліс). Іншыя ж лічаць, што тэма (тым больш заказная) скоўвае мастака, прымушае яго пісаць не тое, што ён хоча, а тое, што трэба. Што на гэта сказаць?

Па-першае, найбольш спрыяльныя ўмовы для стварэння твора ўзнікаюць тады, калі жаданне супадае з неабходнасцю. Пра гэта сведчыць велізарны гістарычны вопыт мастацтва. Дарэчы, ён гаворыць і пра тое, што мастак ніколі не быў свабодны ад грамадства і што ён, як правіла, выконваў грамадскі, сацыяльны заказ. Акрамя таго, бываюць выстаўкі і без пэўнай зместавай накіраванасці, як «веснавыя», «асеннія». Аднак і такія выстаўкі не вызначаюцца поўнай «свабодай» жаданняў.

Па-другое, разважанні аб неспрыятнасці тэмы, — вынік яе ілжывага вытлумачэння. У мастацтве ўжываюцца такія выразы, як «вечная» або «рабочая» тэма. Але, умоўна абазначаная, тэма яшчэ не з'яўляецца катэгорыяй мастацтва наогул і канкрэтнага твора жывалісу ў прыватнасці. Такія выразы гавораць толькі аб самай агульнай накіраванасці выставак і творчасці мастакоў, але нікога не даюць жывалісцу, які пачынае работу над карцінай. І калі ён абмяжуецца агульнай назвай тэмы, то непазбежна зразумее яе кан'юнктура, магчыма, нават спекулятыўна, падменіць яе сюжэтам або аб'ектам адлюстравання, і тады яна сапраўды стане ворагам карціны.

Мы павінны гаварыць пра тэму як пра паняцце філасофскае; паняцце, якое вызначае і звязвае ў адно ўсе кампаненты мастацкай мовы твора — пра тэму вобраза, як пра катэгорыю маральную, неадрыўную ад светапогляду.

Яна неабходна ў літаратурным творы і спектаклі, песні або сімфоніі. Тэма, прафесіянальна знойдзеная ў кожным канкрэтным творы, абумоўлівае яго цэласнасць і выразнасць. Тое ж і ў жывалісе. Мастак дакладна прадумвае пластыку, колер (ад агульнага вырашэння да асобных адценняў выявае неабходнасць тых або іншых дэталей, каб усё «працавала» на раскрыццё тэмы, каб у карціне не было нічога лішняга, нічога выпадковага.

Было б, на маю думку, няправільна сказаць, што тэма палатна М. Савіцкага «Поле» — Айчынная вайна. Тэма вобраза вырашэння гэтай карціны — вораг, што, як чорная серанца, паўзе па зямлі, якая красуецца залатым збожжам. А далей — развіццё тэмы: трагічная сутычка з ворагам. З дакладнага выяўлення тэмы мастацкімі сродкамі — дынамікай кампазіцыі і пластыкі, кантрастам колераў, якія сімвалізуюць зло, настільце, і светлых цёплых танаў зямлі — нараджаецца, як вынік, ідэя твора — ідэя патрыятызму, усенароднай нянавісці да захопнікаў. У другім палатне Савіцкага «Куст ружаў» — тэма не мацярынства, а думка пра бясконцасць, неўміручасць жыцця, якое цвіце, адыходзіць і адраджаецца зноў і зноў...

Калі абмежавацца разуменнем тэмы як сюжэта карціны, дык наўрад ці магчыма будзе «вызначыць» яе ў партрэце, пейзажы, нацюрморце. Аднак жа яна існуе і ў гэтых жанрах.

Партрэт Л. Шчамялёва «Святлана» — не проста аблічча пэўнай жанчыны. Жаночка чуласць, душэўная прыгажосць — вось тэма гэтага палатна.

Не з'яўляецца тэмай і аб'ект адлюстравання. Напрыклад, тэмай у нацюрморце можа быць шчодрасць, багачства жыцця, — як у фламандцаў, а можа быць, наадварот, суровасць, мізэрнасць быцця — як у К. Пятрова-Водкіна (прыгадаем яго «Нацюрморт з сельдзюнка»).

Самі па сабе кветкі — яшчэ не тэма. А выяўленне веснавага радаснага настрою праз гэта адлюстраванне — тэма нацюрморца С. Катковай «Вясна». Толькі тэма, задуманая ў вобразе, можа служыць асновай для работы над карцінай. З яе пачынаецца сюжэтная, кампазіцыйна-пластычная пабудова твора — усё тое, што зробіць затым эмацыянальна-мысліцельны ўплыў і на глядача.

Як прыклад яснага разумення тэмы жывалісца можна прывесці два палатна М. Меранкова «Дзень нараджэння» і «Граніца». Па назвах нават відаць, што гэта карціны дыяметральна-кантрастныя па зместу. Такая ж кантрастнасць і ў іх мастацкім вырашэнні. У першым выпадку — замкнёная спакойная кампазіцыя, яркі каларыт, кранальна чыстыя твары дзяцей ствараюць адчуванне хатняй утульнасці, любові і шчасця. У другім — халодны цёмны каларыт, рэзкага асіметрычнасць кампазіцыі — выяўляюць тэму адказнасці чалавека, напружання яго волі, агульнай трывогі.

ПА ЗАКОНАХ, ВЕЧНЫХ, ЯК ПРЫРОДА

ТЭМА І «БЯСТЭМ'Е» У СТАНКОВАЙ КАРЦІНЕ

Добра чытаюцца розныя тэмы ў дзвюх карцінах В. Сумарава. «Ноч, у якую расцвіў кактус» — нацюрморт. Але ёсць у ім таямнічая пазытыўная легенда, бліжэй той, што складзена народамі аб папараці-кветцы. Гэта ноч, калі мастаку адкрываецца нешта самае дарагое, самае запаветае...

І палатно — «Мой свет». Калі ў першай карціне свет мастака быў адасоблены, замкнёны, то тут ён — акно, расчыненае ў вялікі, сонечны, яркі свет усяго жыцця. Мастак сярод дзяцей, якім ён адкрывае краіну цудоўнага, і разам з імі сам дыхае на поўныя грудзі ў гэтым рэальным і фантастычным свеце пачуццяў.

Бліжэй тэмы ў розных творах і, тым больш, у розных аўтараў выказваюцца сродкамі розных сюжэтаў і аб'ектаў адлюстравання. Тэма магутнасці Радзімы ў карціне З. Літвінавай «Мая Беларусь» выяўляецца праз паказ велізарнага дуба, пад якім пасяўца коні-волаты. У палатне Г. Вашчанкі «Балада пра мужнасць» падобная тэма чытаецца ўжо не ў «мірным», а ў ваенным сюжэце, у руху, які, як здаецца, ахапіў усю зямлю і неба.

Тэма прыгажосці і цёплым чалавечых адносін... Колькі магчымасцей для яе выяўлення ў розных варыянтах, інтанацыях, нюансах! Нечаканае яе вырашэнне — палатно В. Яўсеева «Аўтобус». Едуць людзі, якія выпадкова аказаліся побач, кожны заняты сваімі думкамі, але ўсіх аб'ядноўвае гэтая нядоўгая штодзённая дарога, узаемная ўвага і клопат. У карціне маладой мастачкі Л. Зяневіч «Размова» падобная тэма выказваецца лірычнымі інтанацыямі. Тут няма дзеяння, але затое ёсць атмосфера шчырасці, настрой давер'я, ёсць засяроджанасць людзей у нейкім агульным роздуме.

Непредуманасць, неакрэсленасць тэмы раўназначна адсутнасці «стрыжня» ў арганізме, канструкцыі ў рабоце мастака і прыводзіць да невыразнасці карціны — усё роўна, што яна адлюстроўвае, колькі было прыкладзена сіл для яе напісання.

На палатне І. Ціханова «Беларусь пар-

тызанская» цэнтральны персанаж — поўная жыцця сінявокая прыгажуня з дзіцем на руках. І прыбралася яна — як на свята. Мазкі, што люмінісцыруюць адкрытым колерам, ствараюць, як і само аблічча жанчыны, незвычайны святочны настрой. Карціна ж, між тым, не пра свята, а пра вайну. Пра час, калі і аптымізм людзей быў асаблівы — ваенны, а не святочны. Тут тэма названа, але не раскрыта.

Памяць пра загінуўшых — свяшчэнная для народа. Гэтая тэма бліжэй і жывалісцу І. Стасевічу. Але, як ні дзіўна, яна не раскрыта ў яго палатне «Плачучы бярозы». Не, не плачучы паўтораныя мантоннымі сіне-халоднымі вертыкалямі ствалоў бярозы на фоне фальшывага аранжавага захаду! Нейкія будзённая раўнадушныя і людзі на карціне, у іх няма пераканаўчай жыццёвасці характараў, няма ў творы ні смутку, ні ўрачыстай значнасці моманту.

Нельга сказаць, што адсутнічае тэма ў карціне М. Залознага «Вярнуўся».

Шчыльна, гуртам абкружылі жанчыны салдата, што вярнуўся з вайны. Гурт гэты па-свойму выразны. Няма сумнення, што тэма карціны — доўгачаканая сустрэча, бясконца радасць. Можна спрачацца толькі з трактоўкай гэтай радасці. Яна не асвятляе твары жанчыны, не свеціцца ў вачах. У карціне, па сутнасці, няма твараў, а ёсць магутныя спіны і ногі жанчыны. Гэта грубаватая, вельмі заземленая, неадухоўленая радасць. Праўда, можна і, мабыць, патрэбна гаварыць аб праме мастака на сваю, уласную канцэпцыю. Галоўнае, каб гэта канцэпцыя была сугучнай ідэалам часу, мэта мастацтва.

Традыцыйныя і папулярныя ў савецкім мастацтве вытворчыя, працоўныя сюжэты маюць шырокі дыяпазон вобразна-тэматычнага гучання. Ад адкрытай, сонечнай радасці — як у карціне Т. Яблонскай «Хлеб», да мужнай суровай замкнёнасці — як у палатне В. Папкова «Будзёнікі Брацка». Ёсць свая тэма і ў нядаўна напісаным палатне Л. Дудэрнікі «Камсамольска-маладзёжная брыгада вадзіцеляў - выпрабавальнікаў завода МАЗ». Карціна будзеца на востра схопленых характарах-тыпах рабочых, якія маштабна і арганічна ўпісаны ў «машынае» асяроддзе. Такая трактоўка нараджае адчуванне тэмы — тэмы годнасці, высокай вартасці асобы рабочага чалавека.

Міжволі напрошваецца параўнанне гэтай карціны з блізкай ёй па сюжэту работай В. Пасюкевіча «Кавалі-трактаразаводцы», дзе таксама адлюстраваны момант «прадстаўлення» групы рабочых глядачу — прыём, які нярэдка выкарыстоўваецца і «забяспечвае» блізкае знаёмства з героямі. Але тут «знаёмства» адбыцца не можа, таму што характары рабочых не выяўлены, твары іх аднолькава саладзавыя, у іх няма рыс індыўдуальнасці ў постаці, няма маштабнасці, сілы. Невыразны і інтэр'ер цэха. Ён не стварае ўражання таго напружанага асяроддзя, што дыхае агнём (дзеля перадачы якога магло б быць напісана палатно, калі ўжо мастак не засяродзіў сваёй увагі на людзях). Прафесіяналь-

ная слабасць гэтага палатна — не толькі ў невыразнасці колераў і малюнка, але, перш за ўсё, у адсутнасці вобразнай думкі.

Выклікае сумненне і карціна Л. Асядоўскага «Перадсвяточная змена». Якую мэту ставіў мастак, калі паказаў самаўпэўненых і бойка напісаных хлопцаў і дзяўчат, што бадзёра крочаць на працу (як пра тое гаворыць назва). Сцвердзіць іх радасць з той прычыны, што наперадзе два выхадныя дні? Ці не замала для тэмы карціны? А пра большае ў гэтым палатне, якое вызначаецца выключнай каларыстычнай безгустоўнасцю, гаварыць няма чаго.

Вядома, і выбар, і выяўленне тэмы неаддзельныя ад светапогляду мастака, яго пачуццяў і майстэрства. Недахоп аднаго з гэтых «астаўляючых» асобу аўтара перш за ўсё выяўляецца ў «бясстэмнасці» жывалісу.

Найбольш складаны і адказны — гістарычны жанр. Мастак, які працуе над гістарычнай карцінай, павінен быць гісторыкам, філосафам, здольным даць ацэнку з'явам дзяржаўнага, усенароднага значэння. Нярэдка ж гістарычныя карціны лічацца гістарычнымі толькі па сюжэту. Яны падобны на фатаграфіі, праўдзівасць якіх сумніцельная. Няма лапрацаваў Х. Ліўшыц над старанна выпісаным палатном «Першы з'езд Савецкай». Аднак уся гэта вялікая праца не была асветлена думкай мастака пра тэку велічную падзею. Наўрад ці спрыяе раскрыццю тэмы разнабой у руках, раскванцэнтраванасць увагі персанажаў, таксама як і адсутнасць цэласнасці ў каларыце, перагрузка мноствам другарадных, неабавязковых дэталей.

Калі справядліва прымаўка, што на памылках вучацца, дык гэта работа мастака вучыць, як нельга абмяжоўвацца сюжэтам і факталогічнай асновай. Усякая карціна, а гістарычная тым больш — твор для выяўлення тэмы. Патрэба раскрыць тэму і прыводзіць мастака да неабходнасці тварыць. Складанасць у тым, каб твор стаў гранічна пераканальным. Каб ён пераконваў больш, чым дакументальна зафіксаваны факт.

Нельга сказаць, што ў палатне І. Белановіча «Салдаты» не ўгадваецца творчая задума. Больш таго, задуманы твор даволі праўдзівы: ва ўмовах фронту нараджаліся дзеці і былі яны для суровых салдат тым неацэнным жыццём, якое патрэбна выратаваць любой цэнаю. Але наколькі пераканаўчы гэты сюжэт у апошесці В. Быкава «Воўчая зграя», настолькі ён здаецца надуманым, інсценіраваным у карціне. Адрэзана нават не скажаш, чаму. Здавалася б, усё правільна: агрубелыя, цёмныя рукі салдат і маленькі чалавечак, цела якога амаль свеціцца... Можа быць, занадта шчаслівым ён выглядае? Не хапае тонкага мастацкага пачуцця, тых інтанацый, якія будуюцца на так званым «ледзь-ледзь», але якія, тым не менш, могуць змяніць успрыняцце карціны.

В. Бялінскі гаворыў, што любы твор мастацтва нараджаецца па законах творчасці, «вечных, як сама прырода». Пра законы «вялікай мастачкі» — творчай прыроды чалавека — не раз гаварыў К. Станіслаўскі і іншыя тэарэтыкі мастацтва. Відаць, «бясстэма» ў жывалісе, якое ўсё яшчэ адчуваецца на нашых выстаўках, тычыцца не толькі тых твораў, пра якія тут гаварылася. Яно звязана са свядомым або неусвядомленым парушэннем законаў творчасці, законаў карціны. І гэта парушэнне пераканаўча і наглядна «працуе» супраць самога аўтара: даказвае, што не ўсякае палатно, якое напісана фарбамі, заслугоўвае высокага «звання» карціны, што без тэмы — гэта значыць, без вобразнай думкі, якая выказана мовай жывалісу, — карціны быць не можа.

Э. ПУГАЧОВА.

МІНСКІ ІНСТЫТУТ КУЛЬТУРЫ

АБ'ЯВЛЯЕ ПРЫЁМ СТУДЭНТАУ НА 1977/78 НАВУЧАЛЬНЫ ГОД

НА ПЕРШЫ КУРС ФАКУЛЬТЭТА ЗАВОЧНАГА НАВУЧАННЯ ПА НАСТУПНЫХ СПЕЦЫЯЛЬНАСЦЯХ:

БІБЛІЯТЭКАЗНАУСТВА І БІБЛІАГРАФІЯ (спецыялізацыі — масавая і навуковыя бібліятэкі, дзіцячыя і школьныя бібліятэкі, тэхнічныя бібліятэкі);

КУЛЬТУРНА-АСВЕТНАЯ РАБОТА (спецыялізацыі — арганізацыя і метады культурна-асветнай работы, рэжысура самадзейных тэатральных калектываў, харавое дырыжыраванне).

Тэрмін навування ў інстытуце — 5 гадоў. Заява аб прыёме (па устаноўленай форме) падаецца на імя рэктара інстытута з 20 красавіка па 31 мая 1977 г.

Да заявы прыкладаюцца: дакумент аб сярэдняй адукацыі (у арыгінале), характарыстыка для наступлення ў ВНУ, выдадзеная ў 1977 годзе і падпісаная кіраўнікамі прадпрыемстваў, устаноў, арганізацый, старшынямі налгасаў, сакратарамі партыйных (камсамольскіх) арганізацый, старшынямі прафсаюзных камітэтаў; (характарыстыка ад намандавання воін-

скай часці для тых, хто звольнены з Узброеных Сіл СССР, не абавязкова); завераная выписка з працоўнай кніжкі пра стаж работы; медыцынская даведка (форма № 256); 4 фотакарткі (здымак без галаўнога ўбору, памерам 3Х4).

Паступаючыя здаюць уступныя экзамены ў залежнасці ад выбранай спецыяльнасці па наступных дысцыплінах:

на аддзяленне бібліятэказнаўства і бібліяграфіі — па рускай мове і літаратуры або беларускай мове і літаратуры (пісьмова і усна), гісторыі СССР (усна), замежнай мове (усна); на аддзяленне культурна-асветнай работы — па спецыялізацыі, рускай мове і літаратуры або беларускай мове і літаратуры (пісьмова і усна), гісторыі СССР (усна).

Асобы, якія ўзнагароджаны пасля заканчэння сярэдняй школы залатым (сярэбраным) медалём або сгон-

чылі сярэднія спецыяльныя навуковыя ўстановы з адзнакай, здаюць экзамены толькі па адной з дысцыплін, а менавіта: паступаючы на аддзяленне бібліятэказнаўства і бібліяграфіі — па рускай мове і літаратуры або беларускай мове і літаратуры (усна); на аддзяленне культурна-асветнай работы — па спецыялізацыі. Пры здачы экзамена з ацэнкай «пяць» яны вызваляюцца ад далейшай здачы ўступных экзаменаў, а пры атрыманні ацэнкі «чатыры» або «тры» здаюць экзамены па ўсіх адпаведных дысцыплінах.

Уступныя экзамены з 1 па 20 чэрвеня 1977 года. Залічэнне ў інстытут з 21 чэрвеня 1977 года. Прыбыццё на ўступныя экзамены па выкліку прыёмнай камісіі. Дакументы накіроўваюцца па адрасу: г. Мінск, Рабнорэаўскі завулак, 8, прыёмная камісія. Паштовы індэкс 220001. Даведкі па тэлефоне: 25-50-19, 25-18-32.

Рэктарат.

КРЫТЫК НА КІРМАШЫ

Адзін літаратурны крытык — Аўдзей Казялец, можа, ведаеце? — прыйшоў на кірмаш купіць сёе-тое па даручэнню жонкі. Венік, пэндзік, гарох і сушаныя грыбы ён прыдбаў, доўга не раздумваючы. А вось ля курыных тушак прыпыніўся і стаў тарагацца з вясковай кабетаў, якая прадавала іх.

— Ага! — гаварыў Аўдзей Казялец, тыцкаючы зачарніленым пальцам перад сабой. — Гэта, відаць, кураняты былі.

— Бацюхны мае, якія кураняты? — не сцярпела кабата.

— Сталыя куры, як мы з вамі.

— Так ужо і сталыя, — паківаў у адказ чорнай барадой крытык. — Вось гэта, здаецца, нічога сабе. Курыца?

— Ну, няхай сабе. Купляйце, калі ласка. Пяць рублёў — як аддаць.

— Курыца, кажаце? — зноў тыцнуў указальным пальцам Аўдзей Казялец, уважліва разглядаючы тушку. — А я мяркую, што пеньві. Самы сапраўдны. Яму толькі не хапае хааста з гэты мой венік.

— То й добраўка, хай сабе пеньві! — паспешліва згадзілася кабата. — Берыце?

— Гм, пеньві. Можа, і пеньві, але нешта ж ён у вас худы і сцінелы, як куплены мною на кірмашы гарох.

— Во, здзівілі! Пеньві жа аскуплены і без вантрабаў, а на дварэ яшчэ ж не лета.

— І грабянэк у яго ці не надта ўжо маленькі, га?

— Ды вам хіба ён на юшку патрэбен ці вы яго засушыць збіраецеся ў дадатак да ваших грыбоў?

— Гм, засушыць! Гэта ўжо з нейкай фантастыкі, пэўна, вычыталі. А я ўсур'ёз, — крытык дастаў насоўку, чхнуў. — Усур'ёз, бо выгляд жа і ў пеньніка павінен быць. А вы зірніце, калі ласка, якая дзюба ў яго? Тонкая і гнуткая, як мой пэндзік.

— Людцы добрыя, яму ўжо і дзюба не спадабалася, — жанчына стала азірацца наўкол, нібы шукаючы ў каго падтрымкі. — Ну, бярыце сабе майго пеньніка за чатыры рублякі.

— І ногі, як для гумарэскі, — быццам не чуючы яе, прадаўжаў Аўдзей Казялец, — крывыя, з тупымі кіпцюрамі. І жыўот...

У гэты час ні літаратурны крытык, ні вясковая кабата-гандлярка не заўважылі, тарагуючыся, як тушка хатняй птушкі пачала ажываць. Пеньві пачаў рабіцца барвовым і патаўсцей, неўпрыкметку надзімаючыся, прыўзнямаючы свой грабянэк і нервова ляскаючы гнуткай дзюбай. Нарэшце, ён ускочыў на свае кволяы ногі і, як утрапены, кінуўся з прылаўка наўцёкі.

Браты БАРОЎКІ.

Станіслаў ЕЖЫ ЛЕЦ

НЕПРЫЧЭСАНЫЯ ДУМКІ

- Сіла мастацтва: яго героем можа быць банзілівец.
- Толькі вечная ненасытнасць паэтаў можа насыціць літаратуру.
- Сцэнарыі тэм, ад якіх немагчыма ўцячы!
- Той, хто нараджаецца класікам, не памірае. Яго забываюць.
- Хвіліна здэгядзі пра сваю бесталеннасць — праблёмка геналянасці.
- Бываюць п'есы такія кволяы, што самі не могуць сысці са сцэны.
- Тое, што адзін паэт гаворыць пра іншага, можна сказаць, не будчы паэтам.
- У некаторых крыніцах патхнення музы мышоў ногі.
- Стварайце пра слабе міфы; багі пачыналі з гэтага.

Пераклаў з польскай П. СТЭФАНОВІЧ.

Васіль ЮХІМОВІЧ

КАНЕЦ ФІЛЬМУ

Гаравы Апалінарый
Напісаў кінасцэнарый.
З ім не бегаў туды-сюды.
А падаў адной са студый.

Трапіў теор яго да «хросных» —
Кіназнаўцаў, суддзяў розных.
Разгледзілі «прыныцпова»,
Разбіралі дэталева.
Што ні думка ў іх, то вырак:
Кожны — майстар «падкавыран».

Аўтар бледны: «Што ўжо будзе?
Хіба ж можна гэтак, людзі?
Стаў мой твор —
На ране рана
Па дарозе да экрана!..»

Сем разоў Апалінарый
Падрабляў кінасцэнарый.
І... чым болей варыянтаў —
Больш заўваг у кансультаўтаў.

Першы з іх —
Знайшоў прычыну —
Зганіў Ганьку, зух-дзяўчыну:
«Бабку б зняць... Няхай на плёнцы
Будзе ў джынсах і ў дублёнцы...
Выйдзе фільмік найсучасны
Аб жыцці-быцці калгасным!..»

А другі: «Брат, не гадыца:
Лейсей — Гандзя маладзіца!..»
Трэці — супраць Гандзі й бабкі,
Ролі іх ён звёў да крапкі:
«Петруся б увесці, дзеда,
Што мудрэй за Архімеда...»
І параіў Гаравому
Твор ізноў забраць дадому.
— Перагледзьце, перакройце,
І, лічу, сцэнарый пройдзе...»

Яшчэ раз Апалінарый
Крэмаў, латаў свой сцэнарый,
Зноў аднёс... Чанаке візы...
Стаў ад розных думан лысы.

Год мінуў, другі — дарма,
Кінафільма ўсё няма:
Пастаноўшчык Гаравому
Твор парэзаў па-жывому.

Аўтар стогне, ледзь не плача:
«Кадрок хоць адзін убачу?
Хворы я ўжо літаральна
І хранічна й хранікальна...»

Не сустрэліся нябогі —
Разышліся іх дарогі:
На экран — кінасцэнарый,
На той свет — Апалінарый...

Ці зажмурыў, бедны, вочы?
Не, свой фільм пабачыць хоча.

Пераклаў з украінскай
М. ЧАРНЫЎСКІ.

Салавей РАЗБОПНІК

ШТО ГАЛАВА, ТО І РОЗУМ

Дзейнічаюць:
УДОВІН СЫН
ДВАНАЦЦАЦІГАЛСВЫ ЗМЕІ.
Змеі у святочным гарнітуры, у адгладжаных чаравіках
важна прагульваецца ў парку. На лавачцы пад ісенем ён
заўважыў Удовінага Сына, хутка пашыбаваў туды.

ЗМЕІ. Што тут робіш?

УДОВІН СЫН. Думаю.

ЗМЕІ. Аб чым думаеш?

УДОВІН СЫН. Верш пішацца.

ЗМЕІ. Які верш?

УДОВІН СЫН. Лірычны.

ЗМЕІ. У лірыку ударыўся? Цудоўна! Ну, і як?

УДОВІН СЫН. Пішацца на-маленьку.

ЗМЕІ (экспрэсіўна). Вось імяна: на-маленьку. Я сягоння сем вершаў адпёк. Во як трэба! А ты? Што ты зрабіў?

УДОВІН СЫН. Даве страфі.

ЗМЕІ. Слабачок! Вучыся ў мяне. Табе трэба вучыцца працаваць. (З гонарам). У мяне цяпер дванаццаць галоў. А ты думаеш, што яны адразу ўсе выраслі? Я спачатку быў галавацікам. Пачаў працаваць. Галавой, зразумела. Працаваў, ськану табе, вельмі многа, словам, шмат працаваў. Другая галава вырасла. Яшчэ больш пачаў працаваць. Гладжу — трэцяя расце! А за трэцяй — чацвёртая, пятая. А розум і ў іх не памішаецца. Растуць мае галовы! А цяпер — палічы. Іх роўна дванаццаць. Што галава — то і розум. І цяпер я — сапраўдны майстар і ў прозе, і ў паэзіі, і ў крытыцы. Я — паэт, празаік, драматург, літаратуразнаўца, я — гумарыст, я — сатырык. Мая сатыра так і б'е. Ты мяне разумееш?

УДОВІН СЫН. Усё разумею.

ЗМЕІ (аж падскочыў). Дык вось! Працуй і ты! Вучыся ў мяне. Ты яшчэ малады. Можа, і ў цябе другая галава налінебудзь вырасце. Адной многа не зробіш.

УДОВІН СЫН. Не тлумі ты хоць гэту...
Змеі пайшоў і не развітаўся.

Літаратурны запіс Р. ЯСЦЕВА.

Міхал Анін-Круцік

ПАЧЫТАЙЦЕ: НЕ ПАШКАДУЕЦЕ

...Цяпер, таварышы, зас-
талося апошняе пытанне —
Кошкін. З семнаццаціга до-
ма. Піша вершыкі, апавядан-
нейкі розныя і пават друку-
ецца ў газетах і часопісах.
Пытанне: на што ён жыве?
На ганарары? Не жартуйце!

...Што? Гогаль і Талстой?
Дык яны ж былі памешчы-
камі. Ад тлущу шалелі —
вось і забавляліся літарату-
рай. Ад печага рабіць. І по-
тым: Кошкін — не Талстой.

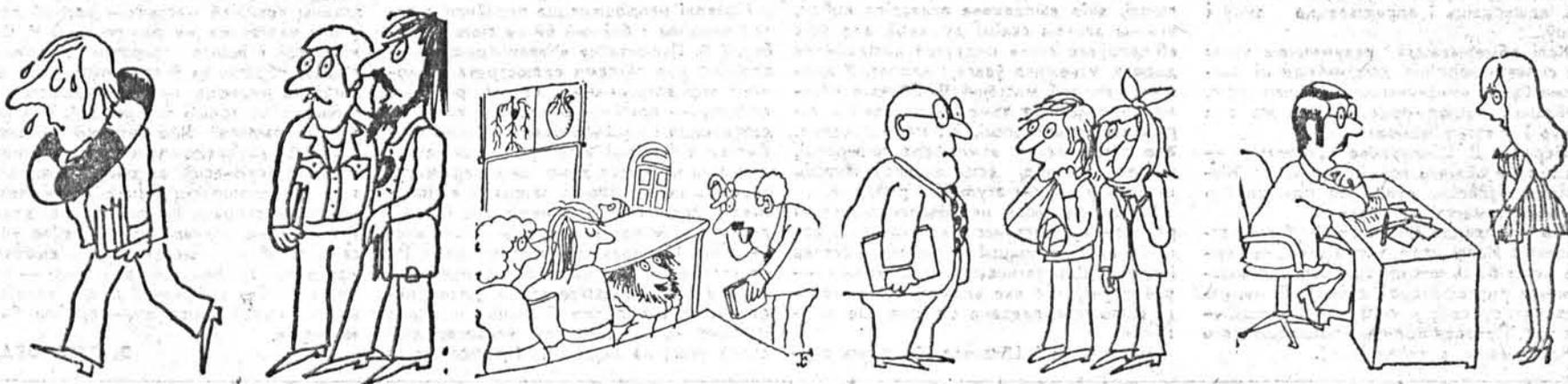
...Што? Інжынер на завод-
дзе? А вы адкуль ведаеце?
Тым горш для яго. Людзі
на заводзе працуюць, а
Кошкін вершыкі строчыць.
І заўважце: напэўна, у час
работы.

...Што ж, таварышы, пра-
паноўваю паслаць да яго на
завод такое пісьмо: «Дырэк-
тару... Савет пенсіянераў
даводзіць да Вашага веда-
ма...» Таварыш Нікіфарав,
я вам слова не даваў!

...Хто — дэпутат гарсавета-
та? Кошкін? Выходзіць, дэ-
путат гарсавета... піша вер-
шыкі! Вось таварышы, якіх
выдатных людзей вырасілі!
Перадавы інжынер, дэпутат
гарадскога Савета — не
толькі выдатна спраўляецца
са сваімі службовымі аб-
вязкамі, але вядзе вялікую
грамадскую дзейнасць, не
толькі ходзіць на кірмаш і
дапамагае жонцы па гаспа-
дарцы, а ў той жа час —
таленавіты паэт і празаік,
творы якога шырока публі-
куюцца па старонках наша-
га друку. Вось, таварышы,
якія выдатныя людзі жы-
вуць побач з намі! А мы —
чаго грахі ўгойваць — ча-
сам пра іх пават не ведаем!

Дарэчы, калі хто не чытаў
вершаў і апавяданняў
Аляксандра Кошкіна —
абавязкова пачытайце: не
пашкадуеце.

Пераклад з рускай.

— У яго сёння самы цяжкі экзамен.

— Чаму вы тут седзіце?
— А я завочнік.

— Прафесар, дазвольце мне зда-
ваць за яго вусны, а яму за мяне
пісьмовы...

— Вы гатовы?
— На усё...

Мал. Ежы ФЛІСАКА. (З часопіса «Польское обозрение».)

«Літаратура і искусство» — орган Мініст-
ства культуры і правлення Саюза пісателёў
БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі

Індэкс 63856 АГ 01157

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Заха-
рава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на-
месніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзна-
га сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палі-
тычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела
прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і біб-
ліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музы-
кі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва,
архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, ад-
дзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і ка-
завай работы — 33-22-04, выдавецтва — 23-52-85,
бухгалтэрыі — 23-77-65.

Рукпісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Аляксей АСІПЕНКА.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Барыс БУР ЯН,

Анатоль ГРАЧАНИКАЎ, Юрый ГРЫГОР'ЕЎ,
Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАЎ,

Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА,

Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара),

Уладзімір НЯФЁД, Віктар ПРАТАСЕНЯ,

Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОЎ,

Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК, Рыгор ШЫРМА.

Адказны сакратар Мікола ГІЛЬ.